

SIN AR GROAZ

GUECHALL

A SIN AR GROAZ

BREMAN

GANT AN AUTROU G.-M. CAROFF

PERSOUN GUTEVEDE,

1869

Fili, si dilexeris audire, sapiens eris.

Va map, mar plij de hoc'h selaon, e viot fur.

(ECCLESIASTI. C. 34.)

LANDERNE,

Moulet e ty P.-B. DESMOULINS Mab.

Bibliothèque Saint Libère

<http://www.liberius.net>

© Bibliothèque Saint Libère 2009.

Toute reproduction à but non lucratif est autorisée.

SIN AR GROAZ

GUECHALL

A SIN AR GROAZ

BREMAN.

Aotre an Autrou'n Eskob

A GUEMPER HAG A LEON.

Erbedi a reomp euz a greiz hor c'haloun
al leor-man var ben **SIN AR GROAZ**. — Netra
ne hell beza talvoudekoc'h en amzer-man evit
an dud divar ar meaz ispisial.

Roet e Kemper ar 16 a viz Here 1869.

† **RENÉ,**

Eskob a Gemper hag a Leon.

D'AR PERC'HENN.

AOTROU'NN ESKOB,

Ann Aotrou Persoun Guitevede en deuz; var ho ker, karget ac'hanoun da lavaret d'eoc'h va santimant divar benn eur skrid en devez great var *Sin ar Groaz*. Hogen, o veza lennet ar skrid-dourn-ze gant an oll aket a ioa em galloud, n'em-beuz kavet en han netra a gemend ne zeblant-fe d'in ervez ar feiz katolik.

A hend-all gant ma vezo lennet an traou kaer a zo en han, ar skrid-ze, var a gredan, ne oufe ket mankout da ober kalz a vad d'ar gristenien er vro-man, en eur zezki d'ezo an doare da ober ervad sin ar Groaz hag ar fesoun da lakaat anezhan da dalvout d'ho silvidigez. — Ouz-penn-ze ar pez-labour-ma a zo troet e giz ma tle plijout ar guella d'ann dud divar ar meaz. Eun debat eo etre enn Doktor hag he skolaerien.

E kenver an ortegraf brezounek, evel ma'zeo lezet beteg-hen e deviz pep-unan, ne ket d'in me eo enem emmell da lavaret penaoz e tlefe beza skrivet ar geriou, daoust gouskoude ma karfen deread aoualc'h e ve implijet ar memez ortegraf en oll levriou brezounek.

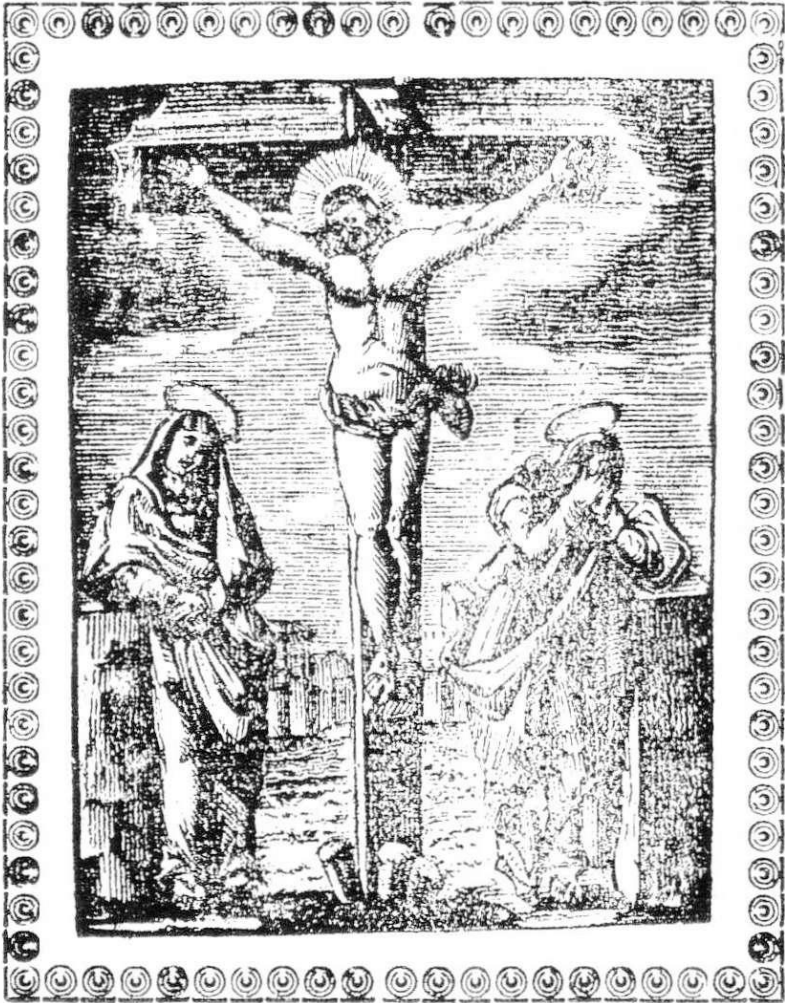
En divez hag evit trouc'ha berr, e pedan hag ec'h aspedan ac'hanoc'h, Aotrou'nn Eskob, da

aotrei ma vezo moulet ar c'henta amzer ar skrid-ma en deuz hano : *Sin ar Groaz*, hag a garfen guelet lennet en oll tiegeziou kristen.

Bez'ez oun, Aotrou'nn Eskop, gant an doujans ar vrasa, ho servicher humbl ha sentuz meurbet.

MARC,

Persoun Plougerne.

Stank avoalc'h eo var ar meaz hag is-
pisial er c'hæriou an dud a lavar har-
diz : « ne deuz Doue ebet, hag ar Brovi-
danz a zo eur fablenn... » D'ar re-ze ec'h
alfet lavaret : Penaoz a levirit, va mi-
gnoned ? N'euz Doue ebet, hag ar brovi-
danz ne deo netra ! Assur ne gredit ket ar
pez a deu euz ho kinou. Me a oar ne veac'h
ket droug-kountant ne ve ket a Zoue
evit ho kaztiza ; eassoc'h a-ze ec'h alfac'h
beva en ho roll, hag ho kouztianz a ve
ive muioc'h en peoc'h. Nin a oar an dra-
ze. Ho kredi avat, pa levirit n'euz Doue
ebet, kement-ze a zo re, mignoned keiz ;
a muioc'h a istim hon deuz evit hoc'h,
eget n'oc'heuz hoc'h-unan. Nan, eun den
a skiant vad ne gredo biken e ve enem
c'hreat he-unan, nag he dy ken-nebcud,

nag he iliz ; nag ar mor, nag an heol, nag al loar, nag ar stered ; e ve ar bed-man, oll enem c'hreat he-unan. An dra-ze ne hell ket beza ; her lavaret, ho ia ; her c'hredi, nan, nemet dizkiant e vet.

Var benn ar *Brovidanz*, pe ar sousi a gemer Doue euz a draou ar bed-man, an dra-ze ive a zo pell da veza eur fablenn, en giz ma lavar hiniennou. Selaouit, mignoned keiz : ma ne deuz providanz ebet, ar bed-man a dlc mont anezhan he-unan ; hag an dra-ze ne veler gouz Koude e nep leac'h var an douar. An armeou, al listri, ar c'hirri-tan ne deont ket honan, na mil dra-all evel-ze ; eun dra bennag hag en deuz skiant a speret gouzkieg a rank atao ho reolia.

N'euz ket a *Brovidanz*, a songit hag a levirit, va mignoned ! Gouz Koude ec'h erru gane-oc'h, a gant re-all, en ho puez mil dra a ne hallit ket da zisplega gant ho skiant oc'h-unan, na c'hui na re all kalz abilloc'h. Daoust hag en traou-ze ne ve ket eur brovidanz bennag ?

Hag ouz-penn, da vihan-da-vraz, daoust a ne velomp ket oc'h erruout dre

ar bed traou a c'neq menoz an dud gal-
loudussa ? A ne gavomp-nin ket eno ar
brovidanz, pe Doue o sousial euz a draou
ar bed-man ?

Aviziou ive e caver edoare a zindan
an dourn remejou a enep ar brassa di-
surchou, n'en devoa den sonjet en ho a-
ziarog. Selaouit, mar plij.

En amzer-man ar gristenien a enem
gaf var an douar, tost-da-vad, edoare
en amzer genta, pa oa an impalaered
payen, sikouret gant ar pennou bras,
oc'h ober ho diaoul dre ar bed, hag o
ouall-gass en pep giz kement hini ne ru-
che ket eus an ano a gristen.

Pa deuaz hor Salver Jesus-Christ var
an douar, hag epad tri c'hant vloaz gou-
de-ze, an diaoul oa roue ar bed ; he
vestr a rea en pep leac'h ; hag en pep
bro, nemet er *Judee*, ar re vihan edoare
ar re vras a azeuille anezhan edoare ar
guir Doue. En amzer-ze an dud n'oant
ket c'hoaz kristenien, ne falle ket dezho
beza kristenien, na ne lezent den da ve-
za kristen. N'o devoa da rei nemet pri-
zouniou, tourmanchou hag ar maro da

gement hini a c'hoantea beza kristen. Neuze tud ar bed a enem zave a-beez, hag a grie a-du gant an droug-speret : « Nan, nan, ne fall ket de omp kemeret Jesus-Christ evit hor mestr, nag evit hor Salver, nag evit hon Doue. »

Daoust a ne velomp-nin ket hirio eun dra-bennag eus an traou-ze ! Daoust a ne vevomp-nin ket en touez tud ep niver a n'int mui kristenien ; n'o deuz c'hoant ebet da veza kristenien ; ne fall ket dezho ken-nebeut e ve ar re all kristenien ; hag a veler o vafoui en pep doare kement hini a guendalc'h da veza ?

Finessaou, outrachou, blasfemou, goaperez, pillach, prizouniou, hag ar maroive, en meur a vro, a ne dint-hi ket implijet a enep ar gristenien euz an amzerman, edoare en amzer goz ? A n'enem servicher ket euz a levriou fall, a *Gazetennou* milliget, azambleou, lezennou, dezkadurez, danvez, kargou evit ober eur brezel a-ziaoul, edoare guechall, d'an ano a gristen a da gement hini a zalc'h mad dezhan ?

A leac'h'zo neuze da veza souezet e ve

deuct an hini a ra var an douar karg Jesus-Christ, an Tad santel ar Pap, Pic IX, da zivuna guir bugale Doue, a da ginnig dezho an armou dereat evit trec'hi fallagriez ho cnebourien? Ar gristenien genta n'o deuz-hi trec'het nemet dre *Sin ar Groaz* ; an Tad santel ar Pap a assur ne hellomp ho zrec'hi nemet dre sin ar Groaz. « Ar memez cnebourien, em-ezhan, ar memez klenvejou a zo breman dre ar bed ; ar memez armou, ar memez remejou a dleomp da implija : *Sin ar Groaz*. »

Kement a fizianz en deuz en han, kement a istim a zoug evit han, m'en deuz staget out han *evit atao*, an 28 a viz goere 1863, 50 devez a *Induljanz*, pe a bardoun euz ar binijenn dleet, evit omp hon-unan pe evit an anaoun, ken aliez goech ma vezo great gant resped. Tra burzuduz ! Rag hini eus ar re a zo bet Pap en he-raog, n'en devoa sonjet en dra-ze, abalamour, ep mar ebet, an izom ne oa ket c'hoaz digouezet pen-da-ben.

Ar c'helou-ze, pa'zeo bet klevet, a zo bet digemeret gant eur joa dizpar dre ar

bed oll. Pep den abill, santel a goucziek, ken-koulz en Rom, hag en broiou all, memez en touczk ar brotestanted, o deuz c'hoaz eun dra-bennag a religion, o deuz santet ho c'haloun o trida, hag o deuz lavarct : « Doue ra vezo meulet ; ar bed gristen ne goezo ket en he boul : sin ar Groaz en dalc'ho en he za ; an Tad santel ar Pap en deuz hen dizkleiret... »

Guir eo eta e zeuz cur *Brovidanz*, a gaf atao he amzer hac he foent, edoare ma'zeuz eun Doue o c'houarn ar bed.

O skrifa a leorig-man, hon deuz great hor profit, en meur a dra, euz a eul levr kaer great gant eun den abill meurbet, anvet an Autrou GAUME, meuled kalz gant an Tad santel ar Pap, hag ar pen-nou bras a zo en dro dezhan, abalamour d'ar sonj vad en deuz bet d'er skrifa var ben sin ar Groaz evit profit ar bobl kristen.

Lakcat hon deuz ive en leorig-man, guella mac'h ellemp, an traou easa da gompren hag ive talvoudeka, oc'h ezpe-

rout e lezo Douc he vennoz da goeza var
hor labour, great epken dre ali an Au-
trou'n'Eskob, evit brassa mad hor bro.

En Breiz-Izell an darn-vuia a ra c'hoaz
sin ar Groaz ; kustumou ar re goz ne dint
ket oll dilezet ; ar resped avat evit ho
a zo dija toc'hor, hag e kredomp e taal
ar boan d'en divuna.

Kcat'ta, lcorig paour, hira ma c'helli ;
a chanz vad did, va mignoun ker.

DA LENNER.

Pa lenner eul levr-bennag skrivet e brezounek, e tleer beza bepred leun a drugarez, abalamour ma'zco diez-bras skriva e brezounek, dre'n abeg n'euz ket c'hoaz ar memez doare da lakaat dre skrid, nag e touezk ar skrivourien munut, nag e touezk ar re o deuz kemeret ar muia poan da studia a langaich pe ar yez brezounek. Eun droug eo, en em gavet pell'zo. Daoust hac hen a vezo raparet morse? Esperomp... — Eun dra all a c'houlenn trugarez al lenner, eo ar mankou a enem gaf aliez-aliez e leor, hac a zeu pe euz an hini en deveuz er skrivet, pe ispisial euz a berz ar re o deuz her moulllet, a ne gomprenont ket mad aliez ar brezounek. Gouzkoude

n'euz forz peguement a zousi a gemerer,
ne deo ket sur eaz miret oud ar man-
kou-ze ; re nebeut e skriver e brezounek.

O lenner, va mignoun, bezit eta, mc
ho ped, madelezuz pen-da-ben.

Evit entent guelloc'h a levr-man, co
mad anaout da genta e lakeomp aman
eur skolaer yaouank, ha anvimp MATURIN,
dija dezket brao hag e fin he studi. Epad
ar *vacanz* he dud a lez anezhan da vont
da bourmen dre ar c'hæriou bras cuz ar
vro. Ar skolach a zigor anevéz, hag an
den yaouank a enem gaf adarre ; siouaz
avat ! gant eur chenjamant vras en he
gorf haç en he speret. Disprijout a ra
ispisial sin ar Groaz, a c'horzin goab
da gement hini euz he gamaraded a vecl
oud hen ober araog a goude ho fred ; ne
vank ket do bafoui oll guella m'ac'h ell,
pa gred en deuz kavet he boent.

Mestr ar skolach ne zale ket da glevet
an tripoterez - ze ; gervel a ra an den

yaouank, a goude meur a lavar, er c'haf
atao aheurtet. Neuze ar mestr pe ar
Prinsipal a gemenn dezhan a de gama-
raded penaoz bep sul, dioud an abar-
daez, er sal vras euz ar skolach, e fell
dezhan dizplega dirag an oll vertuz sin
ar Groaz, en eur lezel gant Maturin ar
frankiz parfet da lavaret he sonj, a de
difenn.

An debat a goumanz neuze.

I. KENTEL.

Ar gristenien euz an amzer-man ne reont ket
sin ar Groaz ; pe nebeut, — pe fall.

AN DOGTOR.

Va mignoured, galvet em-beuz ac'hanoc'h aman evit klevet an debat var eur poent euz hor religion a vilit kalz beza pouezet ; rag netra ebet sur ne hell kaout eun difin goassoc'h pe guelloe'h, ervez an doare ma troio an debat-man, evit pep-unan ac'hanomp. Ober, pe chom ep ober sin ar Groaz a zo eun afer ker bras, ma tepand kalz dioud han ar silvidigez, hag ouzpen ive marteze, bor chanz vad var an douar. Ober sin ar Groaz a zo dizkuez ep mez ec'henem anzavomp euz a famill Jesus-Christ ; chom ep hen ober, a zo dizkuez ne d'omp mui, mar d'omp bet morse, euz a vugale Doue ; e tianzavomp hor badiziant, hon ano a gristenien, ez-omp, en eur ger,

renegat. Ne deo ket souez eta, m'on deññe
c'hoant d'o kelenn mad, va mignouned,
goude m'on devezo klevet ho sonj var ar
poent-ze. Ne hellan ket sur ho klevet oll
azamblez o tizplega ho santimant ; unan
epken, en ano ar re-all, a hello komz a
vouez uhel, a dizkleira eün he gredenn.
C'hoant am-beuz d'e c'hlevet pen-da-ben.

AR SKOLAER.

Ho trugarekat a dleomp, autrou, euz
ho madelez. Yaouank oan deuet en ho
skolach euz a dy va zad a va mam ; va
zavet o devoa ervez m'ac'h ententent ;
va deski o devoa great da zougen resped
da religion va zud koz ; va mam ispisial
e devoa kemeret ar boan d'am c'helenn
var-ben sin ar Groaz, en eur lavaret d'in
kalz'traou var ar poent-ze. Karet a ran
sur atao va zud ; ober avat sin ar Groaz
edoarc ma plij dezho, ken aliez-a-ma la-
vare va mam, a dirag n'euz forz piou, an
dra-ze a ioa mad pa oan em bugaleach ;
evit breman, pa'zon deuet den yaouank,
an dra-ze ne zere mui ouz-in, a guel-
loc'h'zo, n'er grin mui.

AN DOCTOR.

Arabat enem dana nag enem facha, va mignoun, evit ken-nebeut a dra. Enem entent a dleomp ep fachiri. Mar bez guelloc'h a krenvoc'h ho raizouniou evit va re-me; mar prouit de omp ne eller mui ober sin ar Groaz; ne deo ket de-reat hen ober, ispisial evit eun den yaouank sevennet mad, nin a velo neuze... Da c'hortoz gouz Koude e ven kountant da glevet eun dra bennag euz ho raizouniou. Ec'h alfent beza mad...

AR SKOLAER.

Va raizouniou! Penaoz biken ho niveri oll? Eun devez pen-da-ben ne ve ket re. Pa fell de hoc'h, autrou, me a zo o vont da lavaret eun dra bennag; rag n'em-beuz ket a izom da lavaret oll; n'em-aoun ket aman o kofez. — Eur pennad a ioa e kemeren sin ar Groaz evit un diotaich; hen ober a rean gouz Koude edoare m'oa ar c'hiz, hag o velet va c'hamaraded divar ar meaz oud hen ober. N'em boa ket a c'hoant da veza

kemeret gant ho evit eun anter-payen, edoare ma lavaront. Breman avat, p'am beuz klevet a guelec petra'dremen e touezk an dud speredeka hag enorapla a zo dre ar bed, e tlean ive, a sonj d'in, sevel va fcnn, a lezel pell diouz-in ar sin ar Groaz-ze, mad marteze evit ar merc'hed hag ar vugaligou ; mezuz avat evit omp-nin, tud yaouank a zoare ma'z omp.

AN DOGTOR.

Kountit deomp età, Maturin, petra eo an traou kaer oc'h euz guclet a klevet dre ar bed. Dioud ar pezh a levirit, tud a-zoare-vras eo ar re oc'h euz hentet.

AR SKOLAER.

Dre-aman, er vro baour-man à vreiz-izell, ne glevomp a ne velomp atao nemet ar memez tra : red eo mont da govez, mont d'an oferen, ober ar Pask, ober aliez sin ar Groaz... me a oar... inouet gant an traou-ze kassaüz evit hon, e zechon eun devez, epad ar vakanz diveza, da gaout va mam da genta ; rag

va zad a ouzon rustoc'h. « Va mam geaz, emc-ven, va lezit eta da vont eun nebeut da bourmen dre ar bed. Petra'vis-sin-me biken, ma ne anavezan netra euz ar pez a dremen ? »

Va mam a reaz an neuz da veza droug en hi ; ne oue ket pell ma lavaraz gouzkoude : a da dad ? — O va mam geaz, c'hui a c'houlennno evit hon digant va zad, a respounjon dez-hi.

Va zad ne selaouaz ket da genta, ispisial e sonjal en arc'hant red evit ar bourmenadenn. — Gant nebeutoc'h, eme va mam, ec'h all ober he dro ; a va zad a asantaz ive, en eur rei d'in eun nebeudig arc'hant, hag o lavaret d'in beza fur. — Araog kuitaat a kemeret an hent-ouarn, va mam a lakeaz em godell kement a va zad, a setu-me neuze en hent, gaë edoare eul labous nijet kuit euz he gaoued.

Ar gæar kenta ma tizkenchon en hi, e deuz brud vad, hag antronoz oa ar sul. Guelet a riz fors tud o vont d'an iliz, tud divar ar meaz, artizaned, tud-jentil, bourc'hizien, ispisial dimezelled hag

itronezed. Mad, emc-vc, mont a rankan ive da velet pnaoz e rear dre-aman an ofiss ; mont a rankan d'an oferen. Brao e vezo beza eno, a muzik a glevin. — Er-ruet en iliz, ec'hencm lakejon en eur c'hoign dirag an or vras, evit guelet braoc'h an dud oc'h antren ; n'em boa sonj nemet da zigeri bras va daoulagat evit guelet petra'dremenche.

Ac'hanta, autrou, petr'am beuz guelet, a sonj de hoc'h ? Eun niver bras a deue en iliz fier, hag ho fenn en ear, ep sellet memez oud pinsin an dud beniget ; kalz a re-all ep sonjal ober sin ar Groaz ; lod-all ne reant nemet ober an neuz da rei pe da gemeret dour beniget, a da ober sin ar Groaz : eun tamig eja a reont do dourn, hag hi kuit, edoare pa deuche an dour-ze stag oud ho biz do devi. Unanik - bennag a deue eur veach an amzer hag a rea sin ar Groaz, gant eun nebeud resped a devosion : dibaut avoalc'h avat.

A breman, autrou, petra am beuz-me sonjet a kredet, o velet an traou-ze ! Lavaret a rean d'in va-unan : « oh !

te'zo eur sant en kichen an dud-ze. Ar re-ze'zo bet badezet evel do-me ; kristenien int ive, evel do-me ; a gouz Koude pelcac'h em-an ho istim evit sin ar Groaz ; anat eo ne deo evit ho nemet eur c'hoariel ; a ma reont evel-ze dirag an oll, en eur zont en eun iliz, a dra sur en ho fard ho-unan, en ho c'hæar, ken-a-vezo da sin ar Groaz...

Perag ne raffeme ket ar memez tra ? N'em-beuz c'hoant ebet d'enem gredi abilloc'h na guelloc'h evit an dud-ze, hag ar pezh a reont a gredan mad. A ne deo ket guir, autrou ?

AN DOGTOR.

Nan sur, ne deo ket guir, Maturin. Me a oar ervat e kredit oc'h euz guelet a dezket peziou kaer en ho pourmenadenn ; oc'h deuct da veza abill en ber amzer ; diouallit gouz Koude, va mignoun, n'o peffe great eur pense trist, evel o deuz great an dud paour-ze, oc'h euz guelet o vont en iliz, hag ive, siouas ! edoare eul lodenn vras euz a dud hor bro !

AR SKOLAER.

Traou ker farsuz a levirit, autrou, m'am beuz c'hoant da gemeret va feun, a d'er bressa a zindan va zreid, gant aoun da grevi o c'hoarzin.

Petra'levirit? eur *pense*, a sonjit, am beuz great! Doue ra viro; rag diztroet oun euz va beaich, va c'horf a va c'halloun leunoc'h evit bizkoaz.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, kargetoc'h a louztoni hag a draou sot... Pa vezer koczet e touezk ar fank, eo dicz chom ep sklabeza au dillad. A setu petra'c'hounezzer peur-liessa o redet breman ar bed.

Selaouit, va mignoured; kalz ac'hannoc'h a zo ho sonj beza tud-a-vor, a pa glevit komz euz a eur *pense*, e tigorit prout ho tizkouarn.

Petra eo eur *pense*? Eul lestr eat da skei oud eur garreg; koztez pe fount al lestr divarc'het; ar mor o vont ebarz, cdoare an dour o tremen dre eur ranvel, a setu-hen var ar poent da oueledi. Pe-

tra'ra neuze ar merdaidy, evit miret da veza beuzet gant han ? Goude beza stanket guella-mac'h ellont al lestr, hag evit er skanvaat, e taolont da genta er mor ar varc'hadourez ; goude ar varc'hadourez, pourvizion ar brezel ; a goude, pourvizion an dud ; a gouzkoude netra ne viro oud al lestr da vont da goll : ar pense a zo sur. En eur vagig bennag c'vezzo marteze saveteat eun nebeud bennag a dud ; ar pense avat a heller da gredi peur-aichu.

Setu, tost-da-vad, ar pezh a c'hoarvez gant tud hor bro. A ne deo ket guir, va mignoured, o deuz taolet er mor, aneubdou, hag an eil-goud-egile, an traou kaerra, ar c'huztumou santella o doa lezet gane-omp hon tud koz ? Peleac'h em-an ar c'huztum da lavaret azamblez ar pedennou dioud noz a dioud mintin ? En goeled ar mor, evit an darn-vuia euz ar famillou. — Ar *Benedicite* araog a goude ar pred ? Er mor. — A levriou devot, ar bedenn a galoun ? Er mor. — Mont da velet an dud klan pe baour, evit ho frealzi ? En goeled ar mor. —

Chom ep debri kig d'an deiziou difennet gant an iliz? ar iun var ar bloaz hag er c'hoariz? ar gofession, hag ar gomunion da viana en amzer fask? En goeled ar mor. — Ar skapuler, ar chapeled, an oferen-bred? Er mor. — An dour beniget, skeudennou ar Sent, ar c'hroaziou en tyez? Er mor. — Beza moder en dibri hag en eva; en dillad, er blijadureziou honest? Er mor, er mor!

Er vagig-vihan, hon deuz komzet anezhi bremaik, e zeuz chomet gouz-koude eun dra-bennag goude ar pense. An darn-vuia euz an dud divar ar meaz a ia c'hoaz d'an oferen da sul. Penaoz avat ec'hcnem zalc'her en hi? Mont a rear da govez eur veach pe zionech er bloaz; a beza eo atao evit plijout da Zoue a kaout pardoun? Ne ouzor enem briva euz a netra, a blijadur ebet nag evit mad a nessa, nag evit servich Doue. A leac'h'zo da veza souezet o velet ken aliez a bense var ben gourc'hemennou Doue a re an iliz? sin ar Groaz a zo diz-prijet edoare skubennachou!

AR SKOLAER.

Pa'zeo guir, autrou, oc'h euz lezet gane frankiz ar pezh a garan da lavaret va santimant, ec'h anzavin beza souezet o klevet eun den a speret evel d'oc'h, o komz edoare ma rit : o kaout kement a abeg ma lezer a goztez breman eun dra ken divalo edoare sin ar Groaz : o tamal ker rust ar re n'er greont mui, pe n'er greont ket edoare an devodezed. An dra-ze, marteze, a ioa madig avoalc'h evit an amzer goz, pa gredet d'ar sorse-rien a d'ar grac'hed ; evit an amzer-man e zeuz kalz kem. Ar bed a ia, autrou, hag a ielo atao var araog ; goulenn a ra traou nevez, hag atao nevezentiou. An traou coz avat a goztez, a komzit de omp a draou nevez.

Levirit d'in, autrou, a ne deo ket kant goech abilloc'h an dud breman eget en amzer goz ? Petra'ouiet guechall ? Lavaret *pateriou* a dizchenezou aleiz : kaout c'hoant da chom epad an deiz en ilizou, evit feneanti...

AN DOGTOR.

It gouztad, Maturin, a gortozit eun nebeut. Ho teod'zo lijer, hag ho penn eun nebeut skanv. Eaz eo bragal a dirai-zouni; komz gant furnez avat, a barn gant lealdet an traou, ispisial an traou koz, an dra-ze'zo eun afer-all. Guelet a ran manfig n'ententit netra var ben an dud hag an traou koz. Avoalc'h evit hirio; euz a eur guentel-all hon deuz izom, evit gallout fourra eun dra-bennag a vad en ho penn.

II. KENTEL.

Dogtored an Iliz. — Ar gristenien genta a rea sin ar Groaz aliez a mad ; — pe ar gaou a ioa gant ho, pe ar gaou a zo gane-omp-nin : — uuan-a-zaou.

AN DOGTOR.

Plijadur a ra d'in, va mignoured, ho kuelet aman ; kalz traou am-beuz da zisplega diraz-oc'h var ben an amzer goz ; rag ho kamarad a save uhel he vouez di-sul, evit dizkucz pegement a zisprijanz en deuz evit an amzer-ze : kalz grac'herez a nbeut a zezkadurez, n'oa ken en amzer-ze, mar teufet d'er c'hredi. — A me, d'am zro, a fell d'in dizkuez a proui e oa neuze muioc'h a furnez, muioc'h a zezkadurez vad eget breman ; a ma talc'het ken stard da ober sin ar Groaz, eo anat evit ho-me ec'h ententet guelloc'h an traou ; em-an ar raizoun vad e koztez ar re goz, hag ar gaou gane-omp-nin.

AR SKOLAER.

Poan ho pezo, autrou, o proui an dra-ze, hag an oll a zavo en hoc'h enep. Aliez e komzer de omp euz an Tadou santel euz an iliz : Petra eo an dud-ze?.. Mad avoalc'h marteze en ho fard honnan ; leun avat a faltaziou sot ; o deuz sonjet lezcl dre skrid an ureou brao o deuz great, a ne roint morse da greddi d'ar re all.

AN DOGTOR.

O Maturin, na c'houi a zizkuez speret lem ! Selaouit : gouzoud a rit, va c'hamarad, petra eo ar *Gorriked* ? C'houi, ken abill, a bet er c'hæriou bras, a oar sur an dra-ze...

AR SKOLAER.

Ho nan, n'ouzon ket petra eo a laboussed-mor-ze.

AN DOGTOR.

Ne deo ket laboussed-mor eo ar *Gor-*

riked ; nan, a diskuez a rit, Maturin, n'oc'h euz nemeur a zezkadurez. Ar re ze'zo tud evel d'omp-uin, nemet e zint an dredren bihañnoc'h ; rag n'o deuz nemet daou pe dri droatad a uhelder, hag ho galver *kournandouned*. Mad, dioud ma komzit, ne anavezit ket guelloc'h petra eo an Tadou santel euz an iliz, a zo gouz Koude kement ano anezho. Petra eo bet ar re-ze ? An dud abilla, santella en ho amzer, a marteze bete fin ar bed. Sklerijennet o deuz an dud, hag ho sklerijenna a reont c'hoaz dre ar skridoù o deuz lezet gane-omp, edoare ma ra an heol ar bed oil. En ho zouezk em-an TERTULLIEN, ST-CYPRIEN, ST-ATHANAS, ST-GREGOR, ST-BASIL, ST-AMBROIS, ST-AUGUSTIN, ST-CHRYSOSTOM, ST-HILAIR, a kant all.

En ho c'hichen, an dud a enem grede tud abill, a enem gavaz azenn ; rag spe-rejou dizpar oant, digaset e poent var an douar evit pellaat an devalijenn a c'holoe sperejou an dud paour.

Ac'hanta, va mignouned, a ma lavarfen de hoc'h penaoz an dogtored-ze ken abill a ker santell, o deuz bet atao oud

ho an dud fall eur gounar divoder, abalamour ne hallent ket ho dizlavaret ; o deuz an tadou-ze dalc'het mad da ober sin ar Groaz, hag alict stard en pep akauzion ar re-all d'en ober ive ?

AR SKOLAER.

C'houi a lavaro ar pez a gerot, autrou ; evit omp-nin ne lakaimp morse ar rado-derien-ze e touezk an dud goueziek hag abill. An dud a speret euz ar bed hen assur de omp.

AN DOGTOR.

An dud a speret ! — lavarit, Maturin, an dud ep skiant. En guirionez, piou eo ar re a dle beza anvet goeziek hag abill ? A ne deo ket ar re, dre an nerz euz ho speret, o deuz dizpleget an traou a ioa c'hoaz chomet kuzet oud an dud ; o deuz ive anavezet ker mad ar sekrejou brassa en kalounou an dud, hag en kaloun an douar : an env hag an douar, an dud hag an elcz, edoare an hini en deveuz ho c'hrouet ; lakeat pep-tra en he boent,

roet he ano da bep tra, ken-koulz hag
al labour hag an difin euz a bep tra. —
Setu sur tud goeziek, va mignounded, a
setu petra eo bet an Tadou santel euz
an iliz ; a me ho tifi da gaout abilloc'h
tud e nep leac'h. Ar re a gounter abill
en amzer-man, ne dint abill nemet en
eur poent-bennag, a c'hoaz pe sort abi-
lite ! Dogtored an iliz a zo bet abill hag
o deuz komzet eün var bep tra, a sur ne
dint ket bet radoterien, edoarc ma levi-
rit gant sotoni, Maturin.

AR SKOLAER.

Ne gredomp ket beza sot, autrou, o
sonjal o deuz an dud-ze klazket rei da
greddi kalz mui-oc'h eget ma'zeo guir.

AN DOGTOR.

Penaos ! va c'hamarad, ho c'hemeret
a rit eta evit ken aliez a drompler !
Gouzkoude an dud a ioa azamblez gant
ho o veva, a vele mad ho buez santel,
ho oberou dizpar, aliez ho zourmanchou
bras, gouzanvet a volontez vad evit di-

fenn ho c'hredenn, ken koulz hag ar peñ a lavarent. Skrivet o deuz ive levriou var ar peñ a velent ho-unan, ken-koulz a var an traou a ioa nevez-erruet. Al levriou-ze a zo bet anavezet, kasset a digasset dre bevar c'horn ar bed ; a mar deuz bet cavet eur c'hanfard bennag do dizlavaret, prest int bet karget a vez, abalamour d'ar geier a fallagriez a skrivent ho-unan en ho levriou.

AR SKOLAER.

Autrou, c'houi a lavare e rea ar gristenien genta sin ar Groaz, hag e tlemfemp, eme-c'houi, ober evel do. Penaoz e c'houzoc'h an traou-ze ?

AN DOGTOR.

Penaoz, Maturin ; ne deo ket diez. Levriou Tadou an iliz a zo c'hoaz entre hon daouarn, an darn-vuia anezho : n'on deuz nemet ho lern, hag e velimp petra'reat en amzer goz var ben sin ar Groaz. Setu aman petra' lavar Tertullien, unan euz ar re abilla zo bet bizkoaz, hag

a ioa var an douar var dro 200 vloaz goude hor Salver : « Beveach ma tiblasomp, a ma reomp eur paz, o tont hag o vont, oc'henem vizka hag oc'henem zivizka, oc'henem lakat oud taol, hag oc'h allumi ar goulou, o vont da gouzket hag o kouzket hon diou vreac'h var hor peultrin ; oc'h azeza ; n'euz forz pe-tra'reomp, a n'euz forz peleac'h e zcomp, e verkomp hon tal gant sin ar Groaz. »

Eun den abill en deuz skrivet buez ar menac'h euz an amzer genta, a lavar evellen : « hon Tadou, ar Menac'h koz, a rea aliez a devot sin ar Groaz ; ispisial en eur sevel, en eur vont da gouzket, araog al labour ; o vont euz ho c'hamprig, hag euz ar gouent, hag o tiztrei ; oc'henem lakaat oud taol ; var ar bara, ar guin, a var bep poued. »

An Tadou santel euz an iliz o deuz lakeat dre skrid an traou erruet gant ar gristenien genta, hag ho doare da veva, o deuz assuret ar memez tra. Ne deuz var an douar netra surroc'h eguet ar c'hustum o devoa ar gristenien genta da ober sin ar Groaz aliez-aliez. Eun dra

eo eta a ranker d'anzañ : en amzer gentañ ar goazed hac ar merc'hed , ar re yaouank hag ar re goz, paour a pinvidik, beleyen, menac'h, iskibien hag an Tad santel ar Pap , ar re abill hag ar re dic'houezchek, an oll a rea sin ar Groaz var ho zal, hag ive var ho daoulagat, var ho ginou, var ho feultrin : setu eun dra sur, en kement leac'h ma oa kristenien.

AR SKOLAER.

Petra'ra an dra-ze ? An dud-ze a ioa troet ho speret ; n'oa oud ho eul, nemet devosionou divoder, ne zellont mui ouz omp-nin.

AN DOGTOR.

Hola-ta, Maturin ; ne ouient ket ar gristenien goz petra'reant ! Gouzkoude oant bet kelennet ho-unan gant ar re o devoa bevet gant an ebeztel, a ioa bet ive ho-unan er skol gant hor Salver Jesus-Christ. A dra sur en devoa dezket dezho mad penaoz pedi, penaoz enori

Doùe, penaoz ober, a petra da zeski d'ar re-all var ho lerc'h, na mui-na-neubeutoc'h. Piou a gredo e vichent enem faziet var draou ken eaz da zeski, a oa stag oud ho kement a c'hrassou, o devoa kement a izom anezho. A piou muioc'h evit ar gristenien genta a zo bet eaz dezho anaout bolontez a santimant an ebeztel, bet savet gant Salver ar bed ?

Mar gouzomp eta e rea aliez ar gristenien genta sin ar Groaz, e tleomp ive beza sur ne reant nemet euil kenteliou an ebeztel ; rag ar re-man hag an iski-bien all var ho lerc'h, o diviche manket d'o brassa dever, o chom ep diztrei ar gristenien-ze dioud eun dra ho lakea da veza goapeat a onall - gasset gant ar bayaned, a oant o veva en ho zouezk, ep gallout gouz Koude plijout da Zoue.

Hag ouz-pen, ar gristenien-ze a ioa leun a santelez, atao en aoun da vankout d'ar pezh a ioa bet dezket gant an ebeztel, memez en traou dizterra. Guell oa gant ho koll pep tra, ho madou hag ho buez, kentoc'h eget mankout da Zoue ; hag evel-ze epad tri-c'hant vloaz. Leun oant

a garantez an cil en andret egile ; n'o devoa nemet ar memez kaloun, ar memez bolontez d'ennem frealzi, d'ennem sikour ; hag eun dudi oa ho guelet oc'h ober vad an eil d'egile. O komz anezho, ar bayaned a lavare entrez-ho : « Evcissait eta pegement ec'henem gaar ar gristenien-ze ; pegen prest int da vervel an cil evit egile. »

Evel-ze e lennomp c'hoaz e skridou an Tadou euz an iliz an testeniou o deuz lezet euz ar santelez kaer-ze euz ar gristenien genta hag a velent ho-unan gant ho daoulagat en ho c'hichen.

Tertullien, an degtor-ze am beuz komzet anez-han diaraog, en devoa eun debat stard gant an dud a lezenn hag a garg euz a rouantelez a Romaned, mistri neuze koulz lavaret euz ar bed-oll, payen c'hoaz avat : A setu-aman pe sort difiadeg a rea dezo : « Barneirien, emezhan, c'houi a zo carget da ober justiz ; e touezk kement a dud a gasser dirag ho tribunal, a kaout a rafac'h eun ampouezouner, eur muntreer, eul laer-bennag e touezk ar gristenien ? Ar prizouniou

a zo leun euz ho tud-c'houi ; kristen
chet avat er prizoun, nemet abalamour
ma toug an ano a gristen. »

Bete skrifanourien ar bayaned ho-u-
nan o deuz ranket anzañ santelez ar
gristenien goz. C'houi, va mignoured,
a dle beza dija dezket brao var ben his-
tor an amzer goz. Selaouit eta komzou
unan euz ar re abilla euz ar bayaned-ze,
o lavaret ane euz a lazerez great e Rom,
en amzer an impalaer NERON. « Eun ni-
ver bras a gristenien a varvaz en kreiz
an tourmanchou spountussa ; direbech
oant euz ar pezh a damallet dezho ; kar-
get oant avat euz a valloz ar bed, abala-
lamour m'oant kristenien. »

AR SKOLAER.

Izkuzit, autrou ; e oan o c'hortoz
ac'hanoc'h eno. Ar pezh a levirit hoc'h-
unan a zizkuez manifig sottoni an dud-
ze : *kasseat oant gant an oll* : an dra-ze
a zo sklear, a ne haller ket da zizlavaret.

AN DOGTOR.

Izcuzit hoc'h-unan, va mignoun. Ar gristenien genta a ioa kassat evit guirgant ar bayaned-ze, ne oant nemet breinadurez, a chenchet e loened gouez. Perag oant-hi kassat kement? Abalamour bizcoaz an dud fall n'o deuz gallet anduri ar re vad. Santclez hon tud koz a goundaone ar vuez louz, euzuz euz ar bayaned; a setu epken perag o devoa en ho enep eur gassoni ker kruel.

Guclit breman, va migounned, hoc'h-unan, da biou e tleomp muia kredi; en piou e tleomp kaout muia fizianz: en amzer-man eul lodenn vraz euz ar gristenien ne reont nemeur sin ar Groaz; — en amzer genta ar gristenien her grea, hag aliez. — Gant piou em-an ar gaou? Gant ho, pe ganc omp-nin? Unan-azaou. — Evit ho-me a anzao'ne doun bet morsk var-var; pcell'zo em-beuz great va sonj. Daoust a c'houi, va mignouned, a ne velit-hu ket en pe du em-an ar gaou?

AR SKOLAER.

Traou braoic avoalc'h a levirit de omp, autrou ; n'en dizlavaromp ket ; a meur a dra a elfe beza guir en ho komzou. Kredi avat em-an pen-da-ben ar gaou gant an dud'zo breman var an douar var ben sin ar Groaz, an dra-ze ne deo ket anat c'hoaz. Nin'zo diflat gant an Autrou-Doue, edoare bugale friant, n'o deuz ket aoun rag ho zad, a leez eun nebeut kabest gant ho. En doare-ze eo ec'h ententer en amzer-man an Autrou-Doue, hon tad mad.

AN DOGTOR.

Ho ia , Maturin ; komprez a ran : c'houi a fell de-hoc'h enem lakaat en hoc'h eaz gant Doue. Lakit evez gouz-koude ne dafac'h dreist an arouden. Doue'zo eun tad mad, guir eo ; ar vugale diflat avat, ne vezont nemeur en he c'hrassou. Eur mestr eo ive, a fallout a ra dezhan beza servichet en he c'hiz. Lezel pep-unan en he roll, ho, an dra-ze ne deo het morse, a ne vezo biken. A pa

eo guir ne azantit ket c'hoaz o deuz gaou ar gristenien en amzer-man var ben sin ar Groaz, e c'hortozimp eun devez all, rag kalz raizouniou am-beuz da zizplega c'hoaz var ar poent-man. Marteze e teuot da gompren guelloc'h eur veach-all.

Evit c'hoaz em-aomp pell d'enem glevet.

III. KENTEL.

RESPED EVIT SIN AR GROAZ.

An Iliz a resped sin ar Groaz. — An dud dizpar o deuz respetet sin ar Groaz. — Piou ne reont ket sin ar Groaz.

—

AN DOGTOR.

Sonj oc'h euz, va mignoured, e oa eun debat stard entrez-omp var ar poent-ma : pe ar gristenien genta, pe ar re'zo breman var an douar o devoa muia raizoun var ben sin ar Groaz. Edoare a

dlit da e'houzout, breman nebeut her gra, a nebeutoc'h her gra mad ; en amzer goz her great aliez a mad. Me a grede 'oa peur-aichu an abadenn ; faziet oan, a setu perag e tlean poeza c'hoaz var ar poent-ze. Edoare a layaren di-sul, kalz'traou am-beuz da zizplega dirazoc'h, a da genta var ben an iliz.

AR SKOLAER.

Manifig, autrou ; pell a ioa em-boea c'hoant da glevet ano euz an iliz ; petra eo an dra-ze, an iliz ? N'euz breman ken ano nemet euz an iliz.

AN DOGTOR.

Penaos , Maturin , ne ouzoc'h ket c'hoaz petra eo an Iliz ? c'houi cun den yaouank dezket kaer, a gredit, hag e fin ho studi ! Poent eo d'in neuze ho kenn, rag mezuz eo an dic'houeziegez-ze.

Pa gomzer euz an iliz a dleomp da selaoa a da euill, ne deo ket sur euz a eur bern mein pe coat kempennet gant ar c'haerra ijin, eo e zeuz ano ; her c'hom-

pren a dlit, va mignoured. — Pa lavarer *hor mam santel an iliz*, ec'h ententer an Tad santel ar Pap, hag an ezkibien katolik euz ar bed oll, lakeat gant Jesus-Christ da zezki var he lerc'h ar pez en deuz dezket he-unan d'an dud ; evit dizpartia ar pez'zo gür dioud ar pez'zo faoz ; ar pez'zo mad dioud ar pez'zo droug. — An dud badezet eo ar re ho deuz da gelenn a da c'houvarn var ben an traou a zell oud ar gouztianz.

Hag aman e - zeuz edoare eur famill vras, a zo en hi bugale, eun tad hag eur vam. Ar vugale eo ar re a zo ganet er famill dre ar vadiziant, ar gristenien oll. — Ar vam eo an ezkibien a beleyen, a ro, dre ar sakramanchou, bugale spirituel d'an tad, eo ar Pap, ar penn, pe ar chef euz ar famill-oll. Dezhan eo roet gant Jesus-Christ ar garg uhel-uhel da c'houvarn an oll gristenien euz ar bed.

Setu a-ze, va mignoured, petra a ententer dre *hor Mam Santel an iliz*. A kompren a rit-hu breman petra eo an iliz ?

AR SKOLAER.

Bizkoaz n'em boa komprenet an dra-ze ; breman avat e koumansan da entent eun dra bennag. Dioud a levirit, autrou, nin a zo eta euz a famill an Tad santel ar Pap euz a Rom, hag ive euz a famill Jesus-Christ, pa'zeo guir ez-omp bet badezet, hag e tleomp senti oud ho, edoare bugale vad oud ho zad.

Hag an dud badezet ne fell ket dezho plega d'ar Pap, nag he anaout evit an hini'zo lakeat gant hor Salver en he leac'h var an douar, en pen ar gristenien ; petra eo ar re-ze, autrou ; rag kalz a zo anezho, a glevan ?

AN DOGTOR.

Petra eo an dud-ze, Maturin? *Heretiked, schismatiked* ; da lavaret eo bugale *prodig*, a zo bet ho zud koz euz ar me-mez famill gane omp-nin ; a zo bet, dre rogentez, mouzed oud ho zad, ar Pap ; a zo breman edoare bugale bastard, forset da senti oud ar rouanet euz ho bro var ben ho c'houztianz, ken koulz a var

an traou all, dre'n abeg ne deo ket falvezet dezho plega d'ar Pap, tad karan-tezuz evel Doue.

Gouzkoude, va mignoured, an Tad santel ar Pap epken eo a zalc'h ar bed en he za, rag Jesus-Christ en deuz roet dezhan al labour-ze; a ma chomfe pell ar bed ep Pap, ar bed a ve prest dizmantet. An traou en han a iafe var ho fenn euz an oll-d'an-oll.

AR SKOLAER.

Mad, sot avoalc'h eo neuze an dud-ze. Gouzkoude, autrou, ne deo ket epken var an traou-ze em-boas c'hoant da glevet hoc'h ali. N'on ket evit miret da gredi ne deo ket sin ar Groaz ken kaer tra a ma levirit. Rag edoare m'am-beuz her lavaret diaraog, anaout a ran kalz tud pinvidik a goueziek en pep-tra, a ne reont forz ebet anezhan. Ar re-ze gouzkoude ne dint ket sur oll ginaoueïen.

AN DOGTOR.

Ententit, va mignoun; an abilite, an danvez, ar goueziegez a zo oll donai-

zounou Douc ; ho rei a ra koulz d'ar re fall edoare d'ar re vad, edoare ma lez an heol da bara var an oll. An dud-ze avat n'o deuz karg ebet da zont da zezki de omp penaoz gounit ar baradoz, na petra blij da Zoue dioud ne blij ket. An dud a iliz epken, edoare ar Pap, an Ezkibien hag ar Veleyen o deuz ar garg-ze digant han, a dioud ho c'homzou epken e tleomp ober an traou a zell oud ar bed all. Ac'hanta, Maturin, petra'lavar an iliz var ben sin ar Groaz ? Pe sort istim a zoug da sin ar Groaz ? evessait, a marteze e zaio kalz froudennou euz ho penn.

Hor Salver o tezki d'an ebeztel penaoz rei ar vadiziant, en deuz dezket dezho ive penaoz ober sin ar Groaz. Hag abaoe, da lavaret eo, abaoe tremen tri-vac'h kant vloaz, an iliz a implich bepred, bep istant sin ar Groaz. Pep tra a goumanz, a aichu dre sin ar Groaz, hag ober a ra sin ar Groaz var gement zo en he servich : var an dour, an olen, ar bara, ar guin, an tan, ar vein, ar c'hoat, an col, al lienach, ar seiz, an

aour, an arc'hant, hag ar c'hleier. Er memez tra var ar pez'zo en hor servich hon-unan, edoare hor parkeier, hon tyez, hor loened, hon ouztillou, al listri, ar c'hirri-tan : atao he bennoz dre sin ar Groaz epken.

A c'hoant'zo da sevel eun iliz evit enori Doue ? E tleer benichen al leac'h-ze dre sin ar Groaz. Evit voueztla an iliz-ze da Zoue, 20 kroaz var ar pave, var ar pillerou, a var an aoter ; eur groaz var beg an tour, hag aliez var lein an doenn. Pa deu ar gristenien en iliz, petra'dleont da ober, a petra'ra ar re fur ? sin ar Groaz. Petra'ra ra ar beleg o koumanz he brezegen ? Sin ar Groaz. — Pa goumanz he vreuriel ? Sin ar Groaz adarre. — Evessait mad, va mignoured, ispisial oud ar pez a ra an iliz en andred an den, a zo edoare ty-beo an Autrou-Doue. Kenta tra a ra varn ezhan, pa deu var an douar, eo sin ar Groaz, a pa hen dizken e kaloun an douar, goude he varo, diveza tra, eo adarre sin ar Groaz. Setu penaoz e teu an iliz da zigemeret a da guitat he muia-karet, he bugale, ar gristenien.

Abaoue hor c'havel beteg ar becz , pegen aliez sin ar Groaz ! Ar vadiziant a ro de omp ano bugale Doue : eno sin ar Groaz. — Ar gonfirmasion a ra ac'hannomp soudarded da zifenn kaoz Jesus-Christ : eno sin ar Groaz. — Ar gomunion a ro de omp korf a goad Jesus-Christ ; sin ar Groaz. — Ar gofession a ro ar pardoun ; sin ar Groaz. — E nouen, var ar poent da vont dirag Doue, sin ar Groaz. — En sakramant an urz, er briedelez atao, atao sin ar Groaz, a meur a veach evit pep sakramant.

Kaerroc'h'zo. Ar beleg, en ano an iliz, a zo o vont da bignat oud an aoter evit an oferen ; em-an o vont da lakaat da zizken entre he zaouarn Jesus-Christ, guir den a guir Doue ; brasa burzud a zo bet great bizkoaz, e-za da ober er *Gorreou...*

Izom en deuz sur da gaout grassou Doue en he gerc'hen ; a beleac'h e tio dezhan a nerz, ar sikour da ober eun dra ker santel, ken uhel ? Euz a sin ar Groaz. — Ped goech her gra epad an oferen ? Eiz goech a daou-ugent !... Hag evit

lavaret guell, ar beleg oud an aoter a zo eur groaz-veo, rag koulz lavaret epad an oferen he ziou vrac'h a chom aztennet en kroaz, edoarc Jesus savet a staget oud ar Groaz.

Setu aze, va mignoured, an implich ker stank, edoare an istim vras e deuz atao great an iliz eus ar sin ar Groaz abaoue Jesus-Christ. An traou a dremen er bed-man ; al lezennou, ar c'huztumou, an doare da gaozcal, da skrifa, da veaji ; pep tra a chench ; an iliz epken ne chench ket. Ar pezh a rea deac'h a ra hirio ; ar pezh a c'hourc'hemenne en amzer kenta, a c'hourc'hemenno varc'hoaz hag atao, evit meur a boent a zo. Doue ne chench ket, nag an iliz ken-nebeut.

Hag e sonj de hoc'h, Maturin, ec'h alfe ar Pap, an Eskibien euz ar bed oll, hag ive ar Veleyen, a zo edoare ho mellou, tud santel ive a dezket kaer kalz anezho, ec'h alfe ar re-ze hon trompla, lavaret geyer de omp, hi lakeat gant Doue da zezki ar virionez da bep-unan, ken-koulz a da zizpartia an droug dioud ar mad ; e teuffent da ober ken aliez sin

ar Groaz var draou ker santel, ma ne viche e guirionez sin ar Groaz nemet cun dra vean a bugaleachou !...

Mar kredit an dra-ze, va mignoured, e rankan anzañ eo startoc'h ho kredenn evit va hini-me. Ar grac'hed koz mar-teze a gredo an dra-ze...

AR SKOLAER.

C'hem... c'hem, Robino... a ne deo ket an dra-man eur binsadenn c'hoeg ?.. Lezomp gouz Koude...

Autrou, gouzout a rit guelloc'h evit omp-nin e zeuz kalz kem entre eul letanant hag eur manac'h ; entre eur general a armeou hag eun eskob. Ar pezo mad evit ar re-man, ne deo nemeur evit ar re genta : pep stad a dle kaout he c'hiz da enori Doue. Var ben sin ar Groaz ne gomzit de omp nemet a dud a iliz. A forz'zo deomp petra'ra ar re-ze ? Da bep hini he vicher, autrou.

AN DOGTOR.

Penaoz, Maturin ? A forz'zo de hoc'h, a levirit, petra'ra ar re'zo lakat gant

Doue he-unan da zezki petra'plij dezhan, a petra ne plij ket; petra'ra vad d'an ene, a petra'noaz dezhi? Ken-koulz lavaret : a forz'zo di-me petra'blij da Zoue, a petra ne blij ket? A forz'zo di-me a Zoue? An traou-ze a sonjit, Maturin?

AR SKOLAER.

Ho, nan, autrou; ne deo ket evel-ze eo. Ar pezh am-beuz c'hoant da lavaret eo ne anvit hini euz a dud ar bed a ve bet brudet dre ar soursi en deuz keme-ret da ober sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ho, Maturin, tud brudet kaer, a feal ive da ober sin ar Groaz, a c'hoantait; tud vras, tud goueziek euz ar bed : mad, setu aman euz an dud-ze a c'hoantait da gaout.

Sant Jerom, ken abil, edoare m'oa santel, o komz euz a santez PAULA, a ioa euz a lignez ar rouaned koz, a lavar evellen : « Pa oa var ar poent da dremen, a poan dez-hi klevet den, e talc'he he biz var

he ginou, hag, ervez he c'huztum, e rea sin ar Groaz var he muzellou. »

CHARLEMAGN, pe Charlez ar bras, un an euz an Impalaered brasa a zo bet var an douar, hag en deuz lakeat rouantelez ar gallaoued ken uhel, n'en devoa kustum ebet guelloc'h eget ober sin ar Groaz varn-ezhan he-unan, er brezeliou, hag en pep leac'h.

O veza koezet klan, a var ar poent da vervel, ec'h aztennaz he zourn-deou, a guella mac'h elle, e rea sin ar Groaz var he dal, var he beultrin, hag he oll izili. — An Eskob, a ioa en he gichen en deuz lezet an dra-man dre skrid.

He vap Louis er memez tra : a pa veze re-skuiz, e pede he vreur da ober varn-ezhan sin ar Groaz, gant ar c'hoant en devoa da gaout sin ar Groaz bepred en he gerc'hen

Sant MARTIN, a zo bet divezatoc'h Eskob a Dour, a ioa en he yaouankiz eul Letanant en armeou ar Romaned. O sonjal ne halle ket ober mad eno he silvidigez, en devoa dija goulennet kinviada. He gamaraded a reaz kalz goab

anezhan, o lavaret en devoa aoun rag ar maro.

Mad, eme sant Martin, pa gredit an dra-ze, er c'henta brezel, me a fell d'in beza er penn kenta euz an emgann, a n'em-bezo aoun ebet rag ar c'hlezeyer. Me raio sin ar Groaz, hag e vissin salo.

Sant Loiz ive roue ar c'hallaoued, n'en devoa ket nebeutoc'h a resped evit sin ar Groaz. An hini en deuz skrivet he vuez, an autrou JOINVILLE, a lavar evel-len : oud taol, en he gonsaill, er brezel, en pep tra ar Roue a goumanse atao dre sin ar Groaz.

BAYARD, ar C'habiten a vor-ze ker brudet, en devoe taol ar maro, hag an di-veza tra a ra, eo sin ar Groaz, araog mervel.

Er blavez 1571, en eur vreac'h-vor, anvet *Lepant*, oa enem gavet diou arme a vor, hini ar Gristenien hag hini an Turket. Ho listri a dremene 1200, a dioud ma tlie trei ar gounid, ar gristenien pe an Turket a dlie beza ar mistri euz al lodenn vrassa euz ar bed.

JOUAN euz an Autrich a zo en penn ar

Gristenien, hag araog koumanz ar brezel, e ra dirag an oll sin ar Groaz. An oll martoloded a kapitened a ra evel dan. — An emgann a oue kalet ; n'euz forz, abenn nemeur an Turket a zo trec'het, hag ho listri a zo oueledet.

Var dro 100 vloaz goude an abadennman, an Turket a zavas adarre en ho eur gounar vras a enep ar Gristenien. Gant soudardet ep niver ec'henem gachont e rouantelez an Autrich ; mont a rejont bete Vienne, ar gear-benn, o lakat pep tra en poultr hag en ludu, dre ma tremement. — Gortozomp : ar gristenien o dez adarre oud ho c'houmandi eun den kalounek, anvet SOBIEZKI. Araog mont da leac'h euz an abadenn, Sobiezki a laka he arme da ober sin ar Groaz ; he-unan e chom, e pat an oferen, he ziou-vreac'h en kroaz, hag arme an Turket ne zale ket adarre da veza distrujet.

Ma ve red envel an oll dud brudetkaer a kalounek, kuztum da ober sin ar Groaz en akauzionou danjeruz, ne ve marteze fin ebet, va mignound. Traou

avoalc'h am-beuz lavaret, a gredan, evit proui da bep den a skiant eo bet sin ar Groaz anavezet, implijet hag enoret a bep amzer dre bevar c'horn ar bed gant an dibab euz an dud : gant ar Pabet, Eskibien, Beleyen, Menac'h, Dogtored, Generaled var vor a var zouar ; gant ar re vras edoare gant an dud dister ; a breman e tlit beza kountant bras, Maturin, edoare ar re-all. Evit ho-me a gred eo avoalc'h evit hon dougen da respeti sin ar Groaz, a ne gomprenan ket e ve c'hoant da gaout merkou all.

AR SKOLAER.

Mar deo an traou-ze guir, eo mad, autrou.

AN DOGTOR.

Petra'levirit, Maturin ? *Mar deo guir !*
C'hoant oc'h euz da lavaret em-aoc'h var-var. N'em-beuz gouz Koude kountet nemet ar pez o deuz skrivet en ho levriou ar re abilla euz ho amzer, o devoa ho guelec'ho-unan, pe kavet eur milion a dud o testenia an traou a skrivent.

Ma ne deo ket guir an traou-ze, e ranket lavaret ne deuz netra guir en traou zo lakeat dre skrid gant an dud gouezieka a zo bet bizkoaz ; e ranket lavaret oa bet dizkiant an oll dud abill a zo bet o veva en hor raog ! Sonjal a kredi a rit an dra-ze, Maturin ? Evit ho-me, n'er c'hredan ket. Kement a skiant o devoa hag an dud euz hon amzer, a marteze muioc'h.

AR SKOLAER.

Ho, nan, autrou ; ne dan ket bete keit-ze. Lavaret a rankan avat e zeuz kalz tud honest a ne reont ket sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, tud honest'zo, da viana honest ervez santimant ar bed, a ne reont ket a sin ar Groaz ; her lavaret am-beuz dija, a gredan. Selaouit gouz-koude eun dra gane-me : Kem'zo entre beza honest dirag an dud, a tud honest dirag Doue : kement a gem edoare entre eur payen hag eur c'hristen, edoare entre an env hag an douar.

Evit beza kemeret evit tud honest gant ar bed ; a c'houi a oar petra'zo red ? Chom ep beza lazet den, na violet na laeret, edoare a lavarer. — Daoust a ne deuz ken, va mignoured, nemet an tri dra-ze difennet gant Doue ? Hag ar gourc'hemennou all ? Hag ar re ne garont tam-ebet an Autrou-Doue ? Hag ar re ne vironn ket ar sul ? Hag ar re ne respetont na tad na mam ? Hag ar re a oual-exempl ? Hag an dud friant var blijadur ho c'horf ? Hag an dud n'ententont pardoni morse ? Hag an teodou fall ; ar re c'hourmand, ken-koulz hag ar re ne fall dezho ober netra euz a c'hourc'hemennou an iliz, na memez kovez na komunia ? A kalz a re-all euz an doare-ouen-ze ? E kouztianz, va mignoured, a kredi a ellomp e teuffe Doue da renka ar re-ze oll e touez he dud honest ? Hi ne reont netra euz ar pezh en deuz gourc'hemennet, hag a ra bemdez ar pezh a zifenn, an dud-ze a ve mignoured da Zoue ! Ar re-ze a ve he dud honest !.. Ho neuze Doue a ve eun dra diessoc'h c'hoaz da zizplega..., a mar

daa ar ouen-dud-ze d'ar Baradoz, ne deo nemeur diez pignat eno : ar pez'zo gouzkoude pen-da-ben a enep an Aviel.

Nan, nan, va mignouned, an dud-ze, kemeret marteze evit tud honest var an douar, n'em-aint ket a du gant an Autrou-Doue ; a du em-aint avat gant an droug-speret, a beza int he vrassa mignouned, a pa n'er c'hredtent ket. Badezet int bet marteze ; sonjal avat, a nebeutoc'h c'hoaz, ober an deverou stag oud ar vadiziant, ho, evit an dra-ze n'ententont ket an disterra. Ho menoz, ho santimant ho-unan, setu oll : an nemorant d'ar c'huiled... Hag e roit d'ar re-ze, Maturin, an ano a gristenien honest ! Anvit anezho kentoc'h payaned groz. Eveldo e tisprijont bepret sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

Ho, autrou, evit en dro-man sur e zit re bir. Evit ho-me ne gredin morse e ve eun den dizenoret o chom ep ober sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ne hellan ket, a ne dleant ket o forsi, Maturin, da c'hench ho menoziou. Mar kirit e kredet an dra-ze, hag e tleomp neuze ho renka e touezk ar re ne reont ket sin ar Groaz.

Piou int-hi, a sonj de hoc'h ? Klevit a digorit mad ho tizkouarn. C'huec'h rum'zo anezho. — *Ar Payaned* ! darn anezho debrourien-tud ; a gemer evit Doue an heol, ar pezket, ar serpantet, beteg ar c'hicher. Ar re-ze ne reant ket sin ar Groaz. — N'ententont netra var gement-ze.

An Turket : anevaled louz, kruel evel tigred. Ar re-ze ne reont ket sin ar Groaz. N'o deuz bizkoaz komprenet pe-tra eo an dra-ze.

Ar Juzevien : marmouzien sot en ho relijion, o deuz c'hoant da ober c'hoaz edoare ho zadou koz. Ar re-ze ne reont ket sin ar Groaz.

Ar Brotestanted : heretiket frouden-muz, a zo bet dizkiant avoalc'h evit fourra en ho fenn oant goest da c'hou-

zout guelloc'h enori Doue eget Jesus-Christ hag he iliz, a n'o deuz mui kazi netra euz ar guir relijion. Evel-ze n' euz ket pell unan euz ho beleyen a lavare : « Me a elfe skriva var va biz-meud kement a greed c'hoaz ar brotestanted. » — Ar brotestanted ne reont ket sin ar Groaz.

Ar gristenien gatolik eat da fall, renegat d'o badiziant ; kanfarted sot a gomz a bep tra, a ne ouzont mad netra ; a ra ho Doue euz ho c'horf, hag euz a bere ar vuez a zo edoare eul linser sklabezet. Ar re-ze ne reont ket sin ar Groaz.

A loened a zaou droad hag a bevar droad : chas, kicher, azenned, muled, kezek, kanval, kaouenned, sparfelled, brini, a brinik ; ar re-ze ken nebeut ne reont ket sin ar Groaz.

M'oc'h euz c'hoant, Maturin, da veza lakeat e renk unan-bennag euz ar re-ze, n'oc'h euz ken nemet lavaret.

OLL AZAMBLEZ.

Nan, nan. Douc ra viro ! Siu ar Groaz..
Sin ar Groaz...

AR SKOLAER.

Izkuzit, autrou ; va c'hamaraded a ra eun neubeudig re a drouz : spountig int, a p'o deuz klevet ano euz an turket, euz ar Juzevien a payaned, int bet follet. Me avat a oar ne goezer ket e renk an dud-ze, evit chom ep ober sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

E. viot sur e touezk ar re am-beuz anvet diaraog, e touezk unan-pe-unan euz a rumou-ze, mar tizprijit sin ar Groaz ; ne hallit ket mont ac'hano, va mignoun Maturin. N'euz nemet ar re-ze a enep sin ar Groaz ; evit sin ar Groaz, em-an hor mam santel an iliz, an dud santella, abilla, a kalouneka, azamblez gant ar gristenien vella a zo hag a vezo biken. Grit ho choaz, va mignoun. Evit ho kamaraded, ar re-ze o deuz great ho hini ho c'hlevet oc'h-euz.

AR SKOLAER.

Mad, autrou, eun nebeut on nec'het

gane-oc'h. Klevet em-beuz va c'hamā-
raded o c'houlenn sin ar Groaz, hag e
karfen va-unan er c'hoantaat ive. Ne
ouzon ket gouz Koude perag e pouezit
ker stard var eun dra a gemeran evit
eun dra dizter avoalc'h. Marteze va spe-
ret a elfe eun dra-bennag beza diztroet
divar an ent mad.

AN DOGTOR.

Ne gomprenit ket c'hoaz an dra-ze, va
mignoun. Me a gred ec'h ellan her rei-
de oc'h da entent guelloc'h, mar kirit
kenderc'hel d'am zelaou mad. Evit hirio
eo poent adarre aichui; nin a velo añ
traou-ze di-sul, a traou nevez soken.
Kement a draou a zilam em speret, hag
a santan izom da zizplega diraz-oc'h var
ben sin ar Groaz, ne ouzon ket peur
ec'h allimp aichui.

IV KENTEL.

TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.

Digareziou a enep sin ar Groaz. — Sin ar Groaz a deu a Zoue. — A ro noblanz d'anden ; — her laka d'enem respeti.

AR SKOLAER.

Ma lezit ac'hanon, autrou, me a gaozeo hirio da genta.

AN DOGTOR.

A volontez vad, Maturin. C'hoant oc'h euz da lamet an denvalijen a zo en ho speret.

AR SKOLAER.

Di-sul o poa kountet de omp kalz a draou var ben an iliz, a soken traou brao avoalc'h ; var ben an dud abill a brudet

kaer o deuz douget resped evit sin ar Groaz. Gouzkoude, autrou, an traou-ze a zo atao euz an amzer goz : hirio ne deo mui troet santimanchou an dud var an tu-ze, ispisial e touezk ar yaouankiz. A kaer a vezo, e rankor ober ive eun nebeut dioud ho ; rag eur mare a zuiio, a n'em-an ket pell, eo hi a vezo e pen an tyegeziou hag er c'hargou.

AN DOGTOR.

Pep tra en deuz he boent, a fell de hoc'h da lavaret, va mignoun ; ia var ben an traou great gant an dud ; evit an traou a zeu a Zoue avat, e zeuz kem. Var ho kount-c'houi, Maturin, Doue a dleffe dont da c'houlenn aviz-kuzuil digant an dud, ispisial ar re yaouank, var ben ar pez a blij, pe ne blij ket dezho : da lavaret eo oc'h euz c'hoant da lakaat Doue da baotr, a c'houi da vistri ! Mar deo evel-ze ec'h ententit an traou, entrez-oc'h tud yaouank, ec'h anzavan ne hellan mui debat ouz hoc'h. Klazk kelenn tud n'o deuz mui na speret na skiant, a ve sur poan gollet, a ken-koulz e ve

d'in mont da steki va fenn oud ar voger. Ne dear ket da glazk dezki ar chatal da gaozeal, nag an azenned da gana...

Gouzkoude e livirin de hoc'h c'hoaz, va mignoured yaouank : « diouallit da lakaat re a froudennou en ho penn. Mall oc'h euz da goumandi ! Da genta avat me'alife a c'hanoc'h da zezki plega, a beza fur. Bizkoaz den n'en deuz koumandet mad, mar deo bet direiz en he yaouankiz. »

AR SKOLAER.

Izkuzit, autrou, n'em c'homprenit ket mad. Ar pez am-beuz c'hoant da lavarret, hag ar pez a gredan guir, eo penaoz en amzer-man pep-unan a entent enori Doue en he c'hiz, a ne gomprenet ket perag e vet obliget da ober sin ar Groaz, evit kenderc'hel da veza kristenien. A marteze an dra-ze a elfe beza kaoz e zeuz kalz tud en kargou uhel a re-all leun a speret hag a zanvez, a c'houlenn, a glevan, dizparti entre an iliz hag ar c'houarnamant. Pep hini neuze a ve en he

eaz, hag a raffe he relijion edoare mac'h ententfe ; a gemerfe sousi euz ar pez a zell oud han.

AN DOGTOR.

Va mignoun Maturin, goal-uhel e pi-gnit breman ; diouallit da derri ho kou-zoug. Evit ho-me ho tistroio, mar gellan.

Ne fell ket de hoc'h ober nemeur sin ar Groaz, abalamour ma c'hoantait enori Doue edoare ma plij de hoc'h... A ma n'en deuz Doue afer ebet euz hoc'h eno-riou hoc'h-unan ! A m'en deuz dizkleiret he-unan penaoz epken e fell dezhan be-za enoret var an douar ! A mar bezit en ho sa, pa fell dezhan e veac'h daoulinet ! A mar dit da gana, d'ar poent e lavar de hoc'h ober sin ar Groaz ! « Va c'hra-ouadur, a lavaro de hoc'h, n'em-beuz izom nag ac'hanoc'h nag euz ho pedenn, hag er meaz euz va baradoz e chomot. »

Var ben an *dizparti* entre an iliz hag ar c'houarnamant, houn-ez'zo eun afer-all ; me a oar euz a betra e zeuz meneg, guelloc'h evit oc'h-c'houi, Maturin.

Daou rum dud, kalz kem entrez-ho,

a c'houlenn stard avoalc'h an dizpartize, abaoue eun nebcut bioaveziou'zo. — En eur c'hoztez an dud'zo tro-diztro, auvet *revolutionerien*, abalamour ma'zint chench-dichench var ben traou ar bed-man, ispisial var ben doare ar c'houarnamant en ho bro. Ar re-man troet fall, evit an darn-vuia, n'o deuz na madou na kargou avoalc'h dioud ho c'hoant ; kouztout-pe-gouztout e fall dezho dizkar kement'zo en he za, hag a lavaro neuze : « Va zro a zo breman. »

Ma ve dizpartiet an iliz dioud ar c'houarnamant, e kredont int sur euz ho zaol. Va entent a rit, Maturin. Dizmanti pep tra a fell dezho, a c'hoarzin goude-ze !

AR SKOLAER.

Manifig, autrou. Kredi avoalc'h a rafen an dra-ze pen-da-ben.

AN DOGTOR.

Ar rum-all a c'houlenn an dizpartize, a zo honestoc'h tud ; ne dint ket avat lealoc'h. Ho zud, a marteze lod anezho

ho-unan a zo bet er c'hargon, hag hi n'em-aint mui, abalamour d'o fenn fali. Dirag ar bobl ec'henem gavont dizter avoalc'h, hag e zint droug-kountant bras. Ne blij nemeur dezho an doare da c'houvarn breman, nag ar re'zo o c'houvarn; a plega ho imor d'anzañ eo mañ ar pe'zo erruet, ne hellont ket hen ober. — An darn-vuia anezho ho deuz danvez, evit c'hoaz da viana. Em-an oud ho eul ar froudenn penaoz pa vezo dizpartiet an iliz dioud ar c'houarnamant, nag an eskibien nag ar veleyen n'o devezo mui a bañ; a neuze, o veza ma'zeuz eul lodenn vras anezho nebeut pinvidik, e rankint, a sonjont dezho, enem deuler entre ho divreac'h, evit ober dioud-ho pen-da-ben, evel a ra beleyen a Rusiañed dioud ho autrou. Mistri euz an eskibien ken-koulz hag euz ar veleyen, e kredout dont da veza kren avoalc'h gant ho sikour, evit chench speret ar bobl, a dont da veza ho-unan ar vistri ive d'o zro. — Va c'hompren a rit adarre, Maturin? Sklar avoalc'h eo va c'homzou, a gredan.

AR SKOLAER.

Ho ia, autrou ! Guelet a ran ne deo ket ar rum-man lealoc'h evit egile. Guella mac'h ellont e kuzont, an eil hag egile, ar pezh a dremenn e goueled ho c'haloun ; a ne reont sur nemet enem glazk ho-unan. Goude-ze avat, ne gavan ket re fall santimant an eil rum hag egile ; rag neuze, autrou, e ve, a gredan, frankiz evit pep-unan ; pep hini en deffe he ompinion var a relijion, hag ispisial var sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

A sonj de hoc'h, Maturin ! Ne gomprenit ket, va mignoun ; a ne d'on nemeur souezet. Yaouankig oc'h c'hoaz evit gallout entent an traou-ze. Me a lavaro de hoc'h : e leac'h frankiz ne ve guelet nemet sklavach, pe tud hualed.

Evit aichui ar poent-ze, hag ho tivo-
rodi e tizkleiran de hoc'h en deuz ar
Pap, Pie navet, kondaonet an *dizparti-ze*
edoare eun dra fall ; hag abaoue e
tleomp her c'hredi fall, ep mar ebet.

Gouzhoude, ervez va santimant-me, an dizparti a erruo abred-pe-zivezat, dioud ma velomp eo troet en amzer-man spe-rejou an dud. Ne vezo ket avat an dra-ze evit mad a relijion, nag evit hini ar bobl kristen. Her c'hredi a ran da viana!

AR SKOLAER.

Lezomp eta ar poent-ze, autrou, a lavarit dcomp, mar plij, perag e poczit kement atao var sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Abalamour, va mignoun, e kompre-nan talvoudegez sin ar Groaz, a c'houi n'er c'homprenit ket. C'houi a gred eo chenchet an amzer, hag e tler beva dioud an amzer em-aomp en han var an douar : penaoz ar pez a ioa mad pe red marteze en amzer goz, ne deo mui na mad na red breman. A ne deo ket guir e sonjit en dra-ze, Maturin ?

AR SKOLAER.

Ia sur, autrou ; rag klevet a ran meur a hini o kaozeal en doare-ze.

AN DOGTOR.

Eur maread all, a zoug ive an ano a gristen, a sonj evel doc'h, va mignoun. Mad, setu aman gouz Koude lavar ar Spered-Santel dre c'hinou St-Paol : « Jesus-Christ a ioa deac'h hag a zo hirio, hag a vezo da viken ; » da lavaret eo hor Salver Jesus-Christ ne chench, a ne chenchho nag he volonteaz nag he religion. Evel-ze an den abill TERTULLIEN a lavar : « Ano map-Doue enem c'hreat den a zo : *ar virionez, a ne deo ket ar c'hustum eo.* »

En guirionez, va mignouned, ar pezo guir a zo, hag a zo bet guir a bep amzer ; ne chench ket a ne hell ket chench. Ar pezo a ioa ive kemeret en amzer goz evit traou talvoudek gant an dud fur a zo c'hoaz talvoudek, abalamour ispisial an traou a dro er memez tu. Ar pezo a c'hoare en hon amzer ; rag breman doare ar gristenien var an douar e touezk an dud all, a zo, tost-da-vad, henvel oud hini ar gristenien genta. Hen dizkuez em-beuz great dija, sonj ee'h euz, va mignouned,

— En amzer genta ar gristenien a grede oant oblijet da implija aliez sin ar Groaz evit enebi oud mignouned an droug-speret : daoust a nin a ve abilloc'h, krenvoc'h, nebeutoc'h e danjer, e touezk nebeutoc'h a fallagriez ? Surroc'h ac'hanomp hon-unan ?

AR SKOLAER.

Ho, autrou, marteze e lavarit ive eun tamig re... Lezomp an dra-ze gouz Koude. — C'hoant oc'h euz d'assuri de omp eo sin ar Groaz eun dra santel ; penaoz e prouot an dra-ze ? Ma oc'h euz speret, diskuezit breman.

AN DOGTOR.

Ne gredan ket e ve diez ; hag ouzpen e tizkuezin eo sin ar Groaz eun dra *divin*, pe a zeu a Zoue, a zo ar memez tra.

AR SKOLAER.

N'oc'heuz ket great an dra-ze c'hoaz, autrou.

AN DOGTOR.

Kemerit pasianted, Maturin, hag e vlot.

Ar pezh o deuz great ar gristenien er pen kenta euz a relijion, a dle dont a Jesus-Christ pe a Zoue ; anat eo an draze. Ac'hanta ar gristenien o deuz great sin ar Groaz er pen kenta ; hen dizkuez em heuz great ive. Kaer'zo bet klazk ano a bro an hini en deffe bet forjet sin ar Groaz, n'int ket bet kavet ; ar pezh'zo kavet gouz Koude evit an traou kaer all, a kuztmet mad e touezk an dud. Nan, sin ar Groaz ne deo ket eun dra forjet gant an dud. Selaouit.

O vont dre a levriou euz an eil kanvet en egile, azaleg breman bete Jesus-Christ, e kavomp atao sin ar Groaz edoare eun dra santel, a deuet a Zoue. Mont a ellomp beteg amzer Sant Justin, merzer brudet bras, a veve var dro kant vloaz goude hor Salver, hag en deuz lezet ar c'houm-zou-man ganeomp dre scrid : « Gant hon dorn deou e verkomp ar re a dleomp ober sin ar Groaz varn-ezho. » Er c'houm-

zou-ze e kavomp sin ar Groaz hag an doare d'en ober ; a ne deo ket guir ?

A breman en amzer an ebeztel, a ioa o veva azamblez gant Jesus-Christ, petra gavomp-nin ? Ma kavomp sin ar Groaz en ho zouezk, e sklerraio an traou. — Sant Ian a reaz sin ar Groaz var cur verennadour ampouezounet hag a evaz goude, ep droug ebet. — Setu da-viana St-Ian, mignoun Jesus, oc'h ober sin ar Groaz...

St-Per, lakeat da Bap gant hor Salver Jesus-Christ, a St-Paol, ar prezeger brazze cuz an aviel d'ar bayaned, a embann en pep leac'h vertuz sin ar Groaz : e Jerusalem, en Antioch, e Rom, dirag ar Juzevien ken koulz a dirag ar bayaned. — Penaoz ec'h ouzomp an dra-ze, va mignouned ? Dre c'hinou St-Augustin, n'oa ket eun azenn oa ; setu aman he gomzou : « Paol a gas gant han e pep leac'h kroaz Jesus-Christ, a Per a rea sin ar Groaz var an dud. » — Hag ouzpenn ma reont sin ar Groaz var ar gristenien, her greont ive varnez-ho-unan. Piou en assur de omp adarre ? St-Chrysostom, hag ive St-Cyprien, ho daou dogtored bras euz an

aluz, a ne gariant nemeur farzal var draou an Autrou-Doue ? — Piou a gredo eta ne ouie ket manifig an dogtored-man, a kalz a re all eveldo, ker santel a ken abill, petra'rea an ebeztel, a oant o veva ken tost dezho ? — N'euz mar ebet, va mignounded, n'o deffe an ebeztel prezeget sin ar Groaz, hag her great bemdez varn ezho ho-unan, a var ar re-all, edoarc eun dra santel a deue a Zoue. A gant piou ec'h allent-hi beza dezket an dra-ze, nemet gant hor Salver he-unan ?

An difin euz an traou-man oll a zo evellen : an ebeztel bet e skol gant Jesus-Christ, a rea sin ar Groaz : sin ar Groaz a rank eta dont digant Jesus-Christ. — Jesus-Christ avat a ioa Doue ; sin ar Groaz eta a zo eun dra *divin*, pe a Zoue. — Den a skiant ebet ne vezo varvar en dra-ze. Goulennit aviz-kuzuil digant an hini a gerot, va mignounded. A c'houi, Maturin, petra'gavit da lavaret war gement-ze ?

AR SKOLAER.

Ho komzou, autrou, a zo eun nebeut

re-abill diouz-omp-nin. Euz va c'hoztez-me, ne ballan kaout nemeur a abeg en ho gouzkoude.

Eun 'dra a chom c'hoaz doun em spe-ret, hag anzavot oc'h-unan marteze gane-me : a ne deo ket guir, autrou, c laka sin ar Groaz ac'hanomp eun nebeut rezister dirag an dud ?

AN DOGTOR.

O paour-keaz, Maturin ! ar c'hontrol-beo eo ; sin ar Groaz a ro de omp eun noblanz dizpar.

AR SKOLAER.

Neuze'ta ? Bizkoaz n'em boa klevet kement all !

AN DOGTOR.

Dirag tud yaouank, dezket brao dija, ne fell d'in kounta netra nemet ar pezh a hellan da broui pen-da-ben. A setu aman.

Petra eo beza nobl ? Petra eo an noblanz dirag an dud ?

Me, va mignoured, a deu da henvel eun den nobl, pa vez dizkennet euz a

eul lignez uhel ; euz a dud koz brudet bras en ho amzer pe dre ho speret, pe dre eur servich dizpar en andret ho bro en armeou, pe er c'hargou uhel.

A noblanz eta a zigas da sonj euz a eur rum-dud dizpar, hag enem savet kalz dreist ar bobl munut. Ma n'em-an ket eno a noblanz, ne ouzon mui petra eo, na pelec'h mont de c'hlazk ?

Sulvui eta ma tizkenner euz a eur goat uhel dirag daoulagad an dud, sulvui ec'henem greder nobl. A mar deo guir an dra-ze, edoare ma'zeo, ec'h allomp lavaret hardis ne deuz netra o rei kement a noblanz d'an den, edoare sin ar Groaz. Speret oc'h-euz da gompren, n'oc'h euz ken nemet evessat.

Petra eo, sin ar Groaz ? nemet eur merk var dal an den e tizkenn euz a eul lignez uhel-uhel : euz a lignez Jesus-Christ ; e tizkenn a Zoue ; ec'h apparchant oud an tri fersoun euz an Dreinded, Tad, Mab, a Speret-Santel. Dre ar merk beniget-ze e ro pep den d'anaout ec'h anavez an tad-eternel evit he dad he-unan ; Jesus-Christ evit he Salver

hag he vreur ; ar Speret-Santel evit he vedisin hag he vignoun bras. — Setu sur, a gredan, va mignoured, eul liguez uhel, a ma ne blij ket de hoc'h beza kemeret euz a liguez-ze, ne oufen mui evit petra ho kemeret.

OLL AZAMBLEZ.

Nan, nan, autrou, n'on deuz ket a vez da veza kemeret euz a liguez an Autrou-Doue.

AR SKOLAER.

Na me ken-nebeut, ne fell ket d'in beza renegat.

AN DOGTOR.

Guell a-ze, Maturin ; evel re a zo dija, a Doue ra viro na grezkent c'hoaz ! — Sin ar Groaz a ro noblantz de omp abalamour mac'h anzavomp dreiz-hau hor liguez uhel, a ken uhel ne daoler ket evez oud hi !

Ouzpen e nopla an den abalamour m'or laka e touezk an dud dizpar. Pere eo an dud enorab, ar choaz, an dibab e

touezk an dud'zo bet, a zo breman hag a vezo biken ? A ne d'eo ket ar sent, ar verzeyrien, a guerc'hezed, a kement hini a oar bemdez suji he gorf hag he spered da viret pen-da-ben gourc'hemennou Doue, a re an iliz ; ar re a oar enem briva bemdez, bep heur euz ho flijadur, ho eazamant hag ho mad ho-unan evit ar re baour, ar re glan, ar re azenn, beteg ho cnebourien goasa, beteg enem lakat aliez e rizkl ar maro, hag atao evit diminui ho iec'hed ?

Ma ne deo ket an doare tud-ze an dibab, ne ouzon ket peleac'h mont d'ho c'hlazk ken-nebcut, va mignoured ?

Mad, ar re-ze, a kalz re-all henvel oud ho, ne ruchont ket sur, a n'o deuz ruchet bizkoaz euz a sin ar Groaz : pell diouz eno : santout a reant, a santout a reont c'hoaz ne dint goest a netra vadebet ep sin ar Groaz.

A fall eo beza kountet e touezk an doare-tud kalounek-ze, va mignoured ? Hag eun dizenor eo ? Lod'zo hag her lavar.

AR SKOLAER.

Ho, nan, autrou. Ne vemp ket droug-kountant da zont da veza cun dra-bennag henvel oud a rumou tud-ze. N'o gueler ket stank breman var an douar. Divezatoc'h marteze ho guelor adarre.

AN DOGTOR.

Guir a levirit, Maturin, a pa ho c'haber, ne rear, siouaz ! nemet ober goab anezho aliez, keit e-za an dud dioud ar guir furnez ! Ar re-ze gouz Koude, a kalz re-all evel do, a ra sin ar Groaz.

C'hoaz'zo, Maturin. An darn-vuia euz an dud a enem gaf enoret da veza ganet en eur vro brudet kaer. Ar Spagnoled, a zo fier euz ar Spaign ; ar Saouzoun, euz a vro-Saoz ; ar Gallaoued, euz a vro-C'hall ; ar Vretouned, euz a Vreiz-Izell, hag ar re-all er memez tra. Lavarit d'in gouz Koude pehini eo ar bobl kaerra a nopla euz ar bed ? rag ne dint ket mechanz oll ken uhel-a-ken uhel.

AR SKOLAER.

Ar Vretouned, autrou, hag ar Gallaoued goude.

AN DOGTOR.

Nan, Maturin, fazia a rit. Evit guir ar vretouned a zo tud kalounek, a relijion Jesus-Christ a zo c'hoaz enoret en ho zouezk ; siouaz ! re e karont ar *quin-kren*. — Evit ar gallaoued, tud a speret int ive sur, a kalounek-bras er brezelioù ; eun nebeut avat skan a benn.... Nan, va mi-gnoured, ne deo ket ar re-ze ar bobliou nopla euz ar bed. Beza'zeuz var an douar eur bobl kosoc'h, kalounekoc'h, brasoc'h ; eur bobl a deu da sklerijenna ar bobliou all, edoare à loar skeduz e kreiz a noz ; eur bobl en deuz tennet ar re-all euz ar savajiri, en eur skuilla he c'hoat, hag a vir oud ho c'hoaz da goeza en hi adarre ; eur bobl a zo en-ha an dud abilla, gouezcheka, santella, furra, kalouneka a zo bet guelet var an douar : dogtored, guerc'hezec'h, merzeyrien, philosophed, barded, rouanez santel, tud a lezenn hag a vrezel dizpar ; eur bobl a

zo dleour dezhan an oll bobliou euz a gement vad a zo en ho zouezk. Pehini eo ar bobl beniget-ze, Maturin ?

AR SKOLAER.

Ar gristenien gatolik, oc'h euz c'hoant da lavaret, autrou.

AN DOGTOR.

Ia, va mignoun, ar gatoliket, a boagn da blega da Jesus-Christ a d'an tad santel ar Pab ; a euil lezennou Doue hag an iliz ; ar re-ze a vir na goese ar bed en he boul ; hag a zo gouz Koude, piou her c'hredte ma n'er guelchet, a zo baffouet, goall-gasset, tamallet, kemeret evit tud dizkiant, atao o tenna var a-dren ; ep gouzout netra euz ho amzer. Setu petra 'ra dezho an dud a zalc'hont salo, a no deuz da rei dezho nemet baffouerez, edoare eur medisin a ve kranchet dezhan oud he visaich gant an den klan da behini e ro ar vuez.

AR SKOLAER.

An dra-ze ne deo ket brao, autrou. Hen anzao a rancan. Marteze eo sin ar Groaz a zo kaoz? Beza'zeuz hiniennou hag her c'hred, a lavaront da-viana.

AN DOGTOR.

Nan, Maturin, ne deo ket sin ar Groaz a zo kaoz ; an dallentez sot avat en deuz taolet an diaoul e sperejou an dud, eo ar pen-kaoz ; hag an dud dallet en doare-ze ne gomprenont mui petra'hell ho enori pe dizenori : petra'deu do noplant pe do dinobli. Ne ouzont ket soken mui an doare d'ennem respeti. Nan, ne ouzont mui respeti nag ho c'horf nag ho ene !

AR SKOLAER.

Penaos, autrou, ne ouzor ket enem respeti ! Abalamour mac'h ouzomp enem respeti ne blegomp ket buhan da ober sin ar Groaz, ispisial dirag an dud.

Ar re'zo er c'hargou, e pen ar skollachou bras, edoare ar re a zo bemdez

o skriva ar c'heleier euz ar bed, ar re-ze ne gomzont nemet euz an obligasion d'ennem respeti, da respeti an den, a laka an oll er memez renk, evit rei frankiz da bep-unan. A nin; etrez-omp tud yaouank, a gri oud ho : mad, mad... A ne gredomp ket e ve kement ar gaou en tu diouz-omp, autrou.

AN DOGTOR.

Fall, fall ! va mignoured, a dleffac'h da lavaret. Ne sounjit ket marteze, c'houi, no deuz an dud-ze c'hoant nemet da gaout evit ho-unan ar frankiz a girint, hi hag ho mignoured ; evit ar re-all, evit ar re a ra sin ar Groaz, netra, nemet goaperez, forsedigez a sklavach ! Ma ne ouzoc'h ket an dra-ze, ec'h allit lavaret ne doc'h c'hoaz nemet tud yaouank divezat...

Unan-a-zaou, pe an dud-ze a ra goab ac'hanoc'h, o komz ken uhel a ken aliez ouz hoc'h euz a frankiz : a neuze sur n'oc'h euz ket a leac'h da veza fier ; pe e serront a volontez vad ho daoulagad evit miret da velet an hent fall o deuz

kemeret, hag a aliont ken aliez ar re-all da gemeret ; a neuze ne ouzon ket pe-leac'h e ve an enor da vont pen-da-bcu var lerc'h tud dall. — Me a oar ken koulz a c'houi, Maturin, penaoz ar re oc'h euz komzet anezho bremaig, a kalz evelo, ne reont ket sin ar Groaz, hag a glever bemdez o lavaret var lein an tyez : « respetit ac'hanon-me. » — Red e ve, ma mignoned, e sant an dud keiz-ze en ho diabarz ne dint din a resped ebet, a setu perag e krient kement do respeti. Al laeron brasa eo ar re genta da grial a enep al laerounsi...

Beza kriz, hypokrid, libertin, pourmen en karoziou arc'hantet pe alaouret, an traou-ze a ro aoun, a doujanz ; resped avat, nan. Evit beza respetet gant ar re-all, e ranker enem respeti da genta ; hag an dud ne reont ket sin ar Groaz, ne ouzont nemeur enem respeti.

AR SKOLAER.

Autrou, ma lezit ac'hanon, e levirin de hoc'h eun dra ?

AN DOGTOR.

Ho, Maturin, lavarit ep aoun. N'oc'h euz nemeur bete vremen dizkoezet e vijac'h aounig.

AR SKOLAER.

Neuze'livirin eo an *Autrou* eun nebeut douget d'an droug-prezegerez... Izkuzit, mar plij... Eat eo ar ger...

AN DOGTOR.

Ec'h alfen beza eun nebeut kabluz var ar poent-ze. Pa gomprenner mad an traou a dremen, ar finessaou fallagr a implijer evit goapat ar re yaouank, ha ho diouada, cdoare a ra ar goaderezed, e teu va c'haloun da gemeret melkoni, a neuze marteze ec'h alfen kontrerolli re-biz doareou izkiz tud ar bed. C'houi, entrez-oc'h tud yaouank, ne sonjit ket en traou-ze, a zo guir gouz Koude, hag a dlefac'h da boeza mad, ep skanvadurez.

Da genta e lavarin e zeuz kalz tud a ne ouzont ket en em respeti. O lavaret an dra-ze, ne lavaran ket a c'haou. Selaouit.

A lodenn noplâ euz an den eo an ene, skeud pe meleour an Autrou-Doue. Kaerra tra pe lodenn euz an ene eo ive an *intentamant*, great evit ar pezo guir pen-da-ben, a netra ken. Ac'hanta, daoust hag an dud ne reont ket sin ar Groaz, a oar respeti ho intentamant ? Dic'hoanteg int euz a gement a ra vad dezhan : komzou Doue, prezegennou, levriou fur ho laka da eugi. Guelomp a re a lavaran.

Dizkennomp eun nebeudig en intentamant-ze, petra'gavimp eno ? Guevier, errol, aheurtamant, bugaleachou, sonjou sot, c'hoantedigez divalo ; hag an traou-ze oll mezk-a-mezk, edoare eur bern-pillou. — Setu a resped a zougont do intentamant, ar re ne reont ket sin ar Groaz.

Hag *ho c'haloun*, Maturin, penaoz em-an ? Aoun am-beuz o tizken en hi. E leac'h enem zével, e koez izell ; e leac'h enem vaga, edoare ar guenan, euz a fleuraziou, ec'henem daol var an traou udur, edoare ar goezped. Netra kempenn, a ne deuffe ket da veza louzed

c'hoaz. Ho ginou, leun a uduriach ho c'haloun, a sant c'hoez fall, edoare beziou an dud varo..!

Hag *ho c'horf*, Maturin ! — « Tud yaouank, a lavarinn dezho, ken-koulz a d'ar re a zo deuet var an oat, en em gridi a rit tud a speret, a setu perag ne fell ket de hoc'h ober sin ar Groaz ! Truez a rit da velet ; enem gredi a rit en eur frankiz parfet, a ne doc'h mistri a netra ! Ne fell ket de hoc'h enem enori oc'h ober sin ar Groaz, edoare ma ra an dibab euz an dud ; enem zizenori a reot oc'h ober ar pez a ra an haillouned. — Ho tourn ne doucho ket ho tal dre sin ar Groaz, touch a raio ar pez ne dleffe morse da douch... Ne fell ket de hoc'h neattat nag ho taoulagat nag ho muzellou, nag ho peultrin dre sin ar Groaz ; hag ho taoulagat a enem sklabezo o sellet oud ar pez ne dleffent da velet morse : hag ho muzellou ne lavarint ket ar pez a dleffent da brezeg ; hag ho peultrin a zevo euz a cun tan, ha ne anzaver ket ep mez... Dianzao a ellit an traouze ; miret na vent guir, ne hellot morse,

rag merket mad int var gement ezel a zougit ! »

Hag *ho buez !* Petra'eo, va mignoured ? Eun dra' hag a daolont gant ar forc'h en avel. Euz an deiz e reont a noz, hag euz a noz an deiz ; labourat nebeut, kouzket kalz, lipouzerez aleiz, bombanz ep pa-euez, setu buez an darn vuia euz ar re a zizprij sin ar Groaz ; da lavaret eo guyad-kifnid hag ureou sot, setu oll ho buez. Evel-ze goude beza bet enem inouet, hag enem zisec'het, petra'vezo ho difin, va mignoured ? Skuiz gant eur beac'h ne hellont mui da zougen, hag o sonjal ne deuz mui netra *marteze* goude ar vuez-man, petra'raint ? *Enem laza !...*

Marteze, va mignoured, o pezo poan e kredi e zeuz enem lazet, e bro-~~e~~'hall epker, kant mil den epad an tregont vloaz diveza ! *Kant mil den.* Kountet mad int bet ; hag an dra-ze a ia atao var grezk. Bizkoaz n'oa klevet kement all, memez e touezk ar bayaned, ken reuzeudig gouz Koude er bed-man ! Petra'levirit var gement-ze ? Evit ho-me a lavar hag a lavaro : an dud a c'hoarvez a reaz-ze gant ho, ne reant ket sin ar

Groaz, pe n'er greant ket gant resped.

AR SKOLAER.

Eun dra bennag a ranke sur, autrou, dieza anezho. A defaut sin ar Groaz oa ? Poan am-beuz oud her c'hredi. Kalz traou a laka penn an den diez var an douar : aferou fall, aferou manket, tromplerez an dud, promessaou faoz, kredet re-vuhan, kollou bras, dimeziou luch, mc'oar...

AN DOGTOR.

Hag inouamant o veva, Maturin, goude ma vez tanveat a bep tra, a kavet pep tra c'hucro, divlaz. An dud dall, lezet gant ho-unan, hag cur veach eat divar an ent mad, ne hellont nemet enem steki oud ar c'hleuziou, a terri ho gouzoug. Eun den dall a zo atao trist e zoare.

Nan, va mignoured, va c'hredi a dlit, ar re a ra faë var sin ar Groaz, ne ouzont ket enem respeti, na petra'ro noblanz d'an den var an douar ; a mar plij de hoc'h, me a zo o vont d'aichui ar gentel-

man dre eun hiztor a zo guir, hag a blijo de hoc'h, me'zo sur.

OLL AZAMBLEZ.

Ia, ia ; mad, mad...

AN DOGTOR.

Santez Edith a ioa merc'h da eur Roue euz a Vro-Saoz, hag er memez mare ar fleurdelizen euz ar merc'hed yaouank ar vro-ze, anvet goezchal enezenn *ar sent* ; ne rea netra epad he buez araog ober sin ar Groaz gant he meud var he zal a var he feultrin. Mervel a reaz d'an oad a dri bloaz varn-ugent. Goude he maro, e teuaz da gaout Sant DEUZTAN, eskob a Kantorberi, hag e lavaraz dezhan : « Sevel a reot va c'horf euz he vcez : brein e kavot va oll memprou, nemet an hini am-beuz implijet mad. »

Savet e oue ar c'horf, hag e oue kavet brein an daoulagat, an treid hag an daouarn. Eun czel a ioa chomet frezk : ar *biz-meud* oa ; ar *biz-ze* gant pehini e devoa great ken alicz sin ar Groaz...

V KENTEL.

TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.

An dud abill euz a douezk ar bayanet hag euz a douezk tud ar bed. — Sin ar Groaz a zo cur skol.

AN DOGTOR.

Sonj oc'h euz, va mignoured, penaoz diveza goech m'oamp bet enem gavet aman, oa bet meneg gane-omp euz an digareziou sot a gaver da chom ep ober sin ar Groaz, a zao uhel ac'hanomp dirag Doue a dirag an dud, hag hor sikour d'enem respeti hon-unan. Ezperout a ran o pezo tennet profit euz va c'homzou, rag kompren oc'h euz great pegen izell e kuez ar re a zizprij sin ar Groaz. Ne deuz nemet an dud direiz o chom ep hen ober ; evit an dud a zoare, ar re-ze o deuz goezet hag a oar c'hoaz he respeti. An traou-ze a ouzoc'h breman. A ne deo ket guir ?

OIL AZAMBLEZ.

Ia, ia, Autrou. Ho selaou hag ho kompren on deuz great.

AR SKOLAER MATURIN.

Autrou, ar re-man her lavar ; me avat n'her lavaran ket. Anzao a ran e taal eun dra bennag sin ar Groaz ; kement a ma fougeit anezhan, ho nan. N'em beuz ket a izom a sin ar Groaz evit dezki mad va c'henteliou, evit beza goest da zeski an traou a dlean da c'houzout evit beza eun den goueziek dre ar bed, edoare kalz a re-all ; ne vankin ket da grezki danvez va zad a va mam, o deuz bet bevet re zibredcr. Pa'm bezo kemeret eur stat a vuez, ne vassin ket a dra-sur eun den dizoue, edoare hinien-nou stank a velan, nan. Ar re-ze ne veler nemeur o trei mad, hag aliez ho gueler o kaout goal-fin. Me a vezo atao eun den a-zoare dirag an dud, hag a ouezo enori Doue, ep beza grac'h gant sin ar Groaz. En doare-ze e tle beza, a gredan, pep den sevennet mad.

AN DOGTOR.

Allas ! va mignoun, kalz-re a draou a zo en ho penn : kalz a voged, hag a ureou ive. Faltaziou an dud yaouank eo an traou-ze peur-liessa.

N'oc'h euz izom ebet a sin ar Groaz, a zonjit, evit beza pinvidik hag ober ho fortun. A me a lavar de hoc'h, Maturin, ne reot nag ho fortun nag ho silvidigez, ep sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

Na perag an dra-ze, Autrou ? Ne gre-dan ket ureal, evit sonjal edoare ma ran.

AN DOGTOR.

Abalamour, Maturin, ep sin ar Groaz eo dibaut bras kaout chanz, hag ispisial enori Doue edoare ma'zeo red evit pep-unan dioud he stad.

AR SKOLAER.

Farsal a rit, autrou, a c'hoant oc'h

euz da lavaret ne hellomp dezki netra nemet dre sin ar Groaz ; ne heller pedi Doue nemet dre sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ne lavaran ket an dra-ze pen-da-ben, Maturin. Gouzout a ran pell'zo e zeuz levriou great gant tud abill evit dezka-durez an dud yaouank : ec'h aller ive pedi Doue ep sin ar Groaz. En eur c'hoztez-all ec'h ouzon ive avat penaoz al levriou, ma ne dint ket oll skrivet a enep ar guir relijion, pehini eo hini Jesus-Christ epken pen-da-ben, ne zizplegont nemeur an traou en deuz eun den yaouank ar muia izom da c'houzout, hag a zo gouzoude dezket dre sin ar Groaz. — A mar deuz ive meur a zoare da bedi Doue, ar pez'zo guir, ne deuz hini guelloc'h eget sin ar Groaz. Lavaret a ran ouzpen : an hini a zizpriz sin ar Groaz, ne ouezo morse pedi Doue edoare ma'zeo red. Her lavaret a ran, abalamour m'er gouzon pell'zo.

AR SKOLAER.

Da lavaret eo, autrou, eo sin ar Groaz edoare eul leor a ra de omp skol gaer. A ne deo ket kement-ze oc'h euz c'hoant da rei de omp da entent ?

AN DOGTOR.

Just avat, Maturin ; divinet oc'h euz en dro-man ar pezh a ioa em sonj.

AR SKOLAER.

Bizkoaz, autrou, n'em-bije komprenet e vije sin ar Groaz eur skol hag eur bedenn. An dra-ze a ia dreist va speret-me.

AN DOGTOR.

Ne dlit ket beza souezet a guement-ze, va mignoun. Me'zo dija deuet var an oad, hag a zo gouz Koude bemdez o tezki. A c'houi, a zo c'hoaz edoare o tont er bed, penaoz n'o peffe ket mil dra da zezki ! Red eo e veac'h anter-sot, ma n'er c'hredit ket. — Selaouit mad ac'ha-

non, Maturin, hag e velot a me a lavar gaou. Doue em diouallo d'en ober morse.

A sonjet oc'h cuz-c'houi petra eo an hini a deu var an douar en eur skuilla daelou ; a deu goude da ruza edoare eur preon ; a zo muioc'h poagnet eget an ancvaled munut, hag a chom pelloc'h cget-ho ep gallout sousial euz he vad he-unan ! Piou eo, nemet an den ? — Prins, pe Roue, pe Impalaer, pe Rouanez, pe Varkizez ; arabat eo beza re fier ; rag oll int bet an dra-ze. Pep den, en he gavel, a zo dizter evel eur preondouar, hag a deu da veza magadurez ar prened goude he varo. A gouz Koude an den-ze ker paour, ken dizter en he vugaleach, a zo krouet, abalamour de ene, evit beza Roue ar bed. Araog mac'h hello kaout avat ar garg uhel-ze, en devezo da zezki piou en deuz hen c'hrouet ; piou en deuz hen tennet digant an droug-speret ; ar pezh n'entento a ne zezko nemeur nemet dre sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

Evit ho-me, autrou, n'em boa ket bet

a izom a sin ar Groaz evit gouzout ervad piou en devoa va c'hrouet, me a kement'zo er bed.

AN DOGTOR.

A sonj de hoc'h, Maturin. Mad, fazia kalz a rit, va mignoun. Mar gouzoc'h breman an dra-ze, ne deo nemet abalamour o poa dezket sin ar Groaz gant ho mam. Me'zo o vont d'en dizplega de oc'h

Evessait petra oa ar bed araog m'oa anavezet sin ar Groaz, a petra'dremen breman c'hoaz e touezk ar re ne anavezont ket pe ne reont ket sin ar Groaz.

Araog hor Salver, pe araog m'oa anavezet sin ar Groaz, e zeuz bet en meur a leac'h philosophed, tud abill. Petra o deuz eta lavaret, ar re-ze, en ho skridou, var ar poentchou hon deuz ar muia izom d'anaout ?

Ar bed, hac en'zo bet a bep amzer, pe krouet eo bet ? Mar deo bet krouet, gant piou ? — Respont ebet, a gement a dalfe ar boan ; aleiz avat a zizlavarou.

Petra'zo mad, petra'zo droug ? Petra'zo pec'het, hag euz a beleac'h an youlou

fall a zo ker stank er c'horf hag er spe-
ret? A ne deuz remed ebet, a mar deuz,
peleac'h em-an? A penaoz kemeret ar
remed-ze? — Respont vad ebet, a kalz
adarre a zizlavarou aberz an dud abill
payen-ze.

Petra eo an den? Petra eo an ene?
Hag henvel eo oud ar c'horf? Ma ne varf
ket, petra'erruo gant-hi? — Ken-ne-
beut, respont a zoare ebet, evit dizplega
an traou-ze a mil dra-all; an eil avat a
veler atao o tizlavaret egile. Setu petra
o deuz great an dud abill var an douar,
araog m'oa anavezet sin ar Groaz. Ken
dall oant, ne velent netra guir a berz an
eil-egile.

Philosophet paour, c'houi o poa roet
da gredi d'an dud oac'h abill-bras, a ne
doac'h nemet azen-korneg! Ne ouiac'h
na petra oac'h, nag euz a beleac'h oac'h
deuet, na peleac'h e tliac'h mont goude
mervel. Da betra eta hoc'h oll abilite?
Ho renk'zo e touezk al loenet mut, ken
dezket a c'hui.

Setu a-ze, Maturin, petra'oa ar bed,
pa n'oa c'hoaz ano ebet a sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

An dud-ze a ioa payaned, a ne anave-
zent ket ar guir Doue, a var an traou
hoc'h euz komzet anezho, n'o devoa ket
kalz a abilite ; ne reant ive nemet enem
fazia o kemeret evit Doue an traou a ioa
krouet gant ar guir Doue.

A dra-sur, nin ne goezimp ket eno,
hag evit her miret, n'on deuz izom ebet
a sin ar Groaz, eur veach c'hoaz. Eur
gredenn stard eo an dra-ze em penn.

AN DOGTOR.

An dud-ze, ken abill var ho meno, ne
dint ket direbech dirag ar guir Doue,
Maturin. Eun intentamant dispar en de-
voa roet dezho, hag oblijet oant d'enem
servicha anezhan evit kompren penaoz
kement a draou kaer a manifik lakeat en
pep leac'h en dro de omp er bed-man,
n'oant ket enem c'hreat ho-unan ; e ran-
ke beza en tu-bennag kuzet eun dra oll-
galloudek, en devoa krouet an traou-ze
hag ho dalc'he pep hini en he kenk. A
kabluz int sur, abalamour n'o deuz ket

lakeat ho foan d'en anaout mad, a d'en enori edoare ma'zoa dled.

Var ben ar pezh a levirit, Maturin, penaoz n'oc'h euz izom ebet a sin ar Groaz nag evit anaout mad ar guir Douc, nag evit ober ho tever en he andred, e raukan ive ho tiztroumpla ; a me a garfe hen ober eur veach evit mad.

Guelomp petra'dremen e touezk ar re a zo breman o veva, a ne reont ket sin ar Groaz, pe a ra goab anezhan. Ep mar ebet, n'ententont ket kalz muioc'h evit ar payaned piou en deuz ho c'hrouet, a perag em-aint var an douar. — Pe sort kem'zo entre a loened hag an dud ? Evit petra eo krouet ar re genta, a perag an dud ? Nan, nan, intentamant ebet var an traou-ze, a zo an dezkadurez kenta evit eun den sevennet a-zoare. Ho, na pegen azen int ive var ar poentchou kenta cuz ar relijion, var ben hor Salver Jesus-Christ, var ben an iliz, traou anavezet gant ar vugale vunut ! — Petra skrivont-hi en ho levriou var ben ar c'honverz ; var ben ar guir a dle pepunan da gaout var he dra, nemet diota-

chou goassoc'h eget re ar payaned? — Hag ar c'hazetennou-ze, va mignoured, a sklaper bemdez dre bevar-c'horn ar vro, dre ar meaziou ken-koulz hag er c'hæriou, petra'brouvont-hi, nemet int skrivet gant kanfarded dioueziek, a vef brao divar goust ar c'hinaoueyen, a reont goab anezho bemdez, oc'h enem bompadi bemdez da veza an dud dezqueta var an douar? A gouz Koude petra'gaver er c'hazetennou-ze? Petra'lenner en-ho? Nemet rambrez, a netra ken. Sonj vad ebet, ali vad ebet na var ben an Autrou-Doue, nag euruzted an den er bed-man.

Lavarit d'in, va mignoured, petra'oar a vad an dud-ze, a heller en guirionez envel tud anter-sot, hag a gred o deuz muioc'h a speret, muioc'h a c'halloud eget Doue he-unan? Tud keiz, ma'zint! din a druez, ma ne vichent ket fallagr, a enem servich bemdez cuz a zonaizonou Doue evit pellaat diout han he graouadurien! An Doue a azeuillont, hi, eo an doue-kof, an doue-plijadur, an doue-arc'hant, pe an doue-laeronsi, ijin an enchou-ouarn a mekanikou, a dreist

pep-tra ho mad ho-unan. Ober a reont edoare an dud var an douar araog an diluch : debri, efa, kouzket, goerza, prena, sevel tyez nevez, dimezi, enem zizemezi, pe eassoc'h c'hoaz chom ep dimezi, setu peleac'h em-an ho speret, ho c'haloun, ho youl. En traou-ze em-an ho doueou, a relijion ebet ken... Ober freuz en pep leac'h, a c'hoarzin goude-ze, setu, va mignoured, buez al lodenn vrâsa euz ar re ne reont ket sin ar Groaz, hag o deuz hen dilezet dre zizprizanz.

A kaout a rit mad beva en doare-ze, va mignoured ?

OLL AZAMBLEZ.

Oh ! nan, nan. Buez a loened eo an dra-ze !

AN DOGTOR.

Gouzkoude Maturin aman ne gaff nemeur a abeg en traou-ze, hag a fell dezhan lavaret n'euz ket a izom a sin ar Groaz evit kaout eun dezkadurez hag eur vuez vad.

AR SKOLAER.

Autrou, mar gouzoc'h pe doare-skol a hell sin ar Groaz da ober de omp, oun kountant do selaou. Evit ho-me, n'er c'homprenan ket.

AN DOGTOR.

Lavaret a ran eo sin ar Groaz eul leor kaer, a ne goust netra, hag hor c'helenn eaz gouzkoude. Me'zo o vont adarre d'en dizkuez de hoc'h, va mignoured.

Ne gouzt netra. Map Doue, Jesus-Christ, an eil fersoun euz an Dreinded, a ioa plijet gant han mervel evit omp.

Leun oa a furnez, hag e tlie rei d'an dud bete fin ar bed eun doare-bennag dizizpin, evit kenderc'hel en ho zouezk ar sonj euz he varo; rag sperejou an dud, skan edoare ma'zint, a golje buhan ar memor euz a eun dra ker kaer. *Dizizpin* a lavaran : anat eo an dra-ze. Pegement bennag ma'zeo eun enor euz ar re vrassa ober sin ar Groaz, gouzkoude, va mignoured, ma rankjet rei eun dra-bennag evit hen ober, a pa ne

vije nemet eur guenneg, oh ! neuze e vije kavet kalz digareziou, memez e touezk ar re binvidik ; rag kaer'zo lavarret, bizkoaz ne deo bet muioc'h stag kaloun an dud oud an arc'hant... Dizpin eur guenneg, deg guenneg evit plijout da Zoue, pebez nerz-kaloun a ranker da gaout ! Ma ranket eta paea evit ober sin ar Groaz, oat sur *abiou*. Hor Salver her gouie manifig, a setu perag ober sin ar Groaz ne goust netra en oll-d'an-oll.

Setu eur sekred euz a Zoue dijoloet gane omp, va mignouned ; rag n'euz ket a izom da gaout kalz a speret evit kompren penaoz Salver ar bed, o vervel a volontez vad var eur groaz, a dle beza staget oud ar groaz-ze ruchet gant he c'hoat, an oll dalvoudegez pe melitou euz he varo ; a penaoz, evit kaout lod er melitou-ze, e rankomp enem verka ive hon-unan euz ar groaz. — Evit an dra-ze e tlie Doue rei d'an dud eun dra eaz da ober ; eun dra a ne dlie kouztout netra, nag amzer, na poan, nag arc'hant : bolontez vad epken avat. A setu petra'zo c'hoarvezet dre sin ar Groaz, a zo eun

dra ken eaz a ken dizizpin. — *Dezki a ra de omp ive petra eo an Dreindet*, perag eo Map Doue enem c'hreat den, hag an difin euz he vuez evit omp var an douar.

AR SKOLAER.

An dra-ze avat, autrou, a zo c'hoaz diessoc'h da gompren.

AN DOGTOR.

A sonj de hoc'h, Maturin. Evessait, hag e velot.

Pa reomp sin ar Groaz, e leveromp : *En ano an Tad, ar Map, hag ar Speret-Santel*. A ne deo ket guir? Evit omp-nin a ra sin ar Groaz en doare-ze.

AR SKOLAER.

Eo, autrou. Pell'zo em-beuz dezket gant va mam ober sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Sin ar Groaz eta a zezk de omp, pe a zigas de omp da zonzj e zeuz tri fersoun

e Doue, a zo bet atao ho zri, hag a vezo atao ho zri ker santel, ker gallouduz, ker karantezuz an eil edoare egile ; o deuz ho zri krouet ar bed-man a velomp, edoare ar bed-all, a ne velomp ket c'hoaz. An cil ne deo ket egile, a gouz-koude ne reont ho zri nemet eun Doue.

En ano an *Tad* : ar guer-ze a lavar d'in ragtal e zeuz eur Mestr dreist an oll mistri all, hag a zo beo, tad d'an oll dadou, en deuz roet ar vuez da bep tra buezeg a hell beza en env a var an douar... Pebez sklerijenn dija evit hon intentamant, va mignoured ! Pa daolomp evez oud ar pez a leveromp.

Ken-dalc'homp : ar *Map*. Ar ger-ze a lavar d'in penaoz Tad an oll dadou en deuz eur Map pen-da-ben henvel oud han, a ne deo ket gouz-koude hen heunan eo. — Ar ger-ze a zezk d'in, pe a zigas d'in da vemor penaoz Map-Doue a zo bet, dre eur burzud ar brassa euz he bers, enem c'hreat guir den e korf ar Verc'hez Vari, evit hor prena oll hag hor lamet euz a dre daouarn an droug-speret. Pebez kentel a gavomp adarre ar ger-ze ! Ma karfemp kompren.

Aichuomp : hag ar Speret-Santel....
Ar ger diveza-ze euz a sin ar Groaz a beur-aichu ive va dezkadurez var ben an Dreindet. Ar Speret-Santel eo an trede fersoun a Zoue, hag a zo ar garantez entre an Tad hag ar Map ; an hini en deuz santelleat, hag a deu bemdez da santellaat kraouadurien-Doue, a zo bet louzet gant an diaoul. En peleac'h bennag em-an Doue an Tad, a Doue ar Mab, em-an ive Doue ar Speret-Santel, ker fur a ken gallouduz hag hi...

Setu a-ze, va mignoured, ar c'henteliou kaer a ro de omp sin ar Groaz. Rei a hell da gompren da eur c'hraouadur ar pezh n'o deuz ket komprenet, a ne gompren ket c'hoaz kement a philosophed ne ouzont ket, pe ne fell ket dezho ober sin ar Groaz, tud rog ma'zint.

E guirionez petra'ouzomp-nin ac'hannomp hon-unan var ben an amzer dre-menet, an amzer breman, a var an amzer da zont ? Netra, pe goulz lavaret netra, va mignoured. A pa vezo lavaret mad, e rankimp anzañ em-an oll dezkadurez guirion an den er Groaz, e sin ar

Groaz. Mar teuffe morse an dud d'en ankounac'hat pe d'en dizanaout, ec'h allor lavaret e tostaor azoare oud fin ar bed, pe ar bed ne vezo mui nemet eun doare-ifern, ep levenez, ep' frealzidigez, leun avat a ouall-bedennou hag a vuntrerez..

Ep mont pelloc'h, hor skiant hon-unan epken a zo avoalc'h evit rei da gompren e tle an Autrou-Doue beza roet d'an oll eun doare-bennag eaz, evit kaout memor euz ar poentchou ker bras am-beuz komzet anezho, ep paouez, bep mare, edoare ma tennomp hon alan; rag ho ankounac'hat a zo avoalc'h evit mont buhan d'an traoun.

Peleac'h em-an an dogtor a raio de omp bemdez, bep heur ar brezegen-ze? A beza'vezo an abostol St-Paol, pe Sant Augustin, pe unan bennag all? Allas! an oll dogtored a rank ive mervel, edoare an dud dizterra; hag ouzpen an oll n'o c'homprenont ket, a n'o c'haver ket e pep leac'h. A gouz Koude, eur veach c'hoaz, e rankomp kaout unan atao beo, a gomprenimp atao, hag a ello beza e pep bro. Piou eo, a petra eo, va mignoured?

OLL AZAMBLEZ.

Sin ar Groaz, sin ar Groaz !

AN DOGTOR.

Ia, sin ar Groaz eo an dogtor beniget-ze, a ne varf ket, hag a gomprenner, hag a eller da gaout en pep bro. Beza eo edoare eur *c'hatekiz*, great evit ar bed oll, evit an oll dud dre bevar c'horn ar bed ; rag kenteilla a ra, a kenteilla a raio an oll var ben an hini en deuz hor c'hrouet, an hini en deuz hor prenet, an hini en deuz hor santelleat. A setu perag e lavaren bremaig eo sin ar Groaz eur skol ar c'haerra. Ne gredan ket ec'h alfe den rendael ouz-in var gement-ze. Re anat eo an dra-ze, evit gallout rei leac'h da zebat ebet.

VI KENTEL.

TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.

Paour omp. — Sin ar Groaz a zo eur bedenn pinvidik, — Gallouduz ; — Ar Verzeryen.

—

AR SKOLAER.

Anzao a ran, autrou, oc'h euz dija lavaret meur a dra kaer avoalc'h var ben sin ar Groaz, a n'em-boa morse sonjet en ho. Er gentel diveza o poa dizkuezet de omp pegement a draou euz ar re uhella a zezk sin ar Groaz d'an dud, a deomp-nin ispisial tud yaouank a zo var ar studi. Gouzkoude, autrou, n'em-beuz ket c'hoaz ar memez santimant evel d'oc'h var ben an iztim ker bras a rit anez-han. Poan am-beuz atao o kredi, edoare m'am-beuz her lavaret, ne halfet ket beza eun den a-zoare na dirag Doue

na dirag an dud ep sin ar Groaz. Nan, ne d'oun ket evit kredi an dra-ze.

AN DOGTOR.

Mad eo dija, Maturin, o peffe komprenet pegement a draou-kaer a zezk sin ar Groaz, a ne haller zoken da zezki mad, na derc'hel sonj anezho nemet dre sin ar Groaz. N'em-boas ket eta kollet va foan di-sul, hag ec'h esperan e vezo hirio ar memez tra.

Guelet a ran gouz Koude, Maturin, e zeuz atao froudennou en ho speret, rag dioud m'o klevan, e sonjit ec'h allit beza eur paotr lipet-mad ep sin ar Groaz... An dra-ze a dremeno de hoc'h. — Ne ouzon ket, va mignoun, a c'houi oc'h euz bizkoaz taoled evez oud eun dra, a zo oud hon eul oll, e pep mare, e pep leac'h ?

AR SKOLAER.

Oud petra, autrou ? Va lakat kuriuz-bras a rit en dro-man.

AN DOGTOR.

Oud ho paourentez.

AR SKOLAER.

Oud va faourentez!! Kredi a rit eta, autrou, e zoun paour. Sonjal en dra-ze a zo mad evit ar re a glazk ho boued. Daoust hag ar sonj-ze a zere ouz-omp-nin! Ma ne d'omp ket oll markizien, ne d'omp ket oll ken-nebeut lakizien.

AN DOGTOR.

A me a lavar de hoc'h e zomp oll klazkerien, me ken-koulz a c'houi. Hen ententit mad gane-me, va mignoured.

OLL AZAMBLEZ.

Nan, nan, autrou, nin ne vezomp ket sur o klazk hor boued...

AN DOGTOR.

Ho nan, va mignoured, me a oar er-vad ne vezit ket o klazk ho poued dre'n

hinchou, a Doue ra viro n'er graffe morse nikun ac'hanoc'h. Tud avoalc'h'zo dija oud hen ober ! ho tud er gear a c'hounit evit hoc'h, da c'hortoz ma'zcot oc'h-unan da c'hounit do tro.

Selaout, va mignoued, n'em-beuz c'hoant ebet da rebech de hoc'h e veac'h e nep-leac'h oc'h aztenn ho tourn ; nan d'an dud ; da Zoue avat, guelomp a me a enem drompl.

Aliez ar re pinvidika e madou an douar eo ar re baourra dirag Doue. Petra eo eur paour, eur c'hlazker..? An hini a ia euz an eil dor en he'ben da c'houlenn bara. Mad, an impalaered eta hag a rouaned a zo klazkerien ; ar rouanezed hag ar brinsezed ive klazkerezed.

Peleac'h em - an an den , pegement bennag a zavez a helfe da gaout, a ne deo ket oblijet da lavaret bemdez da Zoue : *roit de omp hor bara pemdeziek.* — Daoust hag ar Roue brasa hag hen a helfe ober eur c'hreunen-ed ? Evit c'hoaz ne deo ket bet enem gavet ar burzud-ze var an douar.

An den n'en deuz netra anezhan he-

unan, nag he alan, nag eur vleven var he benn. He baourentez a zo bemdez, bep heur, bep minuten ; a ma chomfe Doue eun istant ep he sikour, e varfe. Red eo eta da bep den goulenn, pe bedi ; a setu perag ar payaned hag ive an dud gouez o deuz dalc'het mad d'ar bedenn en doare-man pe en doare-hount, pegement bennag o deuz lezet da goll ar guirioneziou all.

Ac'hanta, Maturin, a kredi a rit-hu breman ne d'oc'h nemet eur paour, eur c'hlazker dirag Doue ; eur paour ker bras, en deuz dienez a bep-tra ?

AR SKOLAER.

Guir avoalc'h eo, autrou. Ne sonjemp ket en traou-ze.

AN DOGTOR.

Mar deo guir an dra-ze, e tleomp ober dirag Doue ive ar pez a ra'r beorien all dirag an dud : astenn hon dourn da Zoue, her pedi, goulenn digant han.

Notra goure'hemennet startoc'h en

aviel gant hor Salver eget ar bedenn : « red eo pedi atao, em-ezhan, a morse paouez. » Ne lavar ket epken eo eun dra vad pedi, her gourc'hemenn a ra sklear, evit a noz hag evit an deiz : *ep paouez*, a lavar. Setu perag, va mignouned, azaleg an devez ma paouese an dud var an douar da bedi an Autrou-Doue, ne ve mui a zaremprederez entre Doue hag he graouadurien, na ken-nebeut entre ar paour hag ar re binvidik ; nag an urz dre ar bed ne chomfe ket en he za. Setu perag ive Doue en deuz great ar bedman en eun doare mac'h hell an anter euz an dud beza o pedi, pa vez an hanter-all o repoz, an heol o kuzet hag o sevel en eil lodenn goude'ben euz an douar. Pa vez noz dre aman, e vez deiz e leac'h all. C'houi a oar an dra-ze.

AR SKOLAER.

An traou-ze'zo kaer da gompren. — Hag e levirit, autrou, eo sin ar Groaz eur bedenn. Penaoz an dra-ze ? Eun dra nevez eo kement-ze.

AN DOGTOR.

Ia, va mignoun, sin ar Groaz a zo eur bedenn an easa, pinvidika a galloudusa marteze euz an oll bedennou, evit mad ar c'horf hag hini an ene. — Eur *bedenn eaz* eo sin ar Groaz, p'eo guir ne deuz netra easoc'h eget ober sin ar Groaz. Dija em-beuz hen dizkuezet.

Eur *bedenn pinvidik* eo ive, abalamour ma'zeo gallouduz bras dirag Doue, a ro pep tra vad d'ar re a zoug resped da sin ar Groaz.

E guirionez, va mignoured, petra eo ar bedenn, petra eo eun den o pedi? A ne deo ket eun den oc'h anzañ he baourentez; paourentez he gorf, paourentez he ene? Setu petra'ra ive klazkerrien ho zam-boued e kichen dor ar re binvidik. Mar goulennont gant ho ginou, her greont c'hoaz guelloc'h dre an truliu paour a zougont, hag ho bizaich treuet a dizhenvelebeled oll, a ra truez da bep den.

Setu an doare paour a truezuz euz hor Salver oud ar Groaz, a setu perag an tad

eternel, leun a garantez, a roaz dezhan kement a c'houlenne evit pardoun ar bec'heurien, a ioa edoare pa vichent eno azamblez gant han oud ar Groaz, savet entre an env hag an douar.

Petra'ra an hini a ra sin ar Groaz pe gant he zourn pe oc'h astenn he ziou vrac'h? Enem lakaat a ra er memez stad m'oa Jesus oud he Groaz ; kemeret a ra he batroun ; ne ra gant han nemet ar memez hini? beza eo, edoare pa lavarfen, eun eil Jesus-Christ krusifiet. — A penaoz ne ve ket neuze selaouet ive gant Doue, edoare hor Salver oud he Groaz? Ia, va mignouned, an Autrou-Doue a ro pep tra-vad d'an hini a c'houlenn dre sin ar Groaz. — Fizit em c'homzou.

AR SKOLAER.

Fizianz avoalc'h hon deuz en ho gomzou ; evit guir bete vremen n'on deuz ket guelet c'hoaz an dalvoudegez anezho, rag bihan eo an niver ac'hanomp o diviche sonjet en devoa sin ar Groaz ar vertuz a levirit. M'en assur de hoc'h, evit dre ar bed, den ne zonzj en dra-ze.

AN DOGTOR.

Ma ne doc'h ket skuiz c'hoaz oud va c'hlevet, em beffe traou kaerroc'h mar-teze da zizplega de hoc'h. E sin ar Groaz e zeuz kement a vertuziou !

OLL AZAMBLEZ.

Hō, n'omp ket skuiz nag inoued oud ho klevet, autrou.

AN DOGTOR.

Mad, va mignoured. — Hen dizkuezet em beuz ; sin ar Groaz a zo eur bedenn gallouduz ; hag eur bedenn *pinvidik* eo ive. Selaouit : *dirag Doue*, a fell d'in da lavaret.

Pe goulz, a sonj de hoc'h, e vezer *pinvidik* dirag daoulagat Doue, nemet pa hon deuz digant han oll izomou hon ene ? Pa vezomp, en eur ger, kristenien vad a feal pen-da-ben.

Evit an dra-ze hon deuz izom, dreist oll, a zaou dra : *sklerijenn* evit hor spere, a *nerz* evit hor c'haloun.

1° *Sklerijenn*, evit anaout an droug dioud ar mad ; ar virionez dioud ar gaou ; a lealded dioud an dizlealded. — Bizkoaz, va mignoured, n'oa bet muioc'h a izom da gaout anaoudegez vad euz an traou-ze eget en amzer-man, pa'zeo guir bizkoaz n'euz bet muioc'h a faziou fall a sot skignet dre ar bed, memez e touezk ar re o deuz c'hoaz eun dra-bennag a relijion. A dre ma'zeomp, e krezk ive ar reuz-ze muioc'h-mui. An oll dud fur her lavar, hag an tad santel ar Pap da genta ; ne deo mui ravoderez an dud koz an traou-ze ; rag guir int pen-da-ben. A mar kendalc'her, edoare ma'zomp a veel d'en ober, da lakaat mezk-a-mezk an droug hag ar mad, ar guir hag ar gaou, aben nemeur ne vezo nemet eun nebeudig bihan-bihan a dud a ouezo dizpartia Doue dioud an diaoul ; hag au diaoul dioud Doue : da lavaret eo ec'h enem lakaio an dud da veva var-eün edoare a loened, hag izelloc'h marteze.

A koumanset mad oar dija en meur a gartier, nemet en breiz-izell hag ispisial var ar meaz, dre e'hras-Doue, ne veet ket c'hoaz.

AR SKOLAER.

Spountuz eo klevet kement all, aatrou ! A leac'h'zo da grena.

AN DOGTOR.

Evel a levirit, Maturin ; a gouz Koude ne gleyit netra a re. A breman euz a be-leac'h e tuiio, edoare a heller c'hoaz da esperout digant madelez Doue, ar sklerijenn'zo red d'an dud, ispisial d'ar rezo e pen ar c'hargou, evit miret da goeza, edoare pa lavarfen, e goeled punz an ifern ? Euz a sin ar Groaz, karet hag estimet.

Setu aman eun exempl : Eur vaouez, edoare ma'zeuz kalz ive breman, a ioa he speret stag stard oud eur falz-kredenn var benn ar relijion. Eun eskob a ioa eur sant, anvet ПОРФЫР, a dlie disput oud hi dirag an oll. Evit lamet an denvalijenn euz ar plac'h-paour-ze, petra'ra ar sant ? Sin ar Groaz, en eur goumanz, hag er memez mare ar vaouez a zo sklerijennet oll, a trec'het var he falz kredenn.

Evel-ze, va mignoured, azamble ebet euz a dud a iliz evit diviza var aferou a relijion, ep koumanz dre sin ar Groaz. — Beleg ebet ne goumanz he brezegen nemet dre sin ar Groaz, na ken-nebeut kofession ebet nemet dre sin ar Groaz. — Ma teuffe ive kement hini a zo e pen ar skolachou, pe e pen an azambleou evit aferou ar c'houarnamant da goumanz dre sin ar Groaz, a kredi a rit ezaffe an traou falloc'h, va mignoured? Evit ho-me n'er c'hredan ket, pell diouc'h eno.

AR SKOLAER.

Ma karfent sur rei ezempl vad de omp, ne daffe ket marteze falloc'h an traou. Reisoc'h zoken ec'h alfe an oll beza, a muioc'h a sentedigez.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, c'houi entrez-oc'h, tud yaouank, o peffe muioc'h a intentamant da zezki ho kenteliou, a da respeti ho mistri. Guelloc'h lezennou a ve great ive, a muioc'h a sousi do miret.

Dija e tlit kompren eo sin ar Groaz eur bedenn pinvidik, o rei de omp sklerijenn vad da c'houzout penaoz ober evit plijout da Zoue.

2° E lavar an e ro de omp, ouzpen, *an nerz* da ober hon dever ep aoun, ep mez dirag n'euz forz piou, hag en iliz hag er meaz, hag e hon ty, hag e koumpagnunez, a dirag an oll.

Allas siouaz ! an nerz-ze a vank de omp adarre, ne oar nemet Doue pegen aliez. A ne deo ket guir, Maturin ? Anzavit ar virionez.

AR SKOLAER.

Gouztadig, autrou... Evit ho-me ne d'oun ket buhan da gaout na meez nag aoun, pa vez meneg d'in da ober va de-veriou, n'euz forz pe-leac'h.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, pa vezo ano da zizkuez d'an dud pe ho lokanz, pe ho kened, pe ho tezkadurez, pe hoc'h ijin, pe ho nerz-korf, pe da gemeret foug dirag an dud

en eun doare-all bennag ; ho ia neuze ne vank ket de hoc'h a nerz, na d'ar recall ken-nebeut. Hag edoare re zoken. — Pa vez meneg avat da ober eun dra-bennag evit enori Doue epken, edoare da vont var bennou an daoulin dioud mintin a dioud noz, da vont da govez eur veach-en-amzer, da saludi ar c'hroaziou, da lavaret ar chapeled, an *angelus*, da ober sin ar Groaz araog a goude ar pred, da stanka he c'hinou da eur goall-ibil-bennag a glever o vafoui Jesus-Christ hag he relijion, ar veleyen hag a leanezed, pe o sklabeza an diou-skouarn dre gomzou-aneval ; a kaout a rear neuze eun tamig nerz-bennag er galoun ? Nan, aoun'zo da zizoblija, meez d'ennem anzaokristen ! Digaloun e teuer rag-tal da veza, hag aliez renegat !

AR SKOLAER.

Renegat, autrou, petra eo an dra-ze, renegat ?

AN DOGTOR.

Eun dra euzuz, a retra stankoe'h en

amzer-man ! Eur renegat eo an hini en deuz mez oc'h anaout dirag an dud an Autrou-Doue evit he grouer, Jesus-Christ evit he Salver ; hag a velor ker brao-a-tra o tianzao deverou hag ano he vadiziant, gant aoun da veza goapeat gant eur c'hoz-hailloun-bennag, pe da goll eur guennek pe zaou... Setu a-ze petra'zo bet anvet a bep amzer eur renegat ; hag a enep ar re-ze en deuz hor Salver lavaret ar c'homzou-man ker sklear : « A-ne-piou bennag en devezo meez a-c'hanon-me, me, d'am zro, am-bezo meez anezhan dirag va zad a zo en envou. »
A klevet a rit ?

AR SKOLAER.

Ho, autrou, an traou-ze n'erruint ket gane-me. Ne gredan ket em-beffe meez d'anzao va relijion, n'euz forz dirag piou, a pa ranken koll eun dra-bennag euz va madou, a memez va yec'hed pe va buez ; a n'em beffe nemeur a izom a sin ar Groaz evit an dra-ze.

AN DOGTOR.

Oh ! paour-keaz Maturin, na c'houi gouz Koude a zo simpl a dioueziek ! O sonjal hag o lavazet traou er giz-ze ! Evit an dizterra akauzion aliez ho kueler o rucha euz ho tever en andret Doue ; hag e kredit beza kren avoalc'h, memez ep sin ar Groaz, da rizkla mignounach an dud, ar c'holl euz ho tanvez pe euz ho puez evit difen kaoz Jesus-Christ, ho Toue ! An dra-ze, va mignoun Maturin, ne deo euz ho perz nemet eur froudenn hag eun ure. An hini'zo simpl en traou bihan, penaoz ec'h alfe beza kren en traou bras ? Ar verzeyrien euz an amzer goz, na ken-nebeut ar re euz an amzer nevez-man ne gredent ket, a ne gredont ket an dra-ze, va mignoured. Atao o devoa aoun da goeza, ker simpl ec'hen-em gredent.

AR SKOLAER.

Ah ! ia just, autrou, pell'zo em-boas c'hoant da c'houzout mad petra oa ar verzeyrien-ze, am-beuz klevet ken aliez komz anezho.

AN DOGTOR.

Eur merzer, Maturin, eo eun den, ear vaouez, a zo guelloc'h gant ho dilezel ho yec'hed, ho danvez, istim an dud, a memez ho buez, kentoc'h eget dilezel kredenn a relijion Jesus-Christ hag he iliz ; a zo guelloc'h gant ho anduri a bep sort tourmanchou eget beza renegat d'an ano a gristen dirag Doue a dirag an dud. Kredi a rear e zeuz bet da-nebeuta unnek milion merzer er pen-kenta euz a relijion. *Unnek milion*, komprenoimp mad. — A pa'zeuz meneg gane omp euz ar verzeyrien-ze, me a zo o vont da gonta de hoc'h, e touezk kant-a-kant-all, eun ezempl hag eun doare bennag euz ho buez. Dioud va meno-me, int traou kaer-meurbed !

Aliez, en amzer genta, a breman ive c'hoaz aviziou en meur a vro, ec'henem gave ar gristenien entre unan-pe-zaou : pe gouzaon tourmanchou garo, edoare beza devet pe dizkroc'hennet pe czken-net en beo, a traou all er giz-ze ; pe beza renegat, o tianzao ar relijion gristen.

Evit derc'hel mad, petra'reant-hi, an dud beniget-ze gant ho Doue? Sin ar Groaz, va mignoured... Selaouit.

St-Per da genta, koundaonet da vervel oud eur Groaz, a gemeras ar maro-ze evit eun enor ker bras evit han, ma c'houlennaz digant he vourrevien beza krusifiet he dreid d'an eac'h hag he benn d'an traoun ; rag n'oa ket din, em-ezhan, da vervel er memez doare gant he Salver : *he benn d'an eac'h.*

Klevet oc'h euz ano euz an daou-ugent soudard kristen sklapet en kreiz ar goan bras en eul lenn-skournet. En eur zizken e lenn e rejont oll sin ar Groaz, nemet unan ; hag oll e varvjont merzeyrien, nemet an hini a ioa manket da ober sin ar Groaz, hag a dec'haz euz a lenn, evit mervel eun nebeudig goude-ze.

Eur plac'hig yaouank, anvet Agnez, oajet a dri-zeg vloaz epken, a oue sklapet en eun tan bras, dre abeg ne falle ket dezhi dilezel na Jesus nag he ano a gristenez. Euz a gre iz an tan, Agnez a zavaz he diou-vreac'h en kroaz evit ober he fedenn, hag er memez mare an tan a vougaz.

Santez **TEKLA**, eur verzerez yaouank-flam ive, a oue kemeret gant ar vourrevien, evit beza treinet da eun tan bras allumet evit he devi e beo. Ar plac'h yaouank a dosta ep aoun, a ra sin ar Groaz, hag a chom en kreiz an tan ep flach. Souden e oue guelet eun diluch a zour o koeza, hag an tantad-tan a vougaz, hag ar verzerez yaouank a enem dennaz ep beza kollet eur vleven var he fenn.

Santez **EUPHEMI** a zo great, evit he zourmanti, eur rod leun a gountelli ; ar verc'hez yaouank a doza ep aoun ; en eur sellet oud ar rod spoutuz-ze, e ra sin ar Groaz, a ragtal ar rod a zo brevet hag a ia a damou en ear. — Edoare a velit, setu a-ze merc'hed yaouank treac'h an eil-d'eben. Piou en devije sonjet, va mignoned, kaout kement a nerz-kaloun e plac'hedigou ker yaouank, ken tener ; a savet ken dilikat ? Sin ar Groaz avat ho sao dreist an oll t̄urmantchou. Ar verzeyrien oll o doa en han kement a fizianz, ne gredent ket beza goest d'anduri kazi poan ebet ep-dan. Aliez o veza

chadennet ho daouarn, o vont versug ar chafod, e pedent unan-bennag euz ho mignoured pe ar beleg a veze en ho c'hichen da gaout ar vadelez da ober sin ar Groaz varn ezho.

An traou burzuduz-man, a mil dra-all evel-ze, a gavomp skrivet e levriou great gant tud a-zoare, o devoa guelec honan lod euz ar pezh a gountent, pe ho c'hlevet mad gant re-all a ioa bet test anezho. Tremenet int bet ive dirag eur bobl-tud, a den breman ne hell beza var var er poentchou-ze, nemet ar re ne fell dezho mui kredi da netra.

Sonjal a ran, va mignoured, eo avoalc'h evit proui da bep den a ra c'hoaz implij euz he skiant, pegen kaer pedenn e rank beza sin ar Groaz dirag Doue, a pegen pinvidik e laka hon ene dirag he zaoulagat, o rei de omp kement a nerz da ober hon dever, a kement a sklerijenn evit anaout mad ent ar baradoz.

AR SKOLAER.

Kredi a reomp ac'hanoc'h, autrou, a plijadur a rit de omp. Gouzkoude an

traou oc'h euz kountet a zo oll euz an amzer goz ; breman avat n'o gueler mui ; na merzeyrien ken-nebeut ; na vertaz sin ar Groaz edoare m'oc'h euz lavaret.

AN DOGTOR.

Eo, Maturin, en tu-bennag bemdez ec'henem gaf merzeyrien, pegement bennag ne vezont ket anavezet ragtal ; an dra-ze a zeu aneubeudou dre ma plij da Zoue. A n'euz ket c'hoaz pell an Tad santel ar Pap a gurune daou-ugent merzer, lod yaouank ive, lod-all deuet var an oat, ho devoa gounzavet ar maro kriz evit difenna Jesus-Christ. Bezit sur euz an dra-man, va mignoured : pa glevot pe pa lennot en devezo bet unan-bennag a bell pe a dost, anduret eur boan, eun dizmeganz, eur c'holl bras pe ar maro, abalamour ma tifenn kaoz an Autrou-Doue, an den-ze, n'euz forz plou eo, a ioa kuztum da ober aliez a mad sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

Kredi a elfen, autrou, penaoz an dud

santel-bras euz an amzer goz hag ar gristenien a-zoare a zo breman, o deuz great, hag a ra sin ar Groaz. Pa blij an dra-ze dezho, n'euz netra da lavaret. Lezomp eta anezho. Ar re-ze eo an dibab euz an dud, a 'nin, ne hallomp nemeur sevel ken uhel. — Eun dra-all am-beuz da c'houlenn digane-oc'h.

AN DOGTOR.

Petra eo, Maturin? Kaozit; ho speret a zo leun a draou sot. Pell'zo her guelan.

AR SKOLAER.

A guir eo n'oa, en amzer goz, nemet ar gristenien, a breman an dud devot, oc'h anaout hag oc'h implija sin ar Groaz? Evit ho-me her c'hred, autrou.

AN DOGTOR.

Ec'h allit hen ober, Maturin; ne doc'h ket furroc'h avat evit an dra-ze, a n'oc'h euz ket sur a leac'h d'enem fougéal...

Guelet a ran eo poent aichui; gouz-koude araog, em-beuz eun dra da lavaret

de hoc'h, va mignoun : penaoz em-aoc'h adarre gant al lezenn fall, o kredi hag o lavaret ne deo bet anavezet sin ar Groaz nemet gant ar gristenien, a ne deuz breman nemet an dud a anvit *devot* oud hen ober. Faoz-faoz eo an dra-ze adarre. Me hen dizkuezo de hoc'h em c'henta marvailladen.

VII KENTEL.

TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.

An oll a sant izom a sin ar Groaz. — Meur a zoare da ober sin ar Groaz. — Ar Juzevien a rea sin ar Groaz. — Ar payaned a rea sin ar Groaz. — Kounnar an diaoul oud sin ar Groaz.

—

AN DOGTOR.

En devez-all, va mignoured, o poa guelet hag asantet gan-en pegen kaer pedenn eo sin ar Groaz. Ker kaer eo, e kredan ne deuz den ebet a ne santfe ket

kaout izom anezhi. Maturin a lavare ec'h alje beza enoret dre ar bed, a deztum danvez aleiz ep sin ar Groaz : a me a lavaro dezhan d'am zro : ne sonjit ket mad, va mignoun. Den ne vez pell enoret gant tud ar bed ho-unan, a neubeutoc'h c'hoaz gant an dud a skiant, ma ne zizkuez buezegez vad. Eur pennad ec'h ell mont, pell, nan. Aben-nemeur ar fizianz a ia kuit, hag a zo diez da baka goude. A piou a zeztumo danvez, ma n'en deuz den fizianz en han ? Ac'hanta evit kenderc'hel d'enem reolia mad, petra'zo red nemet sikour Doue ; rag lezet gane-omp hon-unan, ne reomp atao, abred pe zivezad, nemet trei fall. Doue gouz Koude ne ro he skoazel nemet d'arre he goulenn, a stard. Dilezel a rit sin ar Groaz, ar guella hag an easa euz ar pedennou a zilezit ; dilezet e viot eta gant Doue, a koeza a reot, a dizprijet e viot, hag ho fortun azamblez gant hoc'h enor a zo eat e maged.

AR SKOLAER.

An dra-ze ne dle ket beza ; rag guelet

a ran tud istimet avoalc'h a ne reont nemeur a forz a sin ar Groaz ; aviziou ne ouzont ket hen ober.

AN DOGTOR.

Allas ! Maturin, ne anavezit ket c'hoaz tud ar bed. Ma kemerit evit arc'hant kountet, lavarou a doare an dud, ne deot ket a bell. Honeztiz an dianveaz a zo stank hag eaz avoalc'h ; istim an diabarz a zo dibaut avat, a chansuz bras. Ar re fallagr n'enem istimont nemeur ; evit avat an dud leal hag eün o deuz atao resped en ho c'haloun, pa n'o deuz ket a veez da veza kemeret evit ar pezh ma'zint e guirionez. Doue'zo just hag a vel pep-tra, hag he brovidanz a enem gaf eno abred pe zivezat.

Kredi a rit, Maturin, o deuz an dud edoare euz oud sin ar Groaz. Ne deo ket guir, rag Doue en deuz lakeat en kaloun pep-unan eun doare-c'hoant da ober aliez sin ar Groaz, a poan hon deuz o viret d'en ober, ken douget omp dezhan ; a kredit ac'hanon, ne deuz nemet ar re'zo eat dreist an aroudenn, a gement o

deffe euz oud sin ar Groaz. — Bizkoaz den ne deo bet enem droed oud Doue nemet dre sin ar Groaz ; a ne anavezer ken-nebeut pobl ebet en deffe bet ar c'huztum da bedi he ziu-vreac'h a ziztribil. Ar bedenn a zo bet anavezet gant an oll karteriou euz ar bed, hag ar groaz ive. Enem glevomp, va mignoured.

Ne deuz bet bizkoaz nemet tri rumdud var an douar, *ar Juzevien, ar Bayanet* hag *ar Gristenien* ; hag an tri rumdud-ze, va mignoured, o deuz great sin ar Groaz, pep rum en he c'hiz. — Ne gomzin ket, evit hirio euz ar gristenieu, a ne vezo ano gane-omp aman nemet euz ar Juzevien hag ar bayaned. Hag e lavaran o deuz ar re-man anavezet sin ar Groaz, pegement bennag ne gomprenent ket atao petra'oa. Hen ober a reant ep mank, p'enem gavent da gaout izom euz a Zoue, pe da viana euz ar pez a gredent Doue ; rag ar bayanet ne dint bet chomet morse ep kemeret eun dra-bennag evit ho Doue.

AR SKOLAER.

Assa, autrou, souezet e lakit ac'ha-nomp : ar Juzevien a anaveze sin ar Groaz, hag ar bayaned ive ! Penaoz tra ? En ho amzer n'oa ket c'hoaz ano a sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Oc'h euz lekeat en ho speret, Maturin ! Mad kredit pe ne gredit ket, ar Juzevien hag ive ar bayaned o deuz anevezet manifig sin ar Groaz ; a mac'h evessait eun nebeut oud va c'homzou, marteze ec'h elfac'h chenj santimant, a beza a-unan gane-me. Ne gredan ket soken e ve an dra-ze diez. Seiz doare'zo da ober sin ar Groaz :

1° Pa vez astennet an diou vrac'h ; korf an den a zo eur groaz.

2° Ar bizied an eil en egile.

3° An daouarn an eil oud egile ; hag ar biz-meud a zindan egile.

4° An daouarn kroachet var ar peultrin.

5° An dourn-deou o vont var an tal, edoare ma ra breman an darn-vuia euz ar gristenien.

6° An diou-vreac'h kroachet var ar peultrin.

7° Biz-meud an dourn-deou lakeat var ar biz-kreiz, en eur dremen a zindan an eil biz, anvet *biz-iod*. — Sctu seiz doare da ober sin ar Groaz.

A ma taolomp evez mad, e velimp eur groaz e lizerenn T. A ne deo ket guir, Maturin ?

AR SKOLAER.

Edoare a levirit, autrou. Hag evit an doareou-all da ober sin ar Groaz, ne anavezen c'hoaz nemeur nemet hini ar gristenien a zo breman : o kass hon dourn-deou d'on tal, edoare m'ac'h ouzomp oll.

AN DOGTOR.

Guelet a rit, va mignoun, cc'h aller dezki eun dra-bennag a nevez, a traou mad. — Hag e zan breman, va mignou-
ned, da zizplega de hoc'h co bet unan-pe-unan euz ar seiz doare-ze da ober sin ar Groaz anavezet gant ar Juzevien hag ar bayaned.

AR SKOLAER.

Lavaret oc'h euz de omp dija, autrou, penaoz ar bayaned eo an dud ne anavezont ket, pe ne adoront ket ar guir Doue. — Ar Juzevien avat, n'oc'heuz ket c'hoaz lavaret ano anezho. Petra int, ar Juzevien ?

AN DOGTOR.

Pa c'hoantait, va mignoun, setu aman eur ger bennag var ar poent-ze.

Goude an diluch a erruaz var dro 1650 goude koumansamant ar bed, an dud var an douar a droaz fall adarre, nemet lignez an Tad Abraham, a Doue, abalamour de santelez vras, a brometas dezhan e vije a du gant han; e roche skoa-
zel dezhan a de vugale, a dlie beza kerstank var an douar hag ar stered en env; e teuche Salver ar bed da c'henel euz he lignez, hag o divije kaerra bro a ioa er bed, anvet ~~ar~~ *Jude*. — An traouze ? zo bet c'hoarvezet pen-da-ben. Doue ne hell ket mankout de c'her.

Ar Juzevien eta, va mignouned, a ioa pobl dibab a muia-karet a Zoue, en de-

voa roet dezhan grassou dizpar, ispisial an hini da gaout entre he zaouarn ar skritur santel, da lavaret eo a levriou en pere eo bet skrivet, a zindoa ar Spered-Santel, burzudou an Autrou-Doue en andred an dud en amzer genta, ispisial en andred ar Juzevien ; hag ar re-man o deuz bet, en ent-ze, an eur-vad d'ennem zioual dioud an doueou-faoz, a azcuille ar bobl-all a ioa o veva en dro dezho.

AR SKOLAER.

Hag e kredit, autrou, ec'h anaveze ar Juzevien sin ar Groaz ?

AN DOGTOR.

Netra suroc'h, va mignoun. Setu-aman ezemplou hag her prou sklear : tennet int oll euz ar skritur sakr. — Ar Patriarch Jacob a ioa o vont da vervel ; he zaouzec vab a ioa en he gichen. Pa deu he zaoulagat da bara var he vipien-bihan, EFRAIM a MANASSEZ, an tad koz a zeu he galoun tener, ha gervel a ra var ho fenn bennoz an Autrou-Doue. Evit an

dra - ze , petra'raio? Kroacha he zion vrac'h, en eur lakaat he zourn-kleiz var ar c'hrouadur a zo er c'hoztez deou, hag he zourn-deou var an hini a zo er c'hoztez kleiz.

Setu sin ar Groaz, soursen euz a vennoz Doue, va mignoured.

Ar Juzevien a ioa o vont gant poan versug ar vro-nevez a ioa promettet dezho gant Doue. Eun arme a bayaned a savaz en ho enep, a pobl an Autrou-Doue a zo spountet oll. En ho fenn gouz-koude oa eun den leun a galoun hag a furnez : he ano oa Moizez. Evit lakaat he dud da veza treac'h, petra'ra an den santel-man epad an emgann? Pignat a reaz var eur menez, hag eno dirag he arme e tigor he zaouarn hag ec'h aztenn he zion-vrac'h, ep lavaret ger. Moyzez eta a zo enem lakeat e kroaz, Doue her guelaz, hag a laka he soudardet da drec'hi ho enebourien-oll.

A ne zizkucz ket an traou-ze, va mignoured, oa sin ar Groaz anavezet gant ar Juzevien? A setu aman cun ezempl all.

Ar bobl-man karget a vadelezou Doue, a rebele oud han aliez. Eun devez adarre e ouent guelet oc'benem zevel a enen Moyzez a ioa roet dezho gant han evit ho reolia. Siouaz dezho, ne oue ket peñ na roaz Doue da santout ar bonez euz he vreak'h. Digass a reaz en ho zouezk eun niver bras a serpanted pe aered spountuz, a cnem stleje varn ezho, ho deve gant ho flem, hag a roe dezho eur maro pronnt-meurbed.

Ne oa en ho zouez nemet tud varo pe tud o vervel ?

Moyzez, den karantezuz, en devoue truez oud ho. Evit kaout trugarez Doue, petra'ra ? Pedennou ? nan. Iuniou ? kennebeut. Lakaat a ra teuzi eur serpent kuefr e kroaz, hag her sevel ubel e touezk ar bobl. Ar re dija prest da vervel a deu da veza pare, en eur sellet oud han, hag an aered spountet a enem denn kuit buhan, evit lezel e peoc'h pobl-Doue kartzet avoalc'h.

Setu adarre eur groaz burzuduz e touezk ar Juzevien, hag a zizkueze, peñ diaraog, milit kroaz Jesus - Christ var menez Kalvar.

A breman, Maturin, em-beuz ive cun dra da c'houlenn digane-oc'h. Pehini eo bet krenva den a zo bet bizkoaz var an douar ?

AR SKOLAER.

Ho, autrou, evit an dra-ze, n'er gouzon ket. Divezatoc'h marteze, ne lavaran ket...

AN DOGTOR.

N'er gouzoc'h ket, va mignoun ? Ne d'oc'h ket eta ken abill a m'oc'h euz c'hoant da veza kemeret, a ne daal ket sur ar boan de hoc'h enem fougeal kement. Mad, me'zo o vont d'en envel de hoc'h : SAMSON eo ano an den krenva a zo bet morse, ha Samson en deuz great ive sin ar Groaz.

Eur bobl kriz, anvet *Philistin*.

AR SKOLAER.

Petra'levirit, autrou ? *Kokined !*

AN DOGTOR.

Roit dezho'an ano-ze, mar kirit, Ma-

turin ; n'o devoa ket sur her laëret, ken-nebeut a meur a hini-all n'em-aint gouallbell diouz-omp. — Lavaret a rean eta o devoa ar Philistinet goall-gasset dija pobl an Autrou-Doue. Samson avat a rebele kaer a stard oud ho. Siouaz ! dre dreitouriach o devoa her c'hemeret, a goude beza hen chadennet, e teujont d'en dalla, hag ec'henem servichent anezhan neuze evit ober ho farserez divalo. Abalamour do zorfejou, ar Philistinet a ioa kassaüz bras da Zoue, hag o devoa tennet he zrouglanz var ho fenn, edoare ma ra ive kalz a rouanteleziou breman.

Eun devez e oant en ho iliz oc'h ober gouel do doueou gant kalz a zafar, a Samson ive ho devoa lakeat entre daou biller a roe skoazel d'an iliz. Samson eta a lakeaz he ziou vrac'h e kroaz evit orjellat stard an daou biller, a ziframaz gant han ; hag er memez mare an ty-oll a goezaz en he boul, hag ar Philistinet a zo bruzunet a zindan.

Samson, eme St-Augustin, n'ennem lakeaz en kroaz evit diztruja ar Philistinet,

nemet evit dizkuez petra'dlie ober dive-zatoc'h Salver ar bed divar he groaz a enep an droug-speret, a vridaz mad dre he varo. — Hag ouz-pen, va mignoured, setu aman eun dra-all hag a brou e rea ar Juzevien sin ar Groaz. Evit azeuli an Autrou-Doùe, o devoa sakrifissou.

Kenta tra a rea ho beleyen oa sevel en ear ar pezh a ginigent da Zoue, ha goude hen troent euz ar sao-heol d'ar c'huz-heol : da lavaret eo e reant eur groaz anat, edoare a ra breman ar veleyen en oferenn, en eur he aichui.

Kalz a draou-all a gavomp c'hoaz er skritur sakr, hag a zizkuez sklear ec'h anavezze ar Juzevien sin ar Groaz, pell araog m'oa ganet Salver ar bed en ho zouezk. Traou avoalc'h eo kement-man, a sonj d'in.

AR SKOLAER.

Ia, autrou, var ben ar Juzevien, ne hellomp mui beza var-var. Anaout hag ober a reant sin ar Groaz. Ho hiztor a zo en skritur, guir pen-da-ben. Evit ar bayaned avat e zeuz kem. Ar re-ze ne anavezent ket ar guir Doue, a neben-

toc'h c'hoaz Salver ar bed ; ne dlient ket eta kaout an dizterra anaoudegez euz a sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Evevait adarre, Maturin, hag e velot a guir eo ar pez a zonjit :

Ar payaned a bede ho doueou ken c'hoeg hag ar gristenien ar guir Doue. Ententit : ho azeuilli a reant, ho *adori*. A kompren a rit-hu mad, va mignoured, ar ger-ze : *adori*. Ar pez a ententent dre ar ger-ze oa kass an dourn d'ar ginou, a poket dezhan goude-ze : setu penaoz e teue ar bayaned da enori ho doueou pe d'o *adori*.

Eun den abill euz ho zouezk anvet **PLINE**, hag en deuz skrivet kalz a levriou, a lavar evellen : « Pa'zeomp d'*adori*, e kassomp hon dorn deou d'or ginou, hag e pokomp dezhan, a goude e reomp eun dro gant hor c'horf. » — Setu a-ze petra rea ar bayaned, evit dizkuez ec'h adorent he doueou.

An hini eta a gass he zourn d'e c'hinnou, a ginnig da Zoue kement en deuz ; o trei varn-ezhan he-unan e ra edoare

an astrou, hag e kinnig dezhan adarre ar bed-oll, abalamour ma'zeo ar mestr bras anezhan.

Siouaz evit ho, ar payaned oc'h azeuilli ho doueou, ne azeuillent nemet an droug-speret, rag pere o devoa kalz aoun, hag a gredent ho mestr en pep tra. Eur laerounsi milliget a reant d'ar guir Doue.

AR SKOLAER.

Autrou, en traou-ze n'euz ano ebet euz a sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Gortozit; Maturin, bremaig e velot. — Ar payaned a zaouline hag a zalc'he ho fenn pleget dirag ho *idol*. Tremen a reant neuze biz-meud ho dourn deou a zindan an eil biz, anvet *biz-iod*, evit en em gaout var ar biz-kreiz, hag en doare-ze e reant eur groaz, a goude e pokent devot d'ar groaz-ze, en eur bedi. — Guelit oc'h-unan, va mignoured, hag e kavot eno, oc'h ober ar memez tra, eur groaz anat.

AR SKOLAER.

Guir eo. Oc'h ober an dra-ze e rear eur groaz.

AN DOGTOR.

Setu a-ze eta unan euz a zoareou ar bayaned d'azeuilli ho doueou, hag a ioa anavezet gant an oll en ho zouez ; hag eno oa ive eur groaz. Ar re abilla euz ar bayaned o deuz merket mad an dra-ze en ho skridou.

Setu aman eun doare-all o doa ar Romaned koz, ive payen, brudet avat dre ar bed oll, abalamour do vaillantiz a do ijinn da zont a-benn euz a rouanteleziou all. Ho c'hæar-pen a ioa Rom, em-an en hi breman an Tad santel ar Pap o chom, abaoue St-Per.

AR SKOLAER.

Evit ar re-ze, autrou, a anavezomp mad ; ne gomzer c'hoaz nemet anezho e levriou a zo leun euz an trouz o deuz great goechall dre ar bed. Eur brezel kriz o deuz great ive d'on tud koz euz a

vreiz-izell, hag ar re-man, goude beza stourmet out ho start, o deuz ranket en em rei abars-ar-fin.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, pa oa deuet hor Salver var an douar, hon tud koz a ioa c'hoaz en ho sujedigez ; mad, setu aman penaoz ec'henem gemere ar romaned-ze er brezeliou ne baouezent da ober d'ar broiou-all. Pa deue ho arme da glazk kemeret eur gêar, kenta tra a rea an hini a veze en pen an arme, oa ober diou vouech sin ar Groaz, en eur zével he ziou vrac'h versug an env, hag e rea neuze eur bedenn. Goude-ze leun a fizianz e kroache devot he zaouarn var he beultrin, hag e roe an urz da zigeri an abadenn.

Setu, va mignoured, eun doare-all da ober sin ar Groaz, anavezet mad gant ar Romaned : *an daouarn kroachet var ar peultrin.*

Eur maniel all, a n'oa ket nebeutoc'h anavezet oa *sevel an daouarn* versug an env evit pedi. kaout a reomp an dra-ze

merket sklear e levriou koz euz an dud dezqueta. Setu aman lod euz ho c'homzou.

DARIUS, roue ar Pers, o klevet ar resped a zouge ar roue ALEXANDR, deuet da veza treac'h dezhan, de verc'hed yaouank, a savaz he ziou vrac'h versug an heol, evit trugarekaat he Zoue. — Eun den goueziek-all a lavar : « Evit pedi, n'on deuz ken doare nemet da sevel hon diou vrac'h versug an env. » — « Marteu ar maro d'am surpren en kreiz va labourou, a lavare ADBIEN, impalaer Roman, ne c'houlennan nemet kaout amzer da zével va daouarn versug an env. » Na perag ar c'hoant bras-ze, va mignouned, nemet abalamour ma sante an impalaer-man oa eur vertuz bennag stagoud an doare-ze da sevel he zaouarn ? Ober an dra-ze a ioa ober eur groaz ; ne vankit ket d'er c'hompren, mar plij ganne-oc'h.

A breman, va mignouned, var ben an egyptianed. Klevet oc'h euz marteze lavaret eo ar re-ze goude ar Juzevien, unan euz ar bobliou kosa var an douar. Ac'hanta, pe doare-kuztum a ioa ive en

ho zouezk, a sonj de hoc'h ? A ne anave-
zent-hi netra var ben sin ar Groaz, pe
ar Groaz ?

AR SKOLAER.

Allas ! Autrou, n'ouzon ket. N'em-beuz
nemeur klevet ano anczho ; euz an *Ejyp-
sianet*. Ar re-ze a dlic ive beza payen.
Ar skritur her ro de omp da entent.

AN DOGTOR.

Ia, abred o devoa ankouanc'heat ar
guir Doue, hag enem lakeat d'azeuilli
edoare doueou a bep sort anevaled ; a
bizkoaz pobl ebet ne deo bet muioc'h
douget d'an idolou. — Ne ouzoc'h ket,
Maturin, kuztum ar bobl-man var ben
sin ar Groaz ; mad, me her goar, abala-
mour m'em-beuz her lennet sklear en
skridou tud din da veza kredet.

An Ejypsianed a lakea kroaziou en ho
ilizou ; pedi a reant kalounek diraz-ho,
hag ar skeudenn pe batroun-ze a ioa
evit ho eur c'helou mad. Divezatoc'h, pa
deuaz ar Romaned da veza mistri euz an
Ejypt, a pa oue dizkaret eno an ilizou, e

ouent kavet leun a vein merket euz a sin ar Groaz. — Petra'levirit euz an traouze, va mignouned ? — Setu evit an Ejipt.

E bro ar *Chine* ive, a greder ker koz, lod a lavar kossoc'h evit an Ejipt, hag en deuz lazet de omp kement a vissio-neyrien, eun impalaer euz an amzer goz-koz, a lakea azamblez daou dam-koat, unan eün, hag unan a dreuz, evit enori, em-ezhan, an Doue oll-galloudek.

An daou dam-koat lakeat en doare-ze, a ne reont-hi ket eur groaz, va mignouned ? — A dra-sur...

AR SKOLAER.

Petra'ra an traou-ze, autrou.. ? An dud-ze n'ententent netra er pez a reant, evel ar vugale a ra kroachou a touriou evit ho flijadur epken.

AN DOGTOR.

Enem ziztromplit, Maturin. An dud-ze a oa ar re dezqueta, gouezieka, en eur ger, ar pennou-bras euz ar rouantelez ; a n'euz mar {ebet na} gredent e oa eur

vertuz stag oud ar c'hroaziou a reant gant kement a resped. Sonjal avat e komprenent pen-da-ben an dalvoudegez euz ar pezh a reant, ho, nan ; n'er c'hompreñent ket sklear. Doue a leze anezho, edoare pa lavarfen, entre a noz hag an deiz ; guelet a santout a reant eun dra-bennag ; ne velent ket avat an heol o para. Pa'zeo deuet divezatoc'h ar *guir heol-ze* da deuleur he sklerijenn dre ar bed oll, da lavaret eo pa'zeo deuet Jesus-Christ var an douar, ah ! neuze lignez ar bayaned koz-ze o deuz digoret ho daoulagat. Neuze o deuz guelet, evit an darn-vuia, petra'oa ar c'hroaziou a enore kement ho zud koz ; a setu ar pen-kaoz m'o deuz ar bayaned, ker stag gouzkoude oud plijadureziou ho c'horf, selaouet mouez an Ebeztel a brezege dezho an Aviel a ioa c'huerdo-bras evit ho ; rag beza'oa pen-da-ben a enep ho menozioù starta, hag ho c'hoantedigeziou direol. Kaer o devoa bet gouzkoude enebi, erruet int bet e touezk bugale Jesus-Christ, hag an darn-vuia anezho o deuz goulennet ar vadiziant, hag a zo deuet da veza kristenien evel d'omp-nin.

Ne dit ket da gredi, va mignoured, e ve bet sin ar Groaz edoare eun dra dibrofit evit ar bayaned-ze, pell diouc'h eno. Ar guir Doue euz an env krouer ar bayaned ken-koulz hag ar gristenien, a vel a-bell : kant mil bloaz'zo diraz-han edoare eur vinuten ; hag o veza m'en deuz bet atao ar volontez vad da savetei ar bayaned edoare ar gristenien, e tizpoze a-bell pep tra evit donedigez Salver ar bed. Edoare ma teu eul labourer da deuleur an had en douar e kreiz ar goan, Doue ive a daole he had beniget e spe-rejou ar bayaned paour-ze, evit kaout divezatoc'h euz ho ferz eun eost founuz, da lavaret eo oberou a garantez hag a zevosion, edoare ma'zeo erruet.

AR SKOLAER.

Assa, autrou, mar plij gane-oc'h, lezomp a goztez ar bayaned-ze ; n'euz ken ano gane-oc'h pell'zo, nemet anezho. Mar deo ar re-ze tud evcl d'omp-niu, a dra-sur int bet atao pell var hor lerc'h. Kredi avoalc'h a raffen e reant kroaziou, hag e tougent eun dra bennag a resped

dezho ; gouz Koude ma ne viche nemet an dra-ze oc'h oblija ac'hanomp da ober sin ar Groaz, ne dajemp ket a-bell. Ne deo ket mad ar gentel.

AN DOGTOR.

Va mignoun Maturin, arabat eo diz-prijout den, nag ar bayaned nag ar gristenien ; oll omp kraouadurien Doue, a truez a dleomp da gaout oud an dud keiz-ze. Evit ho-me a gred eo eun dra vras o deffe bet ar bayaned-ze anaoudegez euz a sin ar Groaz, a ne hellan ket miret da velet eno dourn-Doue. — Mar fell de hoc'h kaout merkou all euz ar resped a dleomp da zougen da sin ar Groaz hag euz an talvoudegez a dle da gaout, ec'h allan dizkuez de hoc'h traou ar bed ; ia ar pez a velomp dre ar bed, hor c'helenn mad var ben sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

A petra neuze ? Evit ho-me ne velan kroaz ebet e traou ar bed.

AN DOGTOR.

An dra-ze ne ra ket adarre ho meuleudi, Maturin. Digorit ho taoulagat hag e velot. Kazi-mant pep tra er bed-man a zo merket a sin ar Groaz ; Doue o veza plijet dezhan lakaat ar merk beniget-ze bemdez hag e pep leac'h dirag hon daoulagat. Selaouit da-viana ar re o deuz daoulagat evit gueleit.

« Eun dra burzuduz eo, a lavar eun den abill-bras euz an Allemaign, e ve plijet da Zoue derc'hel bepred skeudenn ar groaz dirag daoulagat an dud, abaoue ma'zeo bet krouet ar bed. An traou a zo great en eun doare ne hellomp ober kazi netra ep eur groaz diraz-omp. » — Komzou sklear eo ar re-ze ; guelomp a guir int, va mignoured.

En guirionez, ar guenan o vont kuit euz ho c'hest evit fleurachi, a ra eur groaz araog pellaat. — Al laboused o nijal, a ra eur groaz gant ho diou-azkel. — An den o neun var an dour pe o pedi cdoare ma tle enem zerc'hel, a zo eur groaz. — A listri, evit redet dre ar mor,

a rank kaout breman-c'hoaz eur vern gant lien : e beg ar vern-ze e zeuz eun dreujen e kroaz. — A labourer-douar a rank kaout eun alar, hag an alar gant ar c'hilourou a zo eur groaz. — Er breze-liou e zeuz atao gitoniou e pen an arme ; ar c'hitoniou-ze a zo ken aliez a groaz. — An den he-unan, dizbenvel dioud al loened, abalamour ma vale soun en he za, a zo eur groaz, p'astenn he ziu-vreac'h. — Ar bed memez a zo roet dezhan edoare pevar-c'horn : ar sao-heol hag ar c'huz-heol ; ar c'hreiz-deiz hag anter-noz ; ar pezh a ra edoare eur groaz. E pep leac'h hag e pep tra e kavomp eta ar groaz. — Lavarit d'in, va mignouned, perag en deuz an Autrou-Doue lakeat en doare - ze sin ar Groaz dirag hon daoulagat, nemet evit miret ouz-omp da goll ar sonj euz ar groaz, a rei de omp da gompren e bep heur n'on devezo skoa-ze digant han nemet dre ar groaz : penaoz ne d'omp netra anez ar groaz, anez sin ar Groaz ? Em-an eno oll vertuz an Autrou-Doue.

AR SKOLAER.

Evel a levirit, autrou, stank avoalc'h eo merkou ar groaz en dro de omp, ma karfemp evessaat, a Doue, o lakat an traou evel-ze, a helfe beza bet eur c'hoantedigez bennag d'or c'helenn. — Bremaig e lavarac'h, autrou, eo bet a bep amzer ar c'huztum da zougen gitoniu pe drapoïou, mar kirit, e pen an armeou, edoare traou a enore kalz ar soudarded. Me am-beuz lennet gouz-koude en eul levr penaoz ar Romaned goechall ne andurent nemeur drapoïou ar gristenien.

AN DOGTOR.

An dra-ze, Maturin, a hell beza guir, rag me am-beuz ive lennet en cul levr great gant eur c'hristen abill, a rebeche an dra-ze memez da Romaned-ze. Setu aman petra'lavare dezho : « Daoust hag ar groaz, em-ezhan, ne ma ket en pep leac'h ? Ho panielou, ho kitoniou petra int-hi nemet kroaziou arc'hantet pe alaouret ? Daoust a ne bedit ket, evel

d'omp-nin, ho tiou-vreac'h aztennet? A ne d'oc'houi ket neuze henvel oud ar gristenien. »

Goude traou evel-ze, perag, a sonj de hoc'h, oa kement a gounar oud ar groaz, oud sin ar Groaz, pa'zeo guir ar bayaned ho-unan o devoa kroachou var ho drapoïou, a roe dezho kement a fouge?

AR SKOLAER.

Mechanz abalamour ne blije nemeur guelet ober sin ar Groaz. An dud a ioa neuze henvel ouz-omp-nin, autrou; ne garent ket sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, hag henvel ive oud kalz a gristenien divarc'het a zo breman var an douar, o deuz, ne ouzont ket perag, kement a gaaz oud sin ar Groaz, ma sao ar goad do fenn, p'ennem velont edoare oblijet d'en ober eur veac'h bennag. Payaned nevez, o deuz meez euz ar pez a dleffe ober ho brasa enor, a ne ouzont nemet goapaat ar re o deuz an nerz da

ober, ho dever.. ! Perag eun dra ken di-
valo, ken dic'hras e touezk kristenien ?
Ar pen-kaoz, petra eo, Maturin ?

AR SKOLAER.

Evit en dro-man, autrou, ec'h anzavan
eo diez d'in he anaout.

AN DOGTOR.

Ken-da-ze, va mignoun, poagnit d'am
c'hompren mad. Pell'zo eo lavaret pe-
naoz an dianoudegez a zo kaoz a galz a
zroug.

Ar pen-kaoz euz ar gassouni-ze oud ar
groaz pe oud sin ar Groaz ne deo nemet
an droug-speret, ar marmouz fin-ze a
fell dezhan e pep amzer, e pep leac'h,
enem lakaat henvel oud Doue ; en devoa
kemeret sin ar Groaz en he servich, hag
a boulze ar bayaned d'en ober evit he
enori, e leac'h enori an Autrou-Doue.
An dra-ze a ra c'hoaz hirio bemdez e
touezk he vignouned. An trompler ! He
blijadur eo gwelet an dud oc'h ober evit
han hag evit enem goll, ar pezh a dlient

da ober evit ar guir Doue hag evit enem savetei ! Eno em-an ispisial ar finessaou fallagr euz an ærouant.

En pep amzer, hag en amzer-man muioc'h evit bizkoaz, va mignounded, an diaoul, o velet petra'rea ar gristenien evit azeuilli Jesus-Christ, en deuz lakeat he dud da ober evel do, ken aviuz eo euz ar gloar a roomp hag a dleomp da rei d'or Salver. Ia, va mignounded, pep tra a servich dezhan evit an afer-ze, a zo he roll.

Marmouz eo an diaoul er goueliou a deiziou-sul ; rag he zevez-gouel eo a lun, tremenet er c'hæriou pell dioud al labour. An ebatou disurch avat hag an tavargnou, setu he ilizou !

Marmouz en azambleou pe bardou-niou, o poulza eno kalz tud, hag o terc'hel a lodenn vrasa evit han.

Marmouz, o tougen ar re vras euz ar bed d'an oberou a drugarez, dre c'hloriuzded epken, en eur viret avat, er me-mez amzer, an dud vad d'o ober epken evit gloar Douc. A neuze e lavar gant fouge, dre c'hinou an dud dizoue-ze :

« Guelit pegement a dud vras hag honest a zo gane-me ! »

Marmouz en ilizou-Doue, o lakaat he vignoured da veza eno ken devot pe devotoc'h eget ar gristenien a zoare.

Marmouz er skolachou, o klazk rei da greddi eo paour a dizter kenteliou ar gristenien vad en kichen ar re a oar rei he kenseurtes d'an dud yaouank a merc'hed yaouank a ia do selaou.

Marmouz, o lakaat tud ar c'houarnamant da bara ar groaz a enor var beul-trin enebourien touet da Jesus-Christ.

Marmouz, oc'h alia kalz a verc'hed diaoulezed hag itrounezed-brein da ficha en dro do gouzoug kroachou alaouret !

Ia, va mignoured, an droug-speret a zo eur marmouz e pep tra, ispisial abaoe m'en deuz guelet enori var an douar hor Salver Jesus-Christ en he leac'h. He bec'het mignoun eo an avi hag orgouill, a zo bet hag a vezo atao oud he eul, bete fin ar bed, a goude.

AR SKOLAER.

Hag e kredit, autrou, eo an diaoul a vir oud an dud da ober mad sin ar Groaz, pe da enori ar groaz edoare ma'zeo dleet ?

AN DOGTOR.

Penaoz ec'h aller beza var-var er poent-ze, va mignoun ?

En amzer goz ec'h ouie manifig trei evit han an enoriou a roet d'ar groaz ; a breman, pa veel ne hell ket kaout an oll gloar-ze, e poulz he gamaraded da gaketal anezhi bepred, ia pa vez ano a Zoue.

Mar kirit, va mignoured, ec'h evessaot azamblez gane-me ar gounar en deuz bet atao a enep tal ar gristenien ; di-boella neat a ra oud han.

A ne deo ket-hen eo en deuz lakeat goechall hag en amzer-man c'hoaz ar vourrevien hag an dyranted kriz da var-tiriza an tal beniget-ze, d'en dizkroc'henna, da zevi anezhan gant an ouarn-ruz ; d'en difelpa a daoliou kalken ? Setu

petra en deuz lakeat da ober en pep-am-zer a enep hor mamou, c'hoarezed, breudeur kristenien. Na perag ec'henem gemer kement oud an tal-ze ; perag kement a gounar oud han, nemet abalamour ma vez ken-aliez santelleat dre an dour beniget a sin ar Groaz ?

Pebez kentel evit omp ; a pa ne ve ken nemet-hi, e tleffemp kompren talvoudegez sin ar Groaz dirag Doue hag a enep an droug-speret, a pegement a izom hon deuz oll anezhan.

Me hen dizkuezo divezatoc'h, ma ro Doue iec'hed d'in, a pasianted deoc'h-c'houi, va mignouned, edoare m'oc'h euz bet hirio d'am zelaou. Gouzkoude en dra-ze n'oc'h-euz great nemet ho tever, a zo d'ennem gelenn, kristenien evel ma'zoc'h, var ben eun dra a zo ken kaer dirag Doue, a ken dianavezet gant an dud.

VIII KENTEL.

IZOM SIN AR GROAZ.

Enep an droug-speret. — An diaoul en deuz aoun rag sin ar Groaz. — Sin ar Groaz her laka mud ; — her c'hass kuit, — a bella he atizou.

—

AN DOGTOR.

A sonj oc'h-euz, Maturin, euz ar pezh hon doa lavaret ar vech diveza var ben sin ar Groaz ?

AR SKOLAER.

C'hem... N'em-beuz nemeur a vemor var an traou-ze, autrou. Gouzkoude pa gomprenan mad, e teu da sonj d'in o poa lavaret a dizkuezet eo sin ar Groaz eun dra lakeat gant Doue ken doun e kalounou an dud, n'euz bet guelelet pobl ebet,

na Juzevien na payaned a gement n'o deffe ket implijet sin ar Groaz en doareman pe en doare-hount ; e reant kroaziou en ho c'hiz.

AN DOGTOR.

Evel-ze eo, va mignoun. Eun dra gouz-koude oc'h euz ankouac'heat.

AR SKOLAER.

Petra, autrou ? Me grede em-boa lavaret mad a pen-da-ben.

AN DOGTOR.

Ar poent brasa. Divinit.

AR SKOLAER.

Ah ! ia, autrou : en deuz an diaoul eur gounar vras oud sin ar Groaz, hag ec'h enem gemer oud hon tal.

AN DOGTOR.

Edoare'levirit breman, Maturin. — Evit hirio e zeomp da velet an izom hon

deuz a sin ar Groaz, evit sonjal enebi a zoare oud àn droug-speret ; evit diouall hor c'horf, hor iec'hed a kalz a draouall. Hag he-man a zo unan euz ar poent-chou mui red da gompren mad.

AR SKOLAER.

Mar deo guir an traou-ze, autrou, e rankit anzaoc'h euz c'hoant da ober eun doare-Doue a sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Ho nan, Maturin ; ne dan ket keit-ze. Lavaret a ran avat hon deuz izom a sin ar Groaz edoare eur soudard en deuz izom euz he fuzuil pe sabrenn, pa'za d'an emgan : Taolit evez, hag e velot oc'h-unan.

Goude Doue, va mignoured, a chomo atao ar mestr bras, ne deuz netra ken gallouduz na ker fin hag an droug-speret. An diaoul a zo goassa trubard a hell beza. Netra ive ken orgouilluz ; en deffe kement a rogentez. Er baradoz memez eo bet ambisius, hag ar si milliget-ze en

deuz great he val-heur. Hogen, abaoue ma'zeo bet staolet gant Doue euz he rouantelez, an diaoul a zo krezket en han ar rogentez-ze; diaoul eo, a diaoul e chomo; pa veel avat an dud var an douar oc'h enori muioc'h Jesus-Christ evit han, e sao en-han eur gounar a ziaoul, a mont a ra en egar.

AR SKOLAER.

An dra-ze'zo spountuz, autrou! Mar deo guir, edoare a levirit.

AN DOGTOR.

Guir eo, va mignoun, hag evel-ze em-an, hag e vezo. Ne chenko ket. Penaoz eta e tleomp-nin enem gemeret? En eur c'hoztez ec'henem velomp bemdez edoare taget gant eur bleiz klan, hag en eur c'hoztez-all e zomp leun a simpladurez hag a ziztervez. Bepred, bep istant e rankomp enem ganna oud an drougsperet : an Autrou-Doue en deuz hen dizkleiret d'an oll er skritur sakr : *buez an den var an douar, em-ezhan, a zo eur*

brezel. — An dra-ze a ioa guir en amzer an den santel Job, a zo koz gouzkoude ; guir breman, a guir keit a ma pado an heol : guir evit ho-me, guir evit hoc'h-c'houi, va mignoured, guir evit kement hini a deu er bed : koz, yaouank, paour, pinvidik, dizter pe abill ; e noz hag en deiz, er iec'hed hag er c'hlenved : brezel atao entre kaloun a korf an den, hag he skiant vad hag he gouztianz : entre Doue hag an droug-speret. A ne deo ket, va mignoured, taolit evez, hor fortun, pe hor iec'hed pe hor buez a zepant dioud an doare ma troio an abadenn-ze ; hon euruzded avat, pe hor reuz da-viken eo. Setu penaoz em-an pep den var an douar-man, hag en dra-ze ne hellomp chench netra : brezel, atao brezel...

Oud piou, va mignoured ? Her lavaret em-beuz bremaig ; oud an droug-speret. Ker sur e zeuz eun Doue-beo, ker sur e zeuz diaoulou. « Ma ne deuz ket a ziaoulou, ne deuz ket a Zoue, » a lavare
VOLTAIRE.

AR SKOLAER.

Ah ! ia, autrou, Voltaire'zo bet eun

den abill : eur mestr oa. Voltaire ne reakt sin ar Groaz, hag a c'hoapea brao ar re her grea. Hennez a ioa eun den.

AN DOGTOR.

Voltaire, evit guir, a ioa eun den abill avoalc'h, nebeutoc'h gouz Koude evit n'en devoa roet da gredi d'an dud trelatet euz he amzer hag euz an amzer-man ; en difin-oll, ne deo bet nemet eun diaoul-beo, en devoa korf hag ene, hag a ioa sur leun a fallagriez. Ar speret en devoa bet digant Doue, n'en deuz bizkoaz implijet nemet a enep Doue a kement a zelle oud Doue. Gouz Koude, kaer en deuz bet, en devoa ive aoun rag an diaoul, a mad a rea en dra-ze...

An diaoulou, va mignoured, a zo elez diztaolet euz an env, abalamour ne falle ket dezho plega da Zoue pe da Jesus-Christ enem c'hreat den.

Dre ho intentamant, ho nerz hag ho buander da vont euz an eil leac'h en eglise, e tremenont a-vras kement den spe-redeg a zo bet hag a vezo biken. Ne aller ket ho niveri, hag evit biken e chomint

en ifern, pe hen dougint dre an ear a zo en dro de omp bete fin ar bed. Hag abalamour mac'h ouzont omp galvet gant Doue da vont d'ar baradoz en deuz kollet, ne baouez, deiz-a-noz, da glask hor paka, o krezki hon youlou divoder, o stigma rouejou en dro de omp ; o vouga, guella ma c'hell, rebeziou hor c'houztianz, evit hor chacha goudeze gant han en he ifern. Hag oll an traou-ze, hag atao dre gassouni hag avi oud Doue. — An dra-ze, va mignoured, a zo ker guir edoare ma'zeo guir e zeuz eun Doue. Ar Speret-Santel hag an iliz hen assur.

Hag ouzpen'zo. He bouezoun a daol ive bemdez var kement tra a servich d'an den. Em-an en dro de-omp hag ive aliez en hon diabarz, hag e leez en omp ar vinim euz he flem, edoare an aered, ha keit a ma leez Doue anezhan, ec'hen-em servich a bep tra evit koll hor c'horf hag hon ene azamblez.

Ar re ne ouzont ket an traou-ze, ne ouzont netra euz ar pezh a dremen var an douar, a ne haller mui ho c'hounta e touezk an dud a skiant.

AR SKOLAER.

Ne deo ket brao neuze, autrou, enem
luia gant an diaoul !

AN DOGTOR.

Nan, va mignoun, na c'hoari gant han
ken-nebeut, na c'hoarzin oud han ken-
nebeut ; a ma karfe an dud yaouank teu-
leur evez oud an tracu-ze, e tioualfent
da illigat an diaoul, edoare ma reont ken
aliez.

AR SKOLAER.

Kredi avoalc'h a raffen em-an an traou
e doare ma levirit, autrou. Penaoz neuze
enem denna euz a skilfou eur bleiz klan
evel-ze ?

AN DOGTOR.

Ar virionez am-beuz lavaret de hoc'h,
va mignoured. Hag an traou o veza var
an douar en doare-ze, e c'houlennan di-
gane-oc'h a kredi a raffac'h an Autrou-
Doue leal, ma n'en deffe ket lezet gane-
omp eun doare asur bennag evit enem

ziouall ; nan, ne viche ket anat da-viana he lealded. Setu perag, Doue o veza atao trugarezuz, ec'h allomp beza sur en deuz roet de omp-oll armou-mad d'enem zifenn. Evcl-ze, evel ma'zeo kren hon enebourien, Doue en deuz roet de-omp ive armou kren a lem, evit ma vezo koumpez ar stourmad, a n'on devezo ket a leac'h d'enem glem, ma ne vezomp ket treac'h.

— Petra eo an armou beniget-ze, va mignouned ? Goulennomp digant ar gristenien a bep bro, a bep amser ; hag oll azamblez e lavarint de omp : *sin ar Groaz*.

— An implij paduz ho deuz great anezhan hepred a brouse ar virionez euz ho respount. — Ia, sin ar Groaz a laka *mud* an diaoul. Hag abalamour d'an dra-ze an impalaered payen goechall a oual-gasse kement ar gristenien genta. Pa veze ar payaned-ze oc'h ober ho fedennou do doueou, aviziou eun den badezet-bennag a enem gave eno ive, a ma tiouezc dezhan ober sin ar Groaz e koulz ar pedennou, an droug-speret a enem vele ragtal forset da dec'het, a ne halle mui sklerijenna ar bayaned var an amzer da zont.

An impalaer neuze a ica kounar vras en han, hag a roe urz da dourmanti ar gristenien, do lakaat er prizoniou, hag alies-soc'h d'ar maro, a da cur maro kriz.

AR SKOLAER.

Mad, autrou, an dra-ze a zo eun dra diez avoalc'h da gredi.

AN DOCTOR.

Ma n'em c'hredit ket, Maturin, kredit da-viana eun den abill-bras am-beuz dija anvet de hoc'h, a gredan, LACTANEE, payen da genta, hag eun c'hreat kristen goude-ze. — Selaouit ive an doctored hag ar sent. St-Ian Chrysostome en eur brezegenn d'ar bobl euz ar gêar a Antioch a lavare : « Ne dit morse euz ho ty, araog ober sin ar Groaz ; ho tional a raio en pep leac'h. Armet en doare-ze, diaoul ebet ne greo touch euz-hoc'h. » — St-Epiphane : « Sin ar Groaz a zo e-doare eun abid-ouarn evit ar gristenien, hag arabad eo dezho morse hen divizka, nag e noz nag en deiz. Araog koumanz

n'euz forz-petra, e tleont ober sin ar Groaz. Pe c'houi a repozo, pe c'houi a vco en beac'h, pe o labourat, pe o tebri, pe oc'h efa, pe var vor pe var zouar, bepred an abid-ouarn en ho kerc'hen. An diaoulou a gemer buhan an tec'h, oud he velet. Dont a ra dezho da sonj euz a Jesus krusifiet, hag e zeont kuit, evit en em guzet, hag hor lezont neuze e peoc'h. »
— St-Augustin hag an dogtored all a lavar tost-da-vad ar memez tra. Fougeal a reont-oll talvoudgeez sin ar Groaz a enep an droug-sperct.

AR SKOLAER.

Komzou kaer co ar c'homzou-ze, a guir ive, pa'zint bet lavaret gant tud santel hag abill, edoare ma oa an dogtored-ze euz an iliz. Her c'hredi a ran.

AN DOGTOR.

Ia sur, Maturin, an dud dezqueta a santella a zo bet bizkoaz o deuz assuret en deuz an diaoul aoun rag sin ar Groaz, hag en deuz a bep amzer miret oud han

da gelenn he vignouned var ben ar pez a blij dezhan ; rag her lakaat a ra *mud*.

C'hoaz'zo, va mignouned ; sin ar Groaz a forz an droug-speret da *bellaat prount*, cdoare pa deufe sin ar Groaz da grezki nerz an tan en deo e pep leac'h.

Eun impalaer a Rom, anvct JULIEN, brudet bras dre ar bed-oll, hag o veva var dro 400 vloaz goude hor Salver, a ioa kristen mad da genta ; allas ! hebcut goude beza deuet da veza impalaer, e teuaz da veza eur renegat euz ar re ouassa, bete ma teue d'azeuilli an diaoul, e doare a erru peur-liessa gant ar re a goez ken izell. Eun devez, evit anaout ar sekrejou euz an amzer da zont, e fallaz dezhan kaout aviz-kuzuil digant an droug-speret ; a setu hen, azamblez gant eun diviner bras, en eun iliz levez a idoulou pe skeudennou an diaoulou. Enem erbedi a ra oud ho, hag er memez mare, e veel en dro dezhan diaoulou euz a bere ar spesou her spountaz. — An diaoul, Maturin, a ra spount memez de vignouned. — Ragtal eta an impalaer a reaz sin ar Groaz, ep sonjal, hag an diaoulou, no guelchet mui...

Setu aman eun dra-all skrivet a-nevez zo gant eun eskob missioner : « Deg bourgadenn a zo aman enem c'hreat kristenien. An droug-speret avat a zo kounar en han. Prezeget em-beuz epad pemzeg devez, hag euz bet pemp pe c'huec'h den kemeret gant han. — Ar re'zo dija badezet a gass kuit an droug-speret dre sin ar Groaz a dour beniget. »

Santez Thereza a lavar ive en unan-bennag euz he levriou : « Pa'm heuz bet implijet an dour beniget, an droug-speret a zo bet diztroet prout ; gant sin ar Groaz avat em-beuz miret oud han pell da ziztrei. »

A levriou skrivet gant ar sent a zo leun a desteniou euz a vertuz sin ar Groaz evit kass an diaoul kuit diouz-omp. Ar pezh am-beuz kountet a gredan a-voalc'h evit prout eo sin ar Groaz spountail an diaoulou ; evit ho-me ne hellan beza var-var ebet er poent-ze, va mignoured, hag anez, ec'henem gredten kabluz dirag Doue. Sin ar Groaz en deuz c'hoaz ar vertuz da vruzuna *an idolou*.

AN SKOLAER.

Alicz, antrou, e klevomp ano euz an *idolou*. Petra eo an dra-ze ?

AN DOGTOR.

An *idolou*. Maturin, a ioa hag a zo e'hoaz patroniou pe skeudennou an doucou-faoz, a azeuille ar bayaned : tamou koat, ouarn, mein, kuefr, arc'hant ; forjet izkiz meurbed. Eur veach em-beuz guelet unan, hag oan bet spountet o sellet oud he vizaich. Eun diaoul a greden da velet diraz-ou. Setu an *idolou*.

E pep den euz bet, a bep amzer, lakeat gant Doue eur gradenn start e zeuz eur mestr bras o reolia ar bed-man, a n'oa ket ar bayaned-paour-ze, o devoa kollet kement an anaoudegez euz ar guir Doue, goest da gompren anezhan ep korf, hag o devoa forjet neuze skeudennou pe *imachou* a lakeant en ho zyez pe en ho ilizou gant eur resped vras. An diaoul, o velet kement-ze, en devoa poulzet an dud-keiz-ze d'azeuilli ar patroniou-ze, en pere ec'henem blante

hag euz a beleac'h e komze oud ho aliez. — Hag e lavarau, va mignoured, en devoa sin ar Groaz ar vertuz da vru-zuna an idolou-ze. Setu aman merkou.

Var dro 450 vloaz goude hor Salver, ar gear a Rom a ioa c'hoaz leun a idolou, hag an impalaered a c'hourc'hemenne eur veach-en-amzer d'ar bobl, payaned a kristenien, ho azeuilli dirag an oll.

Eur plac'h yaouank, anvet GLYSERIA, kriztenez vad, a chomaz, edoare ar gristenien all, ep mont dirag an idolou. Dizkuliet e ouc, a forset da vont ive. Ar gouarneur a lavaraz dezhi : « Setu a-ze eur c'houlouen ; red eo elumi anezhi en enor da zoueou ar rouantelez. » — « N'er grin ket, eme Glyseria ; me a deu d'adori epken ar guir Doue euz an env, a n'em-beuz izom ebet a c'houlou evit an dra-ze. » — Glyseria neuze a sao he daoulagat versug an env, oc'h astenn he diou-vreac'h versug ar bobl, ober a ra sin ar Groaz, en eur lavaret : « Doue oil-galloudek bruzunit ar skeudennou-man great evit enori an droug-speret. »

— Ragtal e oue klevet eun tarz-kurun, hag ar skeudennou - marbr a zo taolet d'an douar, a bruzunet oll.

An dra-man a gaver e skridou eun den dezket bras, anvet BARONIUS.

C'hoaz'zo, va mignoured : ker bras eo ardou an diaoul ! Ne deo ket epken en idolou e teu an droug-speret d'antren ; e korfou an dud e za ive.

AR SKOLAER.

Ho, autrou, evit an dra-ze'zo eur baribolenn a gountit de omp breman, e touezk kalz a draou kaer a levirit.

AN DOGTOR.

Anvit an dra - ze eur baribolenn pe eun divinadell, e giz ma kerot, Maturin ; evit ar pezh a lavaran a zo guir, hag an aviel, n'euz en han ger-gaou, a verk de omp e mil andred e zoa eun niver bras a dud a ioa an diaoul en ho, hag a gomme dreiz-ho, en amzer m'oa hor Salver var an douar. An dra-ze a zo bet ken dalc'het pell goude-ze, hag a veler

c'hoaz, pegement bennag ne deo ket ken anat. — A sin ar Groaz a hell adarre kass kuit an diaoulou euz ar c'horfou-ze.

Setu aman petra'lavar St-Gregor, unan euz ar Pabet brasa a zo bet e pen an iliz. — « En eur gæar, anvét *Narni*, tost da Rom, var dro ar bloaz 450, ec'h erruaz eun dra burzuduz. Totila, ar roueze ken kriz, a deuaz d'ar gæar-ze, e devoa evit eskob St-Kassiuz. Ar sant a iecz da zigemeret ar Roue. An daelou en devoa an eskob kuztum da skuilla, a ruche he vizaich-oll. Ar roue brigand-man, dizanaoudeg a gement-ze, a sonjaz oa ar sant douget d'ar guin, hag en devoue kalz a zizprijanz evit han. Doue gouz-koude a blijaz dezhan dizkuez pegement ec'henem fazie ar roue. En eur bloenen a ioa dirag kæar, eun diaoul a antreaz c korf mevel Totila, hag hen tourmante start. Ar sant a enem lakeaz da bedi evit ar mevel dirag ar roue ; a reaz sin ar Groaz, hag an droug-speret a rankaz tec'het prout. Azaleg neuze Totila en devoe evit St-Kassiuz eur resped bras. » — Levriou an dud abill euz an amzer-ze a zo ive leun euz an doare-ezemplou.

Hor mam santel an iliz a zalc'h c'hoaz en he curiaou pedennou ezprez evit kass kuit an droug-speret a gorfou an dud.

AR SKOLAER.

Var gement-ma em-beuz eun dra da c'houlennu, pegement bennag ma'zeo eun dra diez evit on. Gouzkoude poeza kement a ra varn-on, ma fell d'in beza kennet mad.

AN DOGTOR.

Goulennit hardiz, Maturin. Petra eo ?

AR SKOLAER.

Euz a beleac'h e teu d'an dud, autrou, kement a youlou d'an droug, sonjou louz, koler, avi, c'hoantedigez euzuz ?

AN DOGTOR.

Euz a beleac'h, va mignoun, nemet euz an diaoul, peur-liessa. Rag klazk a ra bepred hor gounit pe dreizhan he-unan, ðpe dre an traou krouet gant Doue hag evit Doue.

Dreizhan he-unan, o tigass de omp da sonj euz ar blijadur a laka en omp o pe- c'hi ; oud hon alia aliez - aliez d'an droug ; o lakaat en hor c'horf disurchou aneval, noz-a-deiz, oud hor chalmi hag hon dalla muia mac'h ell. — A penaoz breman enebi oud kement a fallagriez ? Oc'h ober sin ar Groaz... « Sin ar Groaz, a lavar an den abill ORIGENE, en deuz eur vertuz ker bras, ne deuz na sonjezounou fall, nag youlou disurch na plijadur dre ar c'horf n'a helpe da drec'hi, mar tal- c'hit mad dezhan. »

« Pa reot sin ar Groaz, eme St-Ian Chrysostome, sonjit petra'rit, hag e la- keot e peoc'h an oll disurchou a helpe beza en ho korf hag en ho speret. » — Setu a-ze testeniou hag a daal, va mi- gnoured.

E guirionez, hag enem lezet omp-nin morse da bec'hi, p'on deuz great sin ar Groaz ? A ne deo ket an default da ober sin ar Groaz eo hor laka toc'hor a buhan d'asanti d'an droug ? Ia, reuz ar gris- tenien eo chom ep ober mad sin ar Groaz...

Evit hor gounit, an droug-speret a enem servich ive aliez-aliez euz *he ri-gnoured* var an douar, hag a zezk dezho finessaou dreist galloud an dud. Setu aman eun ezempl var gement-ze.

En eur c'hartier, anvet *Nikomedie*, c oa eur plac'h yaouank euz ar re gaerra evit he gened, he danvez, he speret hag ive he furnez dizpar. Eun den yaouank anvet *AGLAID*, a deuaz sot-anezhi. He daol a vankaz, en dezpet de finessaou, promessaou, prezanchou, pedennou memez. Aglaid a enem arbed neuze oud eur sorser bras anvet *CYPRIEN*. He-unan a deuaz prount da veza ker sot hag he gamarad euz ar griztenez yaouank anvet *JUSTINA*, o devoa kement a c'hoant da c'hounit evit ho-unan an cil hag egile. Ar sorser eta a implijaz oll ardou an diaoul evit dont aben euz a Justina. Adarre poan hag ardou kollet. Ar ver-c'hez santel a santaz evit guir an nerz euz a ardou an diaoul; krezki a reaz avat neuze he fedennou hag he finijennou, a dreist-oll e rea sin ar Groaz, hag an droug-speret a rankaz tec'het, hag e

lezel e repoz. Justina de zro, a gelennaz ar sorser Cypricn ; a reaz ancghan eur c'hristen ker kalounek ma'zeo lakcat e renk ar verzeyricn brudetta.

AR SKOLAER.

Hirio ne gaffet ket a verc'hed yaouank henvel oud Justina...

AN DOGTOR.

Nan, Maturin, hini ebet e touczk ar re ne zougont ket a resped da sin ar Groaz ; e touczk ar re her gra aliez a devoi, e kaffet kalz c'hoaz dre c'hrass-Douc. He vreak'h, na vertuz sin ar Groaz ne dint ket berreat, va mignouned. — An droug-speret a glazk ive hor gouuit *dre an traou krouet*. E pep leac'h em-an, e pep tra, en ear, var an douar, er parkeyer, en tyez, er goeleou, e korfou an anevaled, er boued memez, a keit a mac'h otre Douc gant han, ec'henem servich euz a gement'zo var an douar evit hor gouuit. Evit an dra-ze e laka akauzionou d'enenem gaout, a ne sonjet ket en ho diagent ;

a kement hini en deuz taolet evez oud an traou, a oar an dra-ze. — Skianchou an den ispisial, edoare an daoulagat, an diouskouarn, an teod, an daouarn a zo en he servich ; dr'eno ec'h antren e kaloun an den ; a setu perag eo anvet ar skianchou-ze dorjou an ene, rag dreizho eo e teu an ene da zarempred traou ar bed, a zo dizhenvel dioud an ene, a-balamour ma'zint traou groz, a heller da douch a da velet. — Penaoz eta, va mignoured, mired oud an dorjou-ze euz an ene da zigeri en meaz a boent ? *Dre sin ar Groaz* adarre, a bella dioud ho atizou an droug-speret, a rank neuze chom er meaz da c'hlaourenna.

Setu perag ive hon tud koz a rea aliez sin ar Groaz var gement tra a ioa en ho servich : var an tyez, ar meubl, an dorjou, goueleou, feunteuniou, mein-arz, liztri, pontchou, metalennou, goalinner, gitoniou ; pep tra a ioa merket gant sin ar Groaz, hag her c'haout a reat en pep leac'h, a setu perag ive e kavet ker stank ar c'hroaziou var an hentchou, ispisial e Breiz-Izell.

AR SKOLAER.

Souezet omp, autrou, o klevet lavaret en deffe Doue lezet traou ar bed-man entre daouarn an diaoul, a enem servich anezho evit ober droug d'an dud, he graouadurien. An gra-ze a roffe de omp da sonjal unan-a-zaou : pe ne deo ket Doue eun tad ker mad a ma kredomp, pe he c'halloud ne deo ket ker bras hag hini an droug-speret. Petra'oc'h euz da lavaret var an traou-ze, autrou ?

AN DOGTOR.

Arabat eo kredi nag an eil nag egile, va mignoured. — An Autrou-Doue, a zo bet, a zo, hag a vezo eun tad mad. N'em-an ket al leac'h aman d'er prou pen-da-ben : daou dra epken evit hen dizkuez : En meur a boent er skritur an Autrou-Doue a zizkleir de omp eo ar guella euz an oll dadou ; an dra-ze neuze a rank beza guir, rag Doue ne lavar ket a c'hevier. — An eil tra eo : Doue a leez ac'hanomp en buez, en dezpet d'an implij fall a reomp anezhi aliez. An daou

dra-ze epken a zizkuez eo Doue eun tad karantezuz ; n'on deuz izom ebet a ver-kou-all.

A breman, perag a levirit, Maturin, e leez Doue traou ar bed-man gant an diaoul evit noazout d'an dud ? A ne deo ket an dra-ze a c'houlennac'h bremaig, va mignoun ?

AR SKOLAER.

Eo, autrou. An dra-ze a laka ac'hanon souezet, pa gomprenan a-zoare.

AN DOGTOR.

Mad, mar kirit kompren ac'hanon pen-da-ben, e kredan e vezo aben nemeur easseat ho speret. — Doue a zo bet, hag a vezo a bep amzer ar mestr bras ; netra uhelloc'h evit han, galloudusoc'h evit han : ancz ne ve ket Doue. A komprenit mad an dra-man : pa oa an droug-sperejou gant han en he varadoz, Doue en devoa ho c'hrouet kaer, santel, gallouduz, leun a intentamant. Abaoue ma'zint bet enem savet en he enep, en deuz ranket ho sklepel kuit euz he rou-

antelez, abalamour m'oant he enebou-rien toued. Doue avat, en eur ho c'hass kuit, n'en deuz lamet digant ho nag ho galloud, nag ho nerz, nag ho intentamant ; ho lezet en deuz edoare m'en devoa ho c'hrouet ; hi, o devoa kollet, dre ho faot ho-unan, ho santelez hag ar garantez evit han, hag a dlie enem gaout kartzizet-abalamour do rogentez.

An droug-speret a zo atao eta galloudouz bras, a gouz Koude ne dint morse netra nemet dre otre an Autrou-Doue, en pep amzer, en pep leac'h, en pep tra, ho mestr.

AR SKOLAER.

Na perag eta, autrou, e leez Doue kement a c'halloud gant-han, varn-ompnin, a zo he vugale? Eun tad a dle difenn he vugale...

AN DOGTOR.

Evit rei milit de omp, va mignoun, hag hon aprou en he servich. « Enem sikourit, a Doue ho sikouro, » setu lavar an dud-koz, hag a zo guir pen-da-ben.

Ententit mad gouz Koude, va mignou-
ned, penaoz Doue a deu da reiza bepred
an diaoul edoare ma plij gant han ; ne
leez galloud gant han nemet keit a ma
plij dezhan, a dioud ma vilit pep-unan
ac'hanomp ; hag atao an diaoul a rank
plega. Edoare m'en deuz lavaret eun
dogtor bras, an droug-speret a zo eur
c'hi stag ; arzal a hell, droug avat ne
hell ober nemet d'ar re a dosta oud han,
a enem laka frank eu he skilfou.

N'euz ket a leac'h eta da zroug-sonjal
nag euz a c'halloud Doue nag euz he ga-
rantez en hon andred. M'en deuz lezet
galloud gant an droug-speret, e ro de
omp ive bemdez, bep heur, galloud d'en
em zifenn ; armou evit enem ziouall ;
sin ar Groaz ispisial. — Enem zikou-
romp, va mignoued, a Doue hor sikou-
ro, eur veach c'hoaz. — A kompren a
rit breman, Maturin ?

AR SKOLAER.

Ho ia , breman eo sklerijennet eun
dra-bennag muioc'h va speret var ben
an traou-ze, n'ententen nemeur a-zia-

raog. — Bennoz Doue de hoc'h, autrou.

Eun dra gouz Koude a chom c'hoaz da zizplega. Perag, autrou, en deuz lezet Doue an diaoul d'ampouezouni traou ar bed-man ? Ne deo ket hen en devoa ho c'hrouet, a n'oant ket he dra ?

AN DOGTOR.

Gouzout a rit, va mignouned, petra' erruaz gant Adam hag Heva, hon tad, hag hor mam genta ; krouet oant bet gant Doue leun a santelez ; anaout a reant ar pezh a ioa mad da ober, a ne anavezent ket an droug. En eur rei dezho var an douar eun curuzdet ker-parfet, hag a hell an den da gaout, Doue en devoa ive ho c'helennet mad, a dizkleiret dezho e chomchent euruz, hi hag ho bugale mar karchent beza feal dezhan : e kolchent avat ho baradoz, hi hag ho bugale, ma teuchent da zireiza.

An diaoul, atao aviuz, a deuaz da gaout Adam hag Heva, a enem lezaz buhan da veza chalmet gant he gomzou trompluz. Enem rei a rejont dezhan, korf hag ene ; hag oc'h ezperout kaout

guelloc'h, e verjont dezhan an euruzdet ho devoa, dre eur follentez a zo c'hoaz chomet eur sekred var an douar. Er memez mare an ærouant, treac'h d'Adam a da Heva, a enem gredaz mestr var an oll dud, edoare var gement a ioa lakeat gant Doue en ho servich, hag azaleg neuze en deveuz ataø klazket diztrei dioud enor an Autrou-Doue keñment tra a ioa krouet gant han, evit ho zrei en he c'hloar he-unan, o rci da gredi, guella mac'h-elle, oa hen Doue hag ar mestr.

Setu a-ze penaoz a perag ec'henem gaf ampouezounet traou ar bed-man, va mignouned. Euz an diaoul epken e teu ar pouezoun.

AR SKOLAER.

An ærouant eta, dioc'h a levirit, autrou, a zo bet, hag a zo eul laer bras. An dud, na traou ar bed-man n'oant ket dezhan, hag en deuz gouz Koude ho c'hemeret dre finessa. Eul laer e ranke beza.

AN DOGTOR.

En dro-man, va mignoun Maturin, e

komzit mad. Evel-ze eo. An diaoul ne deo bet, a ne vezo biken nemet eul lacr bras a fin ; a kement hini a ra he vicher a zo henvel oud han, eun diaoul, finoc'h pe sotoc'h.

Oud han e rankomp eta prena mad hon dorjou, a kaout atao hor fuzuillou karget mad. An dorjou eo traou ar bed-man ; hag hor fuzuillou eo sin ar Groaz.

M'oc'h euz komprenet mad ar gentel-man, va mignoured, a mar poagnit da denna profit anezhi, e kredan oump eat araog gant hor labour, a n'em-bezo, evit on-me, nemet leac'h da drugarekaat an Autrou-Doue.

OLL AZAMBLEZ.

Eo, eo, autrou, profita a raimp.

AN DOGTOR.

Guell a-ze, va mignoured. — Ken-a-vezo di-sul,

IX KENTEL.

IZOM SIN AR GROAZ.

Enep darvoudou ar bed-man. — Burzudou sin ar Groaz evit ar iec'hed ; — evit ar gueleled ; — evit ar re vud ; — enep ar ouall-amzer ; — enep an tan-ouall ; — enep ar gurun ; — enep ar pouezoun.

—

AN DOGTOR.

Guelet oc'h euz, va mignoured, penaoz e teu sin ar Groaz a-ben euz an droug-speret hag euz he ardou ; aoun en deuz rag sin ar Groaz, edoare ma spountomp dirag ar potanz pe ar c'hilhotin.

Ar gristenien vad oll o deuz her c'hredet, hag her c'hred c'hoaz dre bevar c'horn ar bed. Evel do, her c'hredit ive breman, a sonj d'in. Gouzkoude m'on deuz izom a sin ar Groaz evit diouall hon ene, n'on deuz ket nebeutoc'h evit

diouall hor c'horf dioud an droug a glazk bemdez an diaoul da ober dezhan oc'h implija pep tra en he enep. — *A enep ar c'horf, va entent a rit ?*

AR SKOLAER.

Goude beza ho selaouet mad, autrou, e kredomp breman ne blij nemeur sin ar Groaz d'an ærouant bras. A laeroun, bras a bihan, ne garont ket klevet ano nag a brizoun nag a c'haleou.

A guir eo gouzkoude, autrou, hon deuz kement a izom a sin ar Groaz evit enem ziuall er bed-man ? Ar veleyen a lavar de omp en deuz hor Salver dizkaret an diaoul, o vervel var ar Groaz evit omp.

AN DOGTOR.

Guir eo an dra-ze, Maturin. Hor Salver Jesus-Christ, en eur enem ober den, evit gallout mervel var eur Groaz, en deuz dizkaret an diaoulou divar ho zron. Dizkuezet en devoa dezho, epad he vuez, o devoa kavet ho mestr ; rag mil goech en devoa o forset da vont kuit euz a gor-

fou an dud. En eur vervel oud eur groaz, hor Salver, n'en deuz great nemet gou-nit evit omp-oll sikour a-enep an ærou-ant, goude beza dezket de omp penaoz dont a-ben anezhan. N'en deuz ket avat, en eur vervel, lamet digant an diaoul nag he oll finessa, nag he oll c'halloud. An diaoul a zo atao diaoul, hag a chomo diaoul da viken.

AR SKOLAER.

An droug-speret en deuz eta, breman c'hoaz galloud varn omp, pegement ben-nag eo maro Jesus-Christ evit omp !

AN DOGTOR.

Assur, Maturin ; a n'er santomp siouaz ! nemet re-aliez. Ar pezh o deuz breman ar gristenien, a n'o devoa ket an dud araog hor Salver, a n'o deuz ket ken-nebeut ar bayaned, eo armou mad d'enem zifenn, betek beza atao treac'h, mar keront implija mad anezho. Dija, va mignoured, em-beuz her lavaret de hoc'h meur-a-veach, sonj oc'h euz.

AR SKOLAER.

Ec'h alfe beza guir... Nin, autrou, a zo ker ber a speret var ben an traou a zell oud ar relijion ! Sonj em-boa gouz-koude da c'houlen eun dra-all c'hoaz hag em laka souezet, pegement-bennag e-zeuz re-all a ne dint ket.

AN DOGTOR.

Komzit, va mignoun, em-aoun en ho servich, keit a mac'h ellin.

AR SKOLAER.

Mad neuze, autrou, e c'houlennin a guir eo ec'h ell an diaoul noazout d'or c'horf a d'or madou. — Deac'h em-boab bet eur goall abadenn gant unan euz va c'hamaraded var ar poent-ze. He-man a assure oa guir an dra-ze ; en devoa her c'hlevet, emez-han, gant he vam. — Me avat, hen dizlavare evellen : an diaoul a hell noazout d'an ene, rag an diaoul a zo eur speret, edoare ma'zeo ive an ene eur speret. Evit ar c'horf, an

diaoul ne hell ober droug ebet dezhan, abalamour, eme-ven, eur speret ne deuz pe-vell var eur c'horf. — A var ben ar madou, ne deuz nemet Doue a helfe ho lamet digane-omp... A ne deo ket guir, autrou ?

AN DOGTOR.

Ne deo ket faoz oll ar pez a lavarac'h do kamarad, Maturin. Fazia a reac'h gouz Koude, o lavaret ne hell ket an diaoul ober droug d'or c'horf, na ken-nebeut d'or madou. Ec'h hell an droug-speret noazout de omp en doare-ze, netra suroc'h ; rag an dra-ze a zo bet gullet, hag a veler bemdez.

Dre ijin a finessaou fallagr ec'henem servich aliez-aliez euz a draou ar bed-man evit noazout ken-koulz d'or c'horf edoare d'on ene. Ar skritur sakr a zo leun a ezemplou, a rankomp atao da gredi guir pen-da-ben.

AR SKOLAER.

Plega a rankan eta neuze, autrou... A penaoz diouall hor c'horf dioud an

traou a hell noazout dezhan ? An dra-ze a gredan goal-dicz.

AN DOGTOR.

Gant sin ar Groaz, va mignoun. N'euz doare guelloc'h ebet.

AR SKOLAER.

Me her gouie-vad ! Sin ar Groaz ! atao sin ar Groaz ! Ne vezo fin ebet eta, austru ? Pe-goulz e komzot de omp euz a eun dra-bennag all ?

AN DOGTOR.

Va mignoun keaz, n'oun ket evit lavarret de hoc'h e ve eul louarn eun azenn, nag eun azenn eul louarn ; ne hellan ket envel a noz deiz, na ken-nebeut an deiz a noz... An traou'zo er bed-man edoare ma'zeo plijet gant ar Mestr bras. Doue'zo Doue, hag an diaoul a zo diaoul. Sin ar Groaz, a zo sin ar Groaz ; a mar deo plijet da Zoue staga oud han an oll vertu-zion, ne deo ket bet o c'houlenn aviz-

kuzuil digane-me. Ne lavaran netra nemet ar pezh a brouvan. Selaouit ho skiant vad, hag e kredan e leverot oll-azamblez : ia.

AR SKOLAER.

Izkuzit, mar plij, autrou, n'on ket evit va zeod, p'em-bez komanset, a ne hellan ket miret da lavaret e kavan an dra-ze eun dra farsuz avoalc'h. Sin ar Groaz a viro oud an diaoul da ober droug d'or c'horf ?

AN DOGTOR.

N'euz farserez ebet en traou-man, Maturin ; pell dioc'h eno ; traou int hag a vilit sur beza pouezet mad. — Hag e kendalc'han da lavaret eo dre sin ar Groaz ec'h hellomp miret oud an drougsperet da noazout da vadou hor c'horf. Gortozit a selaouit adarre.

E touezk madou a sell oud ar c'horf e zeuz daou ispisial a ne ankouanc'haomp morse : ar *iec'hed* hag an *assuranz* evit omp.

1° *Ar iec'hed*, eo kac'ra tra en deuz an den er bed-man, va mignoured ; en he

c'hichen, an danvez, an enoriou, ar blijadureziou oll a zo moged. Mad ; dre sin ar groaz, ec'h hellomp diouall hor iec'hed.

Merket eo en Aviel en devoa hor Salver ar vertuz da barea an oll dud klan. Ar memez burzud a zo bet guelet goude maro Jesus-Christ, dre vertuz sin ar Groaz. St-Cyrill a St-Chrysostome hen assur en ho levriou ; en ho amzer ec'h enem servichet a sin ar Groaz evit parea euz ar c'hlenvejou a gouliou great d'ar gristenien gant a loened gouez. Ar pezh a enem gave aliez. Hag ouzpen, va mignoured, kompren a dlit eo oll skianchou an den douget d'ar c'hlenvejou. An daoulagat, an teod, an ijili. — Sin ar Groaz a hell ho diboanna, pe ho farea memez. Evessait.

St-Lauranz a enem gavaz, e Rom e ty eur c'hristen, anvet CRESENSION, a ioa dall. He-unan ec'h enem daolaz d'an daoulin dirag ar sant, o lavaret : « Lakit ho torn var va daoulagat, evit mac'h ellint guelet. » St-Lauranz leun a druez, a lavaraz neuze : ra zuio hor Salver Jesus-Christ, en deuz roet ar guele d'an

hini a ioa ganet dall, da rei de hoc'h ar sklerijenn. Hag en eur lavaret ar c'homzou-ze ar sant a reaz sin ar Groaz var daoulagat ar paour-keaz dall, a velaz sklear ragtal.

Eun den abill-bras, en deuz lezet gane-omp kalz a skridou var ben hiztor ar gristenien genta. An eskob THEODORET, a gount evellen : « Va mam e devoa en unan euz he daoulagat eur boan a n'oa medisin ebet evit para. Eur vignounez dezhi a deuaz d'e guelet, hag a gomzaz euz a eun den-Doue, anvet PER. » Greg gouarner an Oriant, em-ezhi, e devoa ar memez poan en unan euz he daoulagat. Eat eo da gaout an den-Doue, en deveuz pedet evit hi, hag he fareet en eur ober sin ar Groaz var he daoulagat. Va mam a glazkaz ive ar sant-ze, hag her c'havaz ; enem deuleur a reaz d'an daoulin dirazhan, hag e oue pareet. « Ne d'oun, me, nemet eur pec'heur keaz, a lavaraz Per, a n'em-beuz ket dirag Doue ar galloud a sonjit. Gouzkoude ma oc'h-euz eur gredeun stard e galloud Jesus-Christ, a ma tilezit ar medisined hag ho remejou, mo

a roio de hoc'h remejou Doue. » Neuze ec'h aztennaz he zourn var a lagad klan, e reaz sin ar Groaz varn-ezhan, hag ec'henem gavaz pare er memez mare.

— Piou a hell dizkredi euz a eun dra ken-kaer kountet gant eur mab ken abill var ben he vam he-unan ?

St-Alar, ken brudet e Breiz-Izell, a ioa eun devez o tremen unan euz a pont-chou Paris. Eur paour, e leac'h goulenn an aluzenn digant han, her pedaz da ober sin ar Groaz var he zaoulagat. Sant Alar her greaz, a daoulagat ar paour a enem gavaz pare. — St-Alar ne d'eo ket ker brudet evit netra, va mignoured....

AR SKOLAER.

Aliez, autrou, e kountit de omp ezemplou evel-ze. A sur oc'h-c'houi e vent erruet, edoare ma levirit ? Kalz a draou a zo skrivet, a ne dint ket oll guir.

AN DOGTOR.

Penaoz, Maturin, ec'h alfac'h sonjal en dra-ze ! Edoare m'em-beuz her lava-

ret, an traou-ze, a kant all, a zo bet skrivet en ho levriou gant ar re santella hag aliez abilla euz ho amzer, o devoa soken ho guelet ho-unan meur-a-veach ; aliez int bet tremenet dirag daoulagat eun niver bras a dud, belcyeu, noblanz, medisined, alvokaded, tud-a-lezenn, soudarded ; hag en ho zouezk ec'henem gave aliez hiniennou stank o devije mui-oc'h a brofit, a gredient, oud ho nac'h, eget oud ho anzaou. N'o deuz ket gouzoude kredet hen ober morse, oc'h ouzout e viche savet evit ho dizlavaret, karteriou tud a-beez. — N'oc'h euz ken, Maturin, nemet klazk oc'h-unan forji eur burzud-bennag er giz-ze, a ne zaleot ket da santout petra eo forji a skrifa gueyer e levriou. Mad, goechall, va mignoured, n'oat ket sur nebeutoc'h sour-siuz euz ar virionez, kredit ac'hanon. A bep amzer ar geyer a zo bet kassauz.

Edoare m'em-beuz hen dizkuezet, sin ar Groaz a hell rei ar *queled*. — Lakeat en deveuz ive *ar re vud* da gaozeal, hag *ar re vouzar* da glevet.

Eun itroun, anvet Zoé, greg d'ar prefet

euz a Rom, a ioa mudez abaoe c'huec'h vloaz. Eun devez ec'henem gavaz gant St-Sebastien, en devoa eur garg vras en armeou an impalaer Dioklesien. An itroun a enem daolaz d'an daoulin dirazhan, o tizkuez d'ar sant, dre he doare, ar c'hoant e devoa da veza pareet gant han. Sebastien he c'homprenaz ; ober a reaz sin ar Groaz var he ginou, a ker-kent e komzaz evit goulenn ar vadiziant, rag payanez oa c'hoaz.

St-Bernard a zo bet eur burzud en he amzer, a n'en deuz gallet den bizkoaz kounta a niver a dud vud a bouzar en deuz pareet dre sin ar Groaz.

Eun devez ar sant-man a ioa en eur gear anvet *Spir*, en Allemagn. St-Anselm, eskob a Vro-Saoz, a enem gavaz eno ive. Eur boan vras en devoa en he c'houzoug. « C'houi a dleffe va farea ive, a lavaraz da St-Bernard. » — « M'o pije kement a feiz hag o deuz ar mamou koz, eme St-Bernard, marteze ec'h eljen ober vad de hoc'h. » — « Ma n'em-beuz ket va-unan avoalc'h a feiz, hoc'h hini-c'houi a dalvezo, eme St-Anselm. » —

St-Bernard hen touchaz neuze, oc'h ober sin ar Groaz varnezhan, a kerkent ec'h enem gavaz pare. — Ne deuz erruet var an douar nemeur a draou surroc'h eget ar re-man.

Mar deo diez, va mignoured, para, var lerc'h ar medisined abilla aviziou, ar re vud, dall, pe vouzar, eo c'hoaz dies-soc'h para an dud paralitik, pe seyzet. Aliez ar paralizi a zo bet gouzkoude pareet ive dre sin ar Groaz. Selaouit.

E Naonet e oue digasset da **St-FEBBIER** eun den a ioa scziet he oll ijili abaoue trivac'h vloaz, evit kaout digant han he vennoz. « N'em-beuz nag aour nag arc'hant, eme ar sant. Pedi a ran avat hor Salver Jesus-Christ da barea ho korf hag hoc'h ene. » Hag e reaz sin ar Groaz var izili ar paralitig, a savaz ker-buhan, a drugarekeaz Doue hag ar sant, a valeaz brao de dy, a bizkoaz ne santas mui an dizterra poan en he izili.

E buhez **St-Dider** e lenner e talc'he bepred goulou var elum en eul lamp dirag skeudenn an itroun Varia ; aliez e kemere euz an eol-ze evit frotta an dud

klan dilezet gant ar medisined, en eur ober sin ar Groaz varn-ezho, hag ec'h enem gavent pare.

AR SKOLAER.

Traou kaer eo, autrou, ar pez oc'h euz kountet, a n'on deuz ket a leac'h breman da zizkredi euz anezho.

Sonj am-beuz oc'h euz lavaret c'hoaz en deuz sin ar Groaz ar vertuz da rei *assuranz* de omp. A enep petra, autrou?

AN DOGTOR.

Rag petra o peez aoun meur-a-veach, Maturin? a ne deo ket rag ar gurun eo; ar ouall-avelou, an tan-ouall, hag an dour dirollet. Me'gred em-an aliez buez an den e danger dre an traou-ze. A ne deo ket guir, Maturin, o deuz an darvoudou-ze lakeat oc'h ijili da grena meur-a-veach?

AR SKOLAER.

Ho, autrou, evit ar ouall-avelou o

deuz great d'iu aoun meur-a-veach, hag ep mont pelloc'h, e noz tremenet ; rag eun tourmant a ioa, a lakea ar skolaich oll da grena. Pa vez kurun kren avat, gant flamou-tan, evit ho-me a fell d'in koll va fenn.

AN DOGTOR.

Mad, va mignoun, a enep an droug a hell an traou-ze, a traou-all c'hoaz ober de omp, eo mad-sur ober sin ar Groaz.

A enep ar gurun. An dogtored euz an iliz, edoare St-Epiphane, St-Augustin, St-Gregor, a kalz re-all, a assur e oa en ho amzer ar c'huztum da ober sin ar Groaz pa glevet ar gurun o krozal. — E Kerne, ne deuz nemet nemeur a vloaveziou, e oa eun nebeut tud o varrat en eur goarm. Pa glefchont ar gurun o tostet, lod a reaz sin ar Groaz ; lod-all a c'hoarze hag a rea goab... Koeza a reaz ar gurun : ar re a ioa enem erbedet oud Doue dre sin ar Groaz a oue ezpernet, hag ar goaperien a chomaz pulluc'hed...

A enep an avel. — E buez St-Nicet, eskob a Drevez, eo merket penaoz o tiztrei d'eskohti, ec'henem roaz ar sant-man da

gouzket var al lestr. En eun taol, e savaz eur bar-amzer spountuz. Al lian a ioa freuzet, ar guerniou dizmantet; hag al lestr a ioa o vont da oueledi. Ar vartoloded, er meaz anezho ho-unan, a zivunaz ar sant, hag he-unan, ep spounta an dizterra, e reaz sin ar Groaz var ar mor, a kerkent ar mor a deuaz da veza sioul.

A enep an tan-ouall. — Eun nozvez an tan a grogaz e kambr St-Martin, eskob a Dours. Ar sant divunet var he c'houanvez, a glazkaz laza an tan, a ioa dija krog en he zillad. — Poan gollet. — Souden avat e teu dezhan eur sonj, a neuze ne glazk mui na laza an tan, na goulenn sikour : leun a fizianz e Doue, e ra sin ar Groaz, hag an tan a baouez, hag hen lez da genderc'hel he bedenn ep ean.

A p'am-beuz anvet St-Martin, va lezit da gounta de hoc'h var he ben eun dra-all hag a zizkuez manifig vertuz sin ar Groaz.

Er gæar-ben euz he eskopti e oa c'hoaz kalz a bayaned. Tost da eun iliz a implijent evit servich ho idolou, oa eur vezen *Bin* uhel meurbed, hag a ioa enoret bras

gant ho. Ar sant a fallaz dezhan e viche dizkaret ; ar bobl a rebelaz ; goude kalz debat, e lavarjont : « P'oc'h cuz kement a fizianz en ho Toue, e rankot chom garrotet a zindan ar vezen, a nia a zizkaro anezhi. » — Mad, eme St-Martin. — Dirag eun niver bras a dud ar sant a enem lezaz da veza liamct, hag e oue lakeat en tu ma tlie ar vezen koeza. Mignoured St-Martin a ioa sebezet oll, hag a grede n'en devoa mui da ober nemet mervel. Ar vezen anter-droc'het a goumanz da strakal... Petra'ra neuze an den-Doue ? Sevel a ra gouztadig he vreac'h evit ober sin ar Groaz ; ar vezen a goez ; cdoare poulzet avat gant eun taol-avel e zao en ear, hag e za da goeza er c'hoztez-all, a St-Martin a zo salo... An oll mantret a gri gant joa : burzud ! burzud ! a kazi oll e c'houlenchont ar vadiziant. — Doue, va mignoured, a ra burzudou edoare ma plij gant han.

A enep ar pouezon, en deuz ive sin ar Groaz eur vertuz ep he far.

St-Beneat, ar manac'h-ze ker brudet c'hoaz hirio, a ioa *abat* pe e pen cur

gouent vras. Abalamour m'cr c'havet re rust en he urz, lod euz ar menac'h a fallaz dezho enem zizober anezhan. La-kaat a rejont eta pouezoun e touczk an nebeut guin a dlic da efa, oc'h enem la-kaat oud taol. Evcl m'oa ar c'huztum, ar sant a astenn he zourn evit benijen ar boed araog ar pred, hag a ra sin ar Groaz. Kerkent ar veren ampouezounet a ia a damou en ear, edoare pa vije bet grillet gant eun taol-morzol.

Lavarit d'in breman, va mignoured, a n'em-boa-me ket a vir da gomz de hoc'h euz ar vertuz en deuz sin ar Groaz d'on diouall dioud ar pez a hell noazout d'or c'horf a de iec'hed? N'ouzon ket petra've surroc'h.

AR SKOLAER.

Ia, autrou, mad avoalc'h oc'h euz lavaret; an traou oc'h euz kountet, hag a dle beza guir, pa ho c'haver e levriou great gant tud fur, a zizkuez e tlefemp dougen muioc'h a resped da sin ar Groaz, hag hen ober aliessoc'h.

Lavarit d'in c'hoaz, autrou, a ne heller

ket implija sin ar Groaz var draou-all. Lod euz va c'hamaraded divar ar meaz am-beuz klevet o lavaret eo difennet ober sin ar Groaz, hag implija an dour beniget var a loened klan. A guir eo an dra-ze ? Evit ho-me am-beuz c'hoant ive da gredi eo guir ; rag an traou beniget ne dint ket great evit an anevaled.

AN DOGTOR.

Pa ne greder ket, pe ne sonjer ket en deuz Doue staget vertuz oud sin ar Groaz hag oud an dour beniget, ar pezh a c'houlennit ne deo ket mad neuze, Maturin ; en dra-ze e ve c'hoez fall an diaoul, a ranker tec'het dioud han. — Pa deuer avat da deuleur dour beniget a da ober sin ar Groaz var anevaled klan, oc'h esperout e tio Doue do diouall dre ar vertuz en deuz staget oud sin ar Groaz hag oud an dour beniget ive, eno e zeuz neuze feiz a relijion vad. Ar c'huztum d'en ober var a loened, var ho c'hreyer, var ar parkeyer a zo bet a bep amzer e touezk ar gristenien.

Derveziou ezprez o devoa da venijen

an dour, al leaz, ar meel, ar fourmac'h, an aman, ar viou, ar guin, a beteg ar peuriou. Hag an dra-ze a reant evit lamet ar pouezoun en devije gallet an droug-speret da deuleur var ho loened a var ar pez a roent. Ar gristenien-ze ne reant, va mignouned, nemet euill ali an abostol St-Paol a c'hourc'hemen aberz Doue er skritur, *benijen kement a implijer evit ar vuez, en eur drugarekat Doue.*

En amzer St-Gregor, ezkob a Dours, oa taget a loened gant eur c'hlenved ken eztranch, ma kredet ne viche chomet hini beo. Lod euz an dud divar ar meaz a deuzaz da iliz St-Martin, hag a gemeraz eol euz a lamp, a dour beniget. Er ruet er gear, e rejont sin ar Groaz var a loened iac'h, hag e rojont goude-ze da efa euz an dour beniget, mezet gant an eol, da loened a ioa var ar poent da ver-vel, hag aben-nemeur e ouent guelet o paraa oll. — An ezempl-ze epken a zo avoalc'h var ar poent-man.

AR SKOLAER.

Asa, autrou, ne skuizomp ket oud ho

klevet o tizpaka de omp ken kaer vertu-
ziou sin ar Groaz en amzer goz. Perag
avat ne velomp-nin mui kement-all, en
amzer-man e zeuz en han kement a
draou dizpar.

AN DOGTOR.

Perag an dra-ze, va mignoured, ne-
met abalamour eo anter-varo ar feiz e
kalounou ar gristenien, eur pennad-
mad'zo dija. Poan'zo o kredi ec'h alfe an
Autrou-Doue staga eun dalvoudegez
bennag oud sin ar Groaz, hag hen dile-
zer neuze, pe hen dizprijer, hag her
grear fall. Setu perag Doue ne laka ket
da dalvout ar vertuz a zo c'hoaz e sin ar
Groaz, hag a chomo en han bete fin ar
bed. — Evit kaout grassou Doue, va mi-
gnoured, eo red plijout dezhan, a sulvui
ma plijomp, sulvui a sikour ive digant
han. Ar sent a blijje dezhan, a kalz ; setu
perag kement a vennoz-Doue var ge-
ment a reant hag a c'houlennent. Mad,
ar re-ze no deuz kement plijet da Zoue,
a nin ne blijimp dezhan nemet oc'henem
lakaat envel oud Jesus-Christ dre sin ar
Groaz. — Setu eur raizoun.

St-Augustin a lavare ive evellen :
« En amzer genta kement burzud a en
em gave, a veze embannet ; breman ne
vezont anavezet nemet e leac'h ma ve-
zont bet erruet, a c'hoaz e taoler nebeut
a evez eud ho. »

Ar pap St-Gregor a lavar c'hoaz : « Er
pen kenta euz a relijion gristen oa red
kaout burzudou anat ; edoare ma'zeo
red dourañ eur blantenn yaouank. Pa vez
kren avañ ar blantenn, pe deuet da veza
goezen, ne dourer mui. »

A St-Ian Chrysostome : « Ma ne ro ket
atao an Autrou-Douc he oll-c'halloud da
sin ar Groaz, a enep ar c'hlenvejou, eo
abalamour ma vel eo talvoudekoc'h ar
c'hlenved eget ar iec'hed evit hor silvi-
digez. »

Ne oufen ket sur, va mignouned, petra
da lavaret guelloc'h eget ar c'homzou-ze
denet euz a c'hinou an dud santella a
dezketa a zo bet bizkoaz.

OLL AZAMBLEZ.

Mad eo, autrou ; kompren a reomp
vertuz sin ar Groaz, a ne ankouac'haimp
ket.

AR SKOLAER MATURIN.

A me ive, a ioa kentoc'h enebour bras da sin ar Groaz; breman e koumansau da gaout rezped evit han. Kredi a ran ne viche ket erruet kement a draou kaer dre sin ar Groas, ma ne vije ket bet staget oud han eur vertuz dizpar gant an Autrou-Doue. Goude heza rebelet kement, e santan izom da blega va fenn, a d'ennem anzañ trec'het. A vouez uhel eta e tizkleyran aman dirag va oll gamaraded e tougin a-vreman eun istim vras da sin ar Groaz, a goulenn a ran izkuz euz a gement a draou dizkiant em-beffe lavaret var ar poent-ze.

A pa oc'h-euz, autrou, kement a vadelez evit omp, e sonjan e plijo ganeoc'h dizplega c'hoaz de omp pe goulz e tleomp ober sin ar Groaz. Oud hor c'hellenn var ar poent-ze; e kredan hor lakeoc'h da denna eur profit founuz euz ho kenteliou. Ne deo ket avoalc'h klevet traou brao, red eo ho lakat da dalvout.

AN DOGTOR.

Va mignoured ker, va c'haloun a goumanz enem denerraat en ho kever. Atao em-beuz bet ho karet : Doue her goar : hirio avat, ho karan muioc'h, pa velan ac'hanoc'h o kompren an izom hon deuz a sin ar Groaz. — Pa glevan Maturin he-unan o lavaret a vouez uhel eo sin ar Groaz eun dra vad a santel, ne hellan sur, euz va c'hoztez, nemet trugarekat Doue euz ar bennoz a zo plijet gant han lezel da goeza var ar boan am-beuz kemeret d'o kelenn, guella mac'h hellen.

Meur a dra a chom c'hoaz da zizplega, ispisial ar pez en deuz goulennet bremaig Maturin : *Pe goulz e tleomp ober sin ar Groaz.* Evit hirio eo poent aichui. — Di-sul me a lavaro de hoc'h an dra-ze. Arabat eo ho skuiza re er memez devez ; a'em zelaoufac'h mui goude-ze.

X KENTEL.

PE-GOULZ E TLEOMP OBER SIN AR GROAZ.

Ne sonjer ket e teu sin ar Groaz a Zoue. — Hen ober araog a goude ar pred. — Ar skiant, an anaoudegez, an enor her goulenn.

AN DOGTOR.

O vont da zizplega de hoc'h *pe goulz* e tleomp ober sin ar Groaz, ec'h ezperan rei de hoc'h da gompren muioc'h-mui, va mignoured, talvoudegez sin ar Groaz hag an izom hon deuz anezhan.

Dioud ar pezh em-boas klevet a gullet di-sul ec'h allan lavaret n'em-beuz ket kollet va foan ; dre c'hras-Doue. — Kompren a rit breman, va mignoured, pegen kaer tra eo sin ar Groaz ; Maturin he-unan hen anzañ. A ne deo ket guir an dra-ze, va mignoun ?

AR SKOLAER.

Ia, autrou, her lavaret am-beuz, hag her lavaret a ran adarre : netra kaerroc'h eget sin ar Groaz, a ra de omp oll eur vad vras, hag hon diouall dioud kement a zroug. Ar pez'zo bet kaoz d'in da zroug-prezeg kement a sin ar Groaz eo an ezemplou fall am-beuz guelelet dre ar bed.

AN DOGTOR.

Ho ia, Maturin ! Setu ar pez a goll an daoufarz euz an dud yaouank troet mad da genta : ar oual-ezempl. *Lavarit d'in piou a hentit, a me a lavaro de oc'h piou oc'h.* Setu lavar hon tud koz, hag a zo chomet guir.

Petra'velomp-nin, siouaz ! dre ar bed ? Eul lodenn vras euz an dud ne reont mui sin ar Groaz ; eul lodenn-all her gra, ep sonjal avat petra'reont. Ped'zo hag o deuz mez anezhan, hag a ziztro ho daoulagat, pa velont hen ober ? Evelze guelit, va mignoured, pe sort implij a rear anezhan... Er c'hemeret a rear evit eun dra varo, ne daal mui netra !

Lamet eo divar c'horre an tyez ; pel-leat eo dioud an dorojou ; n'er gueler mui var ar meubl nevez ; ar c'hroaziou a goez var an henchou, a lezer eno koezet ; ne andurer mui ispisial kroaziou var a leac'h a servich da bourmenadenn da gæriz. En amzer-ma, va mignouned, evit guelet bruzuna eur groaz, ne rear van ebet ; marteze e c'hoarzor kalounek. Petra'zizkuez an traou-ze, va mignouned ? Evit ho-me a sonj kalz a trist.

AR SKOLAER.

An traou-ze, autrou, a zizkuez e kreder en amzer-man ne deuz mui a izom a sin ar Groaz, na ken-nebeut, a kroaziou, hag ec'h aller beva gouz Koude ken-euruz a bizkoaz. Me am-beuz bet her c'hredet ive, siouaz !

AN DOGTOR.

Guir avoalc'h, a levirit, Maturin. Ne sonjer ket ken-nebeut em-aor oc'h-en em luia, treid a daouarn, oud an drougsperet, her choazer adarre evit roue ar

bed ! An dra-ze a erruo ep mank, Maturin.

Kement a erru var an douar, a deu pe euz a Zoue pe euz an diaoul, unan-azaou. — Ar c'huztum da ober alicz sin ar Groaz, ar fizianz'zo bet e sin ar Groaz, an talvoudegecz a gredet stag oud sin ar Groaz, euz a beleac'h eo deuet an traouze ? Euz an diaoul pe a Zoue ?

AR SKOLAER.

A dra-sur, autrou, ne dint ket euz an diaoul ; rag proui mad oc'h euz great ne blij ket sin ar Groaz dezhan ; e ra dezhan kalz nec'hamant soken.

AN DOGTOR.

Manifig, Maturin. Hag ouzpen-ze, ma vije deuet sin ar Groaz digant an drougsperet, an dibab euz an dud a vije bet o veva abaoue triveac'h-kant vloaz en eun dallentez ep he far ; rag hi epken o deuz great sin ar Groaz evit plijout da Zoue, e leac'h plijout d'an diaoul, a sonjent. Da lavaret eo, va mignoured, e ve bet

an oll dud fur var an douar dizkiant be-
te-vreman, hag ar rakailled avat leun a
furnez ! E velfe ar re berveled, ar re
vorgn a dall guelloc'h eget ar re o deuz
daoulagat mad !

Piou a gredte sonjal e traou ken diz-
kiant, a piou a gredo, c'hoaz-nebeutoc'h,
digeri he c'hinou d'o lavaret ? Den fur
ebet, mechanz.

A breman, mar deo deuet sin ar Groaz
a Zoue he-unan, cdoare ne hell den fur
hen nac'h, abalamour ma'zeo eun dra
santel, a ne hell den beva mad ep-dau,
petra da sonjal euz a eun amzer ne gom-
prener en han mui petra eo sin ar
Groaz ; ne deu mui an dud da saludi ar
Groaz, a ne fell ket dezho an dizterra
he c'haout dirag ho daoulagat.

AR SKOLAER.

An dud euz an amzer-ze, autrou, a zo
trist avoalc'h ho doare !

AN DOGTOR.

Ia, va mignoun, trist eo doare ar bed

breman, a sulvui trist, a din a druez, ma ne fall ket dezhan teuleur unan epken euz he zaoulagat var he follentez ; henvel eo oud eun den klan dare da vervel, a ne gredte ket e ve klan zoken ; pe oud eur soudard a daolfe pell diout han he sabrenn hag he fuzuil, evit mont skanvoc'h a-ze d'ar brezel. A ne deo ket guir, va mignoured, en devezo chanz vras ar soudard-ze, mar chom pell en he za ? Da viana ne deo ket an doare soudard-ze a deu salo euz an emgann.

AR SKOLAER.

Bezit dizousi, autrou ; pa'zi-me d'ar brezel, me ne vezin ket diot.

AN DOGTOR.

Mad avoalc'h a raffac'h, Maturin, derc'hel hoc'h armou en dro de hoc'h. — En amzer-man ar gristenien, oc'henem zizober euz a sin ar Groaz, her gra, kalz anezho, dre fouge, da lavaret eo, e zeont, en eur c'hoarzin, da derri ho gouzoug !

A n'er c'homprenont, ken a veez erruet ar goaleur !

Lavarit d'in, va mignoured, petra' chom c'hoaz en he za, ispisial er c'hæriou ? An doujanz evit an dud e karg ? Rivinet. — An honeztiz hag a lealded ? Rivinet. — Ar rezped evit ar re a ra vad, hag a oar enem briva euz ho flijadur abalamour do nessa ? Rivinet. — Ar vuez divlam a direbech ? Rivinet. — Ar gouztianz rezpetet ? Rivinet. — Beza kountant euz he stad ? Rivinet, aichu. — Ar feiz hag an aoun rag barnedigez Doue ? Rivinet.

Rivin, rivin en kazi e pep-tra, kazi e pep leac'h ! Setn ar pezh a velomp, va mignoured, nemet e Breiz-Izell n'er guelfet ket c'hoaz. Plijet gant Doue he diouall bepred !

A leac'h'zo da veza souezet euz a reu-zeudigez-ze koezet var ar gristenien euz hon amzer ? Nan sur. Sin ar Groaz lamct, em-an an ærouant var he dron. Sin ar Groaz oa an diguruner, lakeat gant Doue a zioud penn ar bobl kristen ; pa hen diztaoler kuit, ar gurun a goez, a zco hag a zizmant pep tra.

Selaouit, va mignoured, unan euz an dud brudetta a zo bet bizkoaz, hag a anaveze manifig vertuz sin ar Groaz : St-Ignace eskob Antioche, e bro ar saoeol.

An eskob santel-ma a ioa dija koz bras, pa oue prizouniet dre'n abeg ma prezege en pep leac'h ar relijion gristen. Karget e oue a chadennou, a setu-hen oc'h ober c'huec'h kant leo-vor evit mont d'ar gêar vras a Rom, evit beza eno, dirag ar bobl, drailled gant a lioned hag an tigred. E doug he veach e skrivaz eul lizer d'ar gristenien, hag e lavare evellen : « An droug-speret a zo joa gant han pa veel unan bennag rene-gat d'ar groaz. Gouzout a ra eo bet trec'het dre ar groaz ; evel-ze en deuz euz oud hi. Araog m'oa bet staget Jesus-Christ oud ar groaz, e reaz pep tra evit ma vije krusifiet ; Judaz hag ar Juzevien en deuz bet implijet evit an torfed-ze ; goude avat, e teu dezhan spount, rag santout a reaz oa o vont da goeza, a ne fazie ket. »

Her guelet a rit, va mignoured, an

dud santella a tozta da Zoue o deuz bet assuret e pep amzer eo ar groaz, sin ar Groaz spountail an diaoul. Pa veel eun den, eun tyegez, eur vro ep sin ar Groaz, em-an en he blijadur en ho zouezk ; ar mestr hag ar roue eo eno. Hag o veza m'em-an an techou fall, an dizurch, a pep louztoni oud ho eul, kerkent a ma teu da ren en eur vro, em-an ive gant han kement'zo a enep lezenn Doue. An dra-ze'zo ker sur, va mignouned, edoare ma zao bemdez an heol ; rag reoliet eo kement-ze gant providanz Doue.

AR SKOLAER.

Marteze an dra-ze a zo kaoz n'euz ken ano breman nemet a sorserez, hag a zivineres ? A pa glevomp ano euz an traou-ze, nin a zao hor penn.

AN DOGTOR.

Ar pezh'zo ep mar ebet, va mignoun, eo e lakear taoliou da drei anezho honan ; int bet klevet o skei gant ho fostou, o respont dre ma c'houlennet di-

gant ho. An taoliou-ze gouz Koude a zo great a goat, a n'o deuz, anezho honan, na skiant na buez. An dra-ze'zo anat. — E rank eta eun dra bennag hag en deuz speret a galloud, a gleo, a veel hag a gompren, enem blanta en taoliou-ze, evit respont dreiz ho d'ar pez a c'houlenner digant han.

AR SKOLAER.

A ne deo ket an Autrou-Doue a zo eno, autrou ?

AN DOGTOR.

Salokraz, Maturin, an oll dud fur a lavar ne hell beza eno nemet eur speret fall : an diaoul ; rag an difin euz an traou-ze a zo atao a enep Doue a kement a zell oud han ; a enep Jesus-Christ hag an iliz, azamblez gant kolledigez an darn-vuia a zo bet enem roet d'ar c'hoariou milliget-ze.

Piou a gredte e zeuz er c'hæriou bras euz hor bro, meur a vil den a n'o deuz ken relijion nemet da enori ar sperejou

fall-ze, ne hellont beza sur nemet diaoulou ? Her lavaret am-beuz, hag her lavaret a rin.

Petra'zizkuez an traou-ze, va mignou-
ned, nemet eun dra : an droug-speret a
zo dija o ren var an douar, hag a ra he
vestr, edoare ma rea araog m'oa deuet
hor Salver er bed ; Doue o lezel kabest
gant han, evit kartziza ar gristenien euz
an dizprij a reont euz a c'hourc'hemen-
nou Jesus-Christ, a re hor mam santel
an iliz. Evel-ze e velomp ar bed kristen
o koeza ken izell, pe izelloc'h evit ar bed
payen ; hag an dra-man ne deo ket ri-
maderez ar re goz eo adarre.

AR SKOLAER.

Eun dra derrub eo an dra-ze, autrou,
a tremen poent eo ober mad sin ar
Groaz. Evit omp-nin breman a sant start
an izom d'en ober. Merkit de omp eta,
autrou, e pe-goulz.

AN DOGTOR.

Pegement a blijadur ne rit ket d'in

dre ar c'homzou-ze ! Merka de hoc'h avat pe-goulz ober sin ar Groaz, an dra-ze ne deo ket eaz ; rag ma komprenfemp mad penaoz em-aomp er bed-man, pegen rizkluz eo hon hent, ne rafemp ket a veac'h eur gamed ep sin ar Groaz. Gouzkoude, va mignoured, pa c'hoantait klevet pe-goulz ispisial e tleer ober sin ar Groaz, e lavarín e zeuz daou boent a c'houlenn anezhan digant pep-unan : *araog* ar pred, *a goude* ar pred. — Dalc'hit sonj mad euz va c'homzou, rag talvoudek int.

AR SKOLAER.

Va Dque, autrou, na ni a zo azenn gouzkoude ! Ober sin ar Groaz araog debri, a goude ? C'hoant em-befte da c'houlenn adarre digane-oc'h a ne deo ket an dra-ze bugaleach. Va mam a va c'hoarezed a velan oc'h ober sin ar Groaz er gear araog ho fred ; evit ma zad hag ar mevelien n'er greont kazi-morse, pe pa her greont, co edoare c'hoari. — An hini en deuz naoun, en deuz muioc'h a vall da zebri eget da ober sin ar Groaz, autrou.

AN DOGTOR.

Guir a levirit, Maturin ; guir eo ive avat ne dle den debri evel a loened. Kalz traou am-beuz da lavaret de hoc'h var ar poent-man, va mignoured, hag evel-ze ho pedan da zelaou mad, a penda-ben adarre. Eno em-an ar profit.

Me a lavar e tle pep den badezet ober sin ar Groaz *araog* a *goude* he pred, abalamour ma c'houlenn kement-ze ar *skiant* hag an *enor*.

Ar skiant vad. E zeo bet ar c'huztum da venijen ar boed, a da drugarekat Doue da c'houde, abaoe ar pen-kenta euz ar bed, en pep leac'h, memez e touezk ar bayaned, hag ispisial e touezk ar gristenieu ; eur poent eo a ne ma ket var-var.

Setu aman lezenn ar Juzevien : « Pa' zeot da zebri, a pa o pezo debret, e drugarekaot an Autrou-Doue. » — Er skritur em-an ar c'homzou-ze, va mignoured. — Evel-ze an tad-a-famill, e touezk ar Juzevien, a lavare, en eur enem lakaat oud taol : « Beniget ra vezo Doue, hon

Autrou, a ro magadurez de graouadurien. » A goude ar pred e lavare *grasou* dirag an oll, evit trugarekat Doue.

Hor Salver, pa blijaz dezhan maga pemp mil den gant pemp bara, a savaz he zaoulagat versug an env, hag a venigaz ar pemp bara. En aviel e lennomp an dra-ze. — Jesus-Christ a lavare eta he *venedicite*. — D'ar Yaou-Gamblid, hor Salver araog, a goude ar pred, a reaz ar memez tra. — Goude beza deuet euz a varo da vco, pa enem gavaz var an hent gant daou euz he zizkiblien, ep enem rei dezho d'anaout, a pa zeaz da breja gant ho, e venigaz da genta ar boed.

Dioud ar pez o deuz lezet gane-omp dre skrid an dogtored euz an iliz, an ebeztel o devoa kemeret ezempl dioud ar pez a rea ho mestr hag ho Doue ; an dra-ze a zo sur adarre, va mignouned, hag her c'hompren a dlit.

Lavarit d'in eta a ne deo ket eun dra vad, ober ar pez en deuz great pobl an Autrou-Doue, en deuz great hor Salver, hag an ebeztel, hag ive ar gristenien genta ep mar-ebet ?

Ar boed, edoare an traou-all, a mui-oc'h zoken, a zo bet ampouezounet gant an droug-speret. Pa vez debret ep beza beniget, e servij evit an droug, a nebeut evit ar mad. Ar boued ep sin ar Groaz, a ro nerz, edoare d'an anevaled ; an nerz-ze avat ne hallo trei nemet evit krezki an youlou dizurch euz ar c'horf. Ep bennoz-Douc, pep tra a denn de natur.

AR SKOLAER.

A sur oc'h-c'houi, autrou, e rea ar gristenien genta sin ar Groaz, araog ho fred ? — Abaoue euz pell.

AN DOGTOR.

Sur oun euz an dra-ze, Maturin, edoare ma zoun sur int het goall-gasset bras gant ar bayaned, marteze eun nebeut ive dre abeg ma reant sin ar Groaz araog ho fred. — An den abill TERTULLIEN, a zo deuet var an douar nebeut avoalc'h goude an ebeztel, en deuz skrivet an dra-man en he levriou : « En hon toucznin ar bedenn a goumanz hag a aichu ar

pred. » An doctored deuet var he lerc'h, edoare St-Ian Chrysostome, St-Jerom, a re-all, o deuz lavaret ar memez tra : e pedet araog a goude ar pred ; na pe doare pedenn, nemet sin ar Groaz, a ioa ken brudet en ho amzer ? — Hirio c'hoaz ar memez kuztum a zo ive en tyadou-tud *Protestant* e Bro-Saoz, hag en Allemagn, da viana e touczk ar re o deuz dalc'het eun draig-bennag a santimanchoù a relijion.

Ar memez tra a velomp e touczk ar bayaned.

AR SKOLAER.

Ho, evit ar re-ze, autrou, a zo re c'hourmant, evit galloud sonjal ober pedenn ebet araog ho fred, a nebeutoc'h c'hoaz goude.

AN DOGTOR.

Fazia a rit, Maturin ; ar bayaned-ze o devoa ive o devosionou, a lod anezho, e meur a dra, a ioa ker koulz pe guelloc'h eget kement a gristenien divalo a gavomp e pep kartier. Selaouit ho zud abill : « Morse hon tud koz n'o deuz ke-

meret ho fred ep pedi an doueou, a lavar unan euz ar re abilla anez-ho. » — An Eijpsianed hag ar Romaned a reave ho fedennou araog ho fred. Ar re-man ispisial a ioa kizidig bras var ar poent-ze ; morse ne zebrent nemet goude beza kemeret eun dra bennag divar an daol, evit her c'hinnig d'an doueou : a setu ho *benedicite* araog a goude ho fred. — Ar bayaned o devoa kement a resped evit ar bedenn-man, ma oa en ho zouezk eul lavar anavezet gant an oll, hag a ioa evellen : « Arabad eo lamet euz ar pod ar boed ne deo ket beniget. » — Ne ve fin ebet, va mignoured, ma ranket kounta oll guztumou ar bayaned var ben ar bedenn araog a goude ar pred. Ho levriou a zo leun euz an dez-teni-ze.

A breman petra'ro da entent ar c'huztumou-ze, a gaver e pep leac'h, e pep amzer dre bevar c'horn ar bed ? nemet an obligasion evit pep den da bedi araog a goude ar pred. — Hen anzaou a ran ouz-oc'h, va mignoured, ar re ne gredont ket an dra-ze, ne haller mui ho lakaat e renk an dud.

AR SKOLAER.

E pe renk eta, autrou? e renk a loc-
ned?

AN DOGTOR.

Edoare a levirit, Maturin. Pe sort
kem'zo, a sonj de hoc'h, etre eun den
var he benn er pod pe en he skudel, hag
a loan a zebra focn euz he raztel, pe
kerc'h euz he vanjouer? An eil hag egile
a zo edoare aztennet var ar boed, o deuz
kement a vall da lezel da goeza en ho
c'hof, ep sonjal an diztera en hini a ro
dezho ar boed-ze en he vadelez. Ar re a
ra an dra-ze, a zo anevaled o vont da
zebri, anevaled o tebri, hag anevaled
goude! A ne lavaran ket re, va mignou-
ned. — « Komprenit mad kement-ze, a
lavar St-Jerom, c'houi anevaled lard a
vale var daou droat, hag a enem vag ker
brao euz a zonaizonou Doue, ep sevel ho
taoulagat versug an hini a ro de hoc'h
ho poed. »

Her gouzout a rit ken-koulz a me, va
mignoured, an anevaled a zizkoez joa
oud an hini a ro dezho da zebri; goude

avat, anaoudegez vad ebet mui. N'o deuz ket a skiant, a loened keiz-ze; a setu perag na Doue nag an dud na c'hortozont netra mui euz ho ferz.

Kem'zo avat evit an dud. Doue en deuz roet de omp skiant evit kompren; hag an hini a gompren, ne vanko ket d'anaout e tleer bepred dizkuez anaoudegez euz ar vad a zo great dezhan. Mankout d'en ober, a ro leac'h da gaout eun doare mez goude-ze. Her c'hredi a ran da-viana.

AR SKOLAER.

An dra-ze'zo guir, autrou. Evit ho-me, a pa n'em beffe bet nemet eur guin-sukret digant va mam, a sant izom da lavaret dezhi : *bennoz Doue, va mam, a chanz vad de hoc'h bepred.*

AN DOGTOR.

Ac'hanta, Maturin, a ma o peffe bet eun abid nevez pen-da-ben?.. — Daoust a ne deo mad an dizanaoudegez nemet en andred Doue? en deuz lakeat heunan e kalounou an dud an izom da

gaout anaoudegez vad an eil en andred egile ?

Petra'lavarfac'h, Maturin, euz a eur c'hraouadur, bet kelennet mad hag a sonjfe kaout speret ; azezet eo oud taol he dad ; debri a ra euz he voed, euz he vara, a ne zell ket memez oud han ; epad ar pred e teu aliez d'en outraji, a ker-kent ma'zeo leun he gof, setu-ben buhan kuit, cdoare pa ve he dad eun divroad ? Petra'sonjit euz ar c'hraouadur-ze, Maturin, va mignoun ?

AR SKOLAER.

A dra-sur, autrou, mar deo bet kentoc'h savet mad, ne deo mui, a mez embeffe oud he anzae evit va breur.

AN DOGTOR.

Mad a levirit, va mignoun. An diza-naoudegez ne blij da zen. Bizkoaz eur galoun ep anaoudegez ne deo bet, a ne vezo biken eur galoun vad. An oll her goar hag her lavar.

A perag neuze, eur veach-c'hoaz ne

ve ket ar memez tra en andred an Autrou-Doue ? Da laboussedigou e ro ive ho zamig boed, hag a laboussedigou-ze a zizkuez ho anaoudegez dre ho c'hantig. Bemdez en anv e klevit ho muzik.

AR SKOLAER.

Mad-mad, autrou, nin ne chomimp ket var-lerc'h a laboussed, bezit sur. Netra lealloc'h, pa sonjer mad ; a mezuz e ve chom a-dren.

AN DOGTOR.

Netra justoc'h, a levirit, Maturin ; a me a lavaro ouz-pen : netra muioc'h rekiz. — N'euz ket pell e lavarac'h oa ar bayaned re c'hourmant evit sonjal pedi araog ho fred ; mad, ar gristenien ne sonjout ket e sin ar Groaz araog a goude ho fred, a zo gourmantoc'h eget ar bayaned, a kabluz ive muioc'h ; rag ne zebront ket evit beva, beva a reont avat evit debri. An diaoul eta a dle beza gant ho oud taol, hag he enori a ouzont edoare ma plij dezhan. Piou, va mignoured,

a ra *kargou* bras, hag aviziouigou re-vras
oud taol, nemet ar re ne sonjont ket
ober sin ar Groaz araog azeza, na goude?
Piou eo a lounkeyrien divalo a rank diz-
teuleur ouzpen eur veach ; a veler laozk
var ho divezker pe aztennet dre an hen-
chou, nemet ar re, araog korfata, n'o
deuz bizkoaz sonjet ober sin ar Groaz ?
A ne deo ket an davargn ho iliz, hag ho
Doue ho c'horf ?

AR SKOLAER.

Asa, autrou, bizkoaz n'oc'h-euz lava-
ret netra guirioc'h.

E kichen va c'hæar-me e zeuz eun
toer, lezanvet Piri, a labour da zul edo-
are da hemdez, pa gaf labour. Skei a ra
var he c'hreg edoare var eur c'hleuz ; he
vugale a lez ive da vervel gant a naoun ;
da lun hag aliez d'ar meurz ne denn fri
euz an davargn, ken en deuz fripet he
venneg diveza. Enem ganna a ra, a pe-
c'hi ive edoare cun diaoul ; a pa erru er
gæar, ma n'en deuz ket a vara-guiniz da
zebri, eur goele-plun da gouzket, e ra
karuach an droug-speret ; torri a ra ke-

ment a enem gaf entre he zaouarn, hag ar c'hreg paour gant he bugaligou, goude fest-ar-geuneuden, a rank, meur-a-veach, mont da loja a zindan ar stered. — Raizoun a zo sur, autrou, da lezanvel anezhan Pipi : eur pipi eo, eur frip-he-drantel ; a pa rankan lavaret ar virionez, bizkoaz ne deo bet guelet oc'h ober sin ar Groaz : oc'h ober goab avat euz ar re her grea araog a goude ho fred, ho ! an dra-ze aliez-aliez.

AN DOGTOR.

Ac'hanta, va mignoured, ne rean-me ket mad alia start ac'hanoc'h da ober oll sin ar Groaz araog a goude ho pred ? A ne deo ket fur an ali-ze ?

OLL AZAMBLEZ.

Eo, eo, autrou, mad oc'h euz great.

AN DOGTOR.

Ken-da-ze, va mignoured, e talc'hot mad, hag e lezot an dud sot da c'hoarzin,

ar pezh a girint. Histor Pipi a dle digeri de hoc'h ho taoulagat. Ma ne deo ket henvel oud han kement hini ne ra sin ar Groaz nag araog na goude he bred, hiniennou stank a goez eno, a morse ne vezont na tud anaoudeg na moder en debri hag en efa, a nebeutoc'h c'hoaz kristenien fur.

A breman ive, ma n'oc'h ket skuiz, me'gounto de hoc'h, goude Maturin, eun histor pe ziu, a ne raint ket a zroug de hoc'h, a gredan.

OLL AZAMBLEZ.

Komzit, autrou, komzit, ne d'omp ket skuiz.

AN DOGTOR.

Eun den dezket bras, a payen siouas evit han, en devoa tremenet he vuez o studia bemdez doare an diaoulou, PORPHYR eo he ano, a lavaret a rea evel-len en unan euz he skridou : « Red eo gouzout penaoz hon tyez a zo leun a ziaoulou, a setu perag e teuer do fellaat pa vez c'hoant da hedi an doueou. »

« Ouzpen, pep tra a zo karget anezho ; a magadurez'zo hag a blij meurbed dezho. Evel-ze pa enem lakeomp oud taol, ec'henem azezont ive en hor c'hichen, hag ec'henem stagont oud hor c'horf. »

« An diaoulou a enem blij ispisial er goad hag e *louztoni brein euz ar c'horf* ; hag evit enem gountanti, ec'henem denont e korfou ar re a zo gounezet gant ar si divalo-ze. Youl fall ebet savet e korf an den, na c'hoantedigcz louz ebet en he speret, a gement ne deuffent ket euz an diaoulou, a oar manifig cnem blanta en omp. »

Sonjit mad, va mignoured, eo eur payen a gomz en doare-ze ; rei a ra da sonjal ! Breman e zan da gounta eun histor lezet ive dre skrid gant eun dogtor euz an iliz a n'oa ket sur eur payen, nag eur c'hounter kaoziou : St-Gregor, pap, eo he ano. Lavaret a ra evellen : « Eul leanez, en eur gouent, o vont er jardin, a velaz eul loetuzen a reaz avi dezhi. He c'hemeret a reaz, hag e debraz gant hast, ep ober sin ar Groaz. Er memez mare au droug-speret a enem gavaz

mestr euz a leanez, he zaolaz d'an douar, hag he zourmantaz en eun doare ez-trainch.

Beleg ar gouent, anvet EKITIUZ, a redaz da gaout a leanez, a enem lakeaz da bedi, o c'houlenn frealzedigez evit hi. — Ne oue ket pell, an diaoul tourmantet de dro, a gomansaz da grial : *petra' m'euz-me great ? Petra'm-euz-me great ?* Me a ioa var a loetuzen-ze, ne deuz ket va c'hasset kuit, hag e deuz debret. — « Ar beleg a c'hourc'hemennaz d'au droug-speret, en ano Jesus-Christ, mont kuit euz a gorf a leanez-paour, hag e lezel en peoc'h. Senti a rankaz, hag a leanez ne oue mui tourmantet. »

St-Gregor, unan euz an abilla den a zo bet bizkoaz, en deuz kemeret ar boan da skriva kement-man en he levriou, dre'n abeg m'oa bet brudet kalz, a ma stage eun dalvoudegez vras euz an ezempl-man, evit kentelia ar re a deuche var he lerc'h var an douar. Ar pap santel-man a zo ive a-unan gouz Koudegant ar re abilla euz ar bayaned evit assuri ùe omp, va mignoured, eo goest an

droug-speret d'ampouezouni ar boed a gemeromp. A penaoz hen dizampouezouni, nemet dre sin ar Groaz ?

AR SKOLAER.

Souezet omp, autrou, o klevet ac'hanoc'h o kounta an traou oc'h euz lavaret aze bremaig ; a gouz Koude e tleont beza guir ; rag den fur ebet ne da ket da lezel dre skrid en he levriou an doare traouze, ma ne vichent ket guir. Den ebet ne c'hoanta beza goapeat bete fin ar bed, abalamour d'an traou sot a zo en he levriou.

AN DOGTOR.

Evit ober eun dra ken dizoare, ken divez, a elfen da lavaret, va mignouned, e ranket beza eat divergont, edoare hiniennou a zo bet g'uelet en amzer dremenet hag a gaver, siouas ! stank en amzer-man. An dud keiz-ze avat a zo bet, hag a zo bemdez dizlavaret en eun doare ken anat, ne hell mui beza nemet an dud troet fall-fall, a dija anter-sot a gement a helfe mui ho c'hredi.

Evit levriou an dud o deuz lezet ganeomp dre skrid an traou a gounten de hoc'h bremaig, a kalz a draou-all evelze, ar re-ze a zo bet lennet hag a lenner c'hoaz dre bevar c'horn ar bed, ep beza bet prouet e viche en ho traou faoz. Ho goapaat a rear, a setu oll avat; n'oar ket evit mont larkoc'h. — Hag evit difinvar ar poent-man, ec'h allomp lavaret ep aoun penaoz o veza ma'zeo bet ar c'huztum da ober sin ar Groaz araog a goude ar pred hag e touezk ar bayaned hag e touezk ar gristenien euz a hep bro, ar c'huztum-ze ne hell dont nemet euz a Zoue; hag e leac'h dizenor, eo enor a zo oud hen ober; rag poagna da ober aliez ar pez a zeu euz an env, hag a blij atao da Zoue, a zo sur cun cnor, pe ne ouzon mui peleac'h em-an an enor.

AR SKOLAER.

Ar re-all, autrou, ne reont ket sin ar Groaz araog na goude ho fred.

AN DOGTOR.

Va mignoun Maturin, piou eo *ar re-all-ze* ?.. Beza'zeuz *re-all*, a *re-all*. — Pere eo ar *re-all-ze* ne reont ket sin ar Groaz araog debri ? Ar Juzevien euz an amzer-man, an Turked, a lodenn vrasa euz ar Protestantet ; ar gristenien ne fell dezho anaout Doue ebet, n'o deuz nemet an ano a gristen. Mar kirit ive, Maturin, e lakeot er memez renk an azennet hag a loened-all. — Piou eo *ar re-all* a ra sin ar Groaz araog ho fred ? An Tad santel ar Pap, an eskibien, ar velezen, a gant ho an oll gristenien leal a kalounek, a anavez mad ho relijion, abaoue tremen trivac'h-kant vloaz'zo. En pe du em-an, eur veach c'hoaz, an dizenor hag ar soton ?

AR SKOLAER.

Avoalc'h, autrou. Anat eo...

XI KENTEL.

Dere'hel da ober sin ar Groaz, — araog mont da gouzket, — er c'hlenvejou. — Darvoudou dre ar bed, defaut sin ar Groaz.

—

AR SKOLAER.

Autrou, her lavaret am-beuz dija, hag hen anzavet dirag an oll : bete vremen me a ioa bet a enep sin ar Groaz. Hen dizprijout am-beuz great kant goech, a c'hoarzin goab d'ar re her grea. Izkuz a c'houlennan digane-oc'h a digant va c'hamaraded, am-beuz bet roet dezho ken aliez a oual-ezempl. Var ar poent-ze ispisial me a enem ziouallo a-viziken ; evit c'hoant d'en ober, ne vank ket, me hen assur de hoc'h. Kentoc'h, e oan edoare dall ; an traou kaer oc'h cuz lavaret a prouet de omp, o deuz avat digoret d'in va daoulagat. Goaleur d'in,

m'am-bije dalc'het d'an doare santiman-
chou-ze ! Lezit ac'hanon c'hoaz, autrou,
da c'houlenn digane-oc'h eun dra-ben-
nag a ne gomprenan ket ; rag c'hoant
am-beuz d'ennem sklerijenna mad dre ho
komzou.

AN DOGTOR.

Komzit, Maturin ; a galoun vad ho se-
laouin. Ne glazkan nemet ho kelenn.

AR SKOLAER.

Eun doare lentedigez a deu d'in bre-
man, ne ouzon ket a beleac'h... Gouz-
koude p'am-beuz koumanset, e rankan
lavaret. Anez em-beffe keuz, a gredan.

En noz tremenet em-beuz bet eun ure,
a pa'zon bet divunct mad, oun bet cho-
met mantret. Aliez avoalc'h em-beuz an
ureou-ze, hag e tremen dre va speret
hag e *leac'h-all* traou a ne gredten ket
d'anzaou dirag an oll.

Petra eo an ureou-ze, autrou, hag euz
a beleac'h e teuont ? — Red e ve ar re-
all henvel ouzin-me. N'euz ket pell em-
boa klevet eur paour-keaz, e kichen an

tan e ty va zad, goude he goan, o kounta eun ure farsuz avoalc'h en devoa bet ive, hen assuri a rea da-viana, e noz araog. Me'zo o vont d'er c'hounta, mar plij gane-oc'h. N'on ket kren gouzkoude var an doare da gounta historiou.

OLL AZAMBLEZ.

Ia, ia, Maturin a rank kounta he histor.

AR SKOLAER.

Trugarez, va c'hamaraded. Setu aman an ure. — Ar paour-man a ioa c'hoaz yaouank avoalc'h, hag en devoa glaourennet meur-a-vcach var lerc'h an danvez. Eun nozvez, epad he gouzk, e sonje dezhan beza great eun fortun dizpar : eur c'harroz da bourmen, cher-vad hag abijou ar re gaerra ; eur gocle-plun, aour, arc'hant... Netra ne vanke mui dezhan. Divuna a riz, a lavaro de omp en eur blega he benn, hag e oan var ar c'holo, edoare diaraog !

Ac'hanta, autrou, a ne deo ket an draze eun ure farsuz ? E touezk kalz ar re-all, a ne gomzan ket anez-ho.

AN DOGTOR.

Farsuz avoalc'h e guirionez, Maturin, hag ho paour-keaz a dlie beza enem gavet souezet, pa deuz en han he-unan.

Ar skritur, va mignoured, a gomz euz a urcou, hag a deue a Zoue, edoare ureou St-Joseph, ken brudet en aviel. — Ep mar ebet, va mignoured, an Autrou-Doue a dle beza mestr da gelenn an dud edoare ma plij gant han, pe dreiz han he-unan, pe dre elcz, pe dre an ureou, o rei avat bevcach merkou anat eo hen a zo eno, dre ar pez a zo c'hoarvezet goude-ze, pe dre an doare burzuduz eo bet enem gavet an ureou. Ne deuz nemet ar re ne gredont nag e Doue nag en he brovidanz a gement a helfe dizkredi euz an traou-ze.

Gouzkoude Doue, hag an tadou santel euz an iliz euz he berz, o deuz difennet kredi re vuhan d'an ureou, rag aliez-aliez int trompluz, a ne deuz netra da gredi dezho ; rag peur-liessa Doue n'en deuz perz ebet en ho. Dont a reont euz hor speret faltaziuz, dilezet gant ar furnez a zo kouzket azamblez gant hor

c'horf : ar speret-ze ne ean na noz na deiz ; hag aliez em-an oud he eul an traou ho deuz great he sousi var au deiz, edoare a velomp dre ezempl ar pautr yaouank a gomze Maturin anezhan bremaig.

An ureou a deu ive euz an droug-speret, a zo atao divun en noz edoare en deiz, hag a gemer sousiou an dud evit ho braoaat dreist pep raizoun, evit ho zrompla en doare-ze muia-mac'h hell : atao avat evit hor chacha da-vid-han, hag o klazk rei de omp da gredi en deuz plijadur aleiz da rei de vignouned.

Setu petra eo peur-liessa an ureou, ne dleer kaout fizianz ebet en ho. Red eo zoken beza anter-sot evit ober eun dra-bennag dioud ho. Setu perag ive, va mi-gnoured, em-beuz aman eun ali a gredan mad evit pep-unan ac'hanoc'h.

AR SKOLAER.

Lavarit, autrou ; izom hon deuz a aliou mad, a me ispisial.

AN DOGTOR.

Ne dleomp morse mont da gouzket, ep
beza great sin ar Groaz.

AR SKOLAER.

Oh ! evit an dra-ze ne reomp nemeur,
autrou. Re a brez hon deuz d'enem deu-
leur en hor goelec. Mechanz an droug-
speret ne da ket da loja gane-omp. Evit
ho-me n'em-beuz bizkoaz nag her son-
jet, na klevet ano euz an dra-ze.

AN DOGTOR.

Enem ziztromplit, Maturin. An droug-
speret a zo.oud hon eul, en hor goele
edoare e leac'h-all, a marteze zoken tos-
toc'h. O veza mac'h oar em-an an den
neuze en he eaz, a ma'zeo kouzket he
skiant, e kred ec'h allo ive eassoc'h dont
aben anezhan ; a ma ne gemeromp ket
an doare en deuz Doue kinniget de omp
evit her c'hass kuit a pell, a dra sur n'or
bezo ean ebet dioud han.

Selaouit, va mignoured ; setu aman

eun dra a ne sonjer nemeur en han. — Red eo beza da Zoue pe d'an diaoul er bed-all. Ar choaz avat a ra pep unan ac'hanomp epad he vuez. Hag o veza m'en devez an droug-speret he verkou edoare m'en devez Doue he re, e rank pep unan dougen merkou he vestr, merkou an hini a fell dezhan da servicha ; rag, eme an aviel, ne haller ket servicha daou vestr azamblez ; na Doue azamblez gant an diaoul ; nag an diaoul azamblez gant Doue. An hini eta ne fell ket dezhan dougen merkou Doue, a zougo sur merkou an droug-speret. — An dra-ze a gomprenit va mignouned ? Beteg ar vugale vunut a zo goest d'en anaout.

OLL AZAMBLEZ.

Ia, ia, bezit dizousi, autrou.

AN DOGTOR.

Neuze, pere eo eta, a sonj de hoc'h, merkou an diaoul en eun den ?

Var an tal, ar merkou-ze eo an orgouil, an dizoboissanz, ar goler, an di-

vergondiz, an dizprijanz evit traou an Autrou-Doue, ispisial evit ar veleyen : eur vizaich ententaet dre an efach, pe dizlivet dre louztoni ar c'horf.

Var ar muzellou, eo ar c'homzou faoz pe trompluz ; venjanzuz, kassoniuz, leun a ouall-bedennou, a zizoneztiz, a ia ac'hano edoare ar vinim euz a flem an aer.

Er galoun, ar c'hoantegeziou fall euz al laerounziou a traitouriach, a kalz a draou-all. — Setu a-ze *merkou* an droug-speret var an den, ma oc'h euz c'hoant d'o anaout, va mignoured.

Merkou Doue avat eo ar santelez, ar vodezti, ar basianted, ar burentez a gorf hag a galoun ; trugarez en andred a nessa, ispisial en andred ar re baour, eur vuez divlam hag atao diouer a blijadureziou ar bed-man, a goest ive da veza dijoloet dirag daoulagat an oll, atao gant enor a morse gant mez. — Setu a-ze, va mignoured, *merkou* an Autrou-Doue, a ne haller da gaout en omp nemet dre sin ar Groaz.

Unan-pe-unan euz ar merkou-ze a

zougomp en pep mare var hon tal, var hor muzellou hag en hor c'haloun. Ne hallomp ket miret. Eno e rankomp oll beza.

Mad, va mignoured, ma hon deuz douget epad an deiz merkou an droug-speret, edoare a ra kalz, siouaz ! lavarit d'in a ne deo ket dereat chench merkou araog enem deuleur en eur goele aviet gant an diaoul ?

AR SKOLAER.

Poueza a ra var hor c'haloun, autrou, an traou a zuit da lavaret ; evit ho-me, bizkoaz n'em-boas sonjet en ho. Anat eo e tler ober sin ar Groaz araog mont da gouzket, ken-koulz hag araog kemcret ar pred, ma ne c'hoantaomp ket beza tourmantet gant ar speret fall-ze en noz edoare en deiz. Nan, ne fell d'in mui mont da gouzket ep sin ar Groaz ; ep an dra-ze em-beuz aoun em goele.

AN DOGTOR.

Ne faziot ket kalz, Maturin. oc'h ober

an dra-ze ; pell diouc'h eno. Hag ouzpen an dour beniget e deuz ive eur vertuz vras a enep an droug-speret, evit kaout ean digant han epad an noz. Eun devez bennag me a helfe her proui de hoc'h ive, va mignoured. Evit hirio ne hellan nemet hoc'h alia start da ober atao sin ar Groaz, a da gemeret dour beniget, araog mont da repoz.

Ar re o deuz kemeret ar c'huztum vad-ze epad ho iec'hed, a zo eaz dezho hen derc'hel en ho c'hlenvejou, ispisial pa santont ar maro o tostat ; a mar deuz unan-bennag a hell esperout mervel e grassou mad an Autrou-Doue, eo sur an hini a ra aliez sin ar Groaz var he varo. Pa velomp eur paour-keaz en he angoni, o kroacha he zaouarn, pe he ziouvreac'h, pe o kemeret he groaz, o kaz anezhi de vuzellou, pe oc'h ober sin ar Groaz varn-ezhan he-unan, var he zaoulagat, var he c'hinou, var he beultrin, meulomp Doue, va mignoured ; rag eno e vezo eur maro santel. An elez mad, a sikour ar Verc'hez Vary a zo eno.

St-Gregor, eskob *Nyss*, en deuz lezet dre skrid penaoz he c'hoar, Santes MA-

KRINA, var ar poent da vervel, a lavare :
« Autrou-Douc, lezet oc'h euz gane-omp
sin ar Groaz, evit hon difenn a pellaat
an droug-sperct. » Hag o lavaret ar
c'homzou-ze, cme an eskob, e rea va
c'hoar sin ar Groaz var he daoulagat,
var he muzellou a var he c'haloun.

St-PACOM, var ar poent da vervel ive, a
rea-aliez sin ar Groaz, hag en devoue ar
joa da velet eun eal en he gichen, a gas-
saz he ene dirag Douc.

Ar beleg PAULIN, en deuz skrivet buez
St-Ambroaz, eskob ar gæar a *Vilan*, a
lavar penaoz an eskob santel, en devez
diveza cuz he vuez, abaoue unneg-heur
bcte ma varvaz, a bedaz he zaouarn
kroachet.

Charlemagn, an impalaer-ze ker-bru-
det euz ar c'hallaoued, oc'henem santout
var ar poent da vervel, a aztennaz he
zourn deou, a guella mac'h helle c reaz
sin ar Groaz var he dal, he beultrin hag
he oll ijili. — An eskob a ioa en he gi-
chen, pa dremcnaz, en deuz lezet an
dra-man dre skrid. — He vap Loiz, a
reaz er memez tra var he varo, hag aliez-
aliez. — A pa veze re skuiz, e pede he

vreur a ioa oc'h he azista, da ober sin ar Groaz varn-ezhan.

St-Jerom, en deuz skrivet ive buez Santez PAULA, euz a lignez a Romaned koz hag ar vrudeta en ho zouezk, a lavar penaoz pa oa ar santez-man var ar poent da vervel e Bethlem, he merc'h, anvet EUTROCHUM, a enem zalc'he bepred e kichen he mam, a ne baoueze da ober sin ar Groaz var he muzellou a var he feultrin ; hag an dra-ze a deue de frealzi.

AR SKOLAER.

An traou-ze sur, autrou, a zo traou kaer, a dlefemp da ober dioud ho, pa zeuio Doue d'or gervel. An traou-ze gouz Koude, a zo euz an historiou koz. Guelloc'h e vije gane-omp klevet traou euz an amzer nevez.

AN DOGTOR.

Nemet guelloc'h a surroc'h a-ze ne dint ken, Maturin. A sonjal a raffe de hoc'h e vije an czemplou-ze erruet beteg en-omp, pa ne-ved m'oant bet ke-

meret evit skuer vad gant an dud fur o devoa ho gullet ho-unan, pe glevet gant ar re a ioa bet testou mad anezho?

Gouzkoude, va mignoun, p'oc'h euz c'hoant da glevet eun dra-bennag var ar poent-man euz an traou nevez-erruet, setu aman eun dra e touezk kalz a re-all, a erru bemdez, a ne daoler nemeur a evez oud ho.

En eur gearig vihan, anvet *Lesneven*, a n'em-an ket pell diouz omp, e oa eun doare-dimezell, chomet dizemez. Kelen-net mad oa bet abred gant he zud a ioa leun a relijion, a respeti e devoa great epad he buez sin ar Groaz. Pa oa deuet dija var an oat, e tiouezaz entre he daouarn eul levr hag a lavare kalz traou mad var sin ar Groaz. Azaleg neuze, ar plac'h devot-man e devoue kement a istim evit sin ar Groaz, ne dea morse euz he zy, ne rea netra araog beza great sin ar Groaz. Epad he c'hlenved diveza ne baoueze da ober kroaziou varnezhi he-unan, a marvet eo bet kazi en eur ober sin ar Groaz. — Ar plac'h yaouank diazezct-ze am-bcuz anavezet mad, va mignouned, a sur oun euz ar pez a lavaran.

AR SKOLAER.

Ho kredi a reomp, autrou. Gouzkoude pa vez en eun tyegez eun den klan pe doc'hor, nag an hini klan nag ar re a zo en dro dezhan ne sonjont nemeur e sin ar Groaz ; peur liessa ne sonjer nemet en doare d'astenn dezhan eun draig-bennag c'hoaz he vuez, o frealzi he gorf guella mac'h heller ; rag skurpul a ve da vankout d'an dizterra cuz aliou ar medisinn, ne vez morse ano gant han cuz an ene.

AN DOGTOR.

Ne deo siouaz ! nemet re vir an traouze, Maturin. Evessaat a rear kalz oud traou dizter avoalc'h er mare-ze ; hag an traou a zo muia red anezho, a lezer peur-liessa a goztez, ken dall e vez an dud, a ken-nebeut a istim a rear a sin ar Groaz. E guirionez lavarit d'in gouzkoude a beza'zeuz eun dra bennag-all, en auzer drist-ze, a helfe frealzi muioc'h eun den klan, toc'hor marteze ; krezki he basianted, he ncrz-kaloun hag e fizianz e Doue eget sin ar Groaz, pe

ober sin ar Groaz gant dour beniget? Azamblez gant an eal mad, em-an eno ive an droug-speret. He-man avat a rank tec'het prount, pa vel an hini klan oc'h ober devod sin ar Groaz, pe o kemeret dour beniget. Yudal a ra neuze, hag e rank tec'het.

AR SKOLAER.

An traou-ze oll a zo mad, autrou, da lavaret; ho ober avat ne deo ket ken eaz. Kredi a reomp ec'h ell an dud santel, a leanezed, a kalz a re-all n'o deuz netra da ober, kemeret ar c'huztum-ze da ober aliez sin ar Groaz epad ho buez, evit m'o devezo memor mad d'en ober ive en ho amzer diveza. Nin avat, hon dcuz kement a labour, kement a drekaz, ne ouzomp aliez en pe du trei; a kemeret eur c'huztum edoare a levirit, autrou, a zo diez bras evit omp. Ne lavaran ket evit eur veach-en-amzer, ia; an dra-ze a elfemp marteze c'hoaz da ober.

AN DOGTOR.

Maturin, va mignoun, atao e chom ho speret touellet gant traou anter-dirai-zoun. A c'hoant oc'h euz-c'houi da veza aviziken den fur var an douar, reoliet mad, a ezempl vad, a gounit ar baradoz, cdoare ma tere oud eur c'hristen ?

AR SKOLAER.

Assur avat, autrou ; a greiz va c'haloun e c'hoantaan beza fur pen-da-ben.

AN DOGTOR.

Ententit neuze gane-me, va mignoun, e rankit ober en ho puez edoare an dud santel, edoare ar sent, a kemeret aleiz a guztumou mad, a sin ar Groaz er penkenta. Ne zezker eur vicher, nemet a forz da boagna de ober aliez, hag edoare a lavar ar speret-santel, ne dcuer da veza abill nemet o studia c'hoeg. Ar memez tra evit sin ar Groaz ; n'on devezo an eur-vad d'en ober en hor c'hlenved diveza, nemet goude beza bet akuztomet

epad hor iec'hed d'en ober aliez-aliez. An Autrou-Doue a zo plijet gant han, va mignouned, e ve an traou en doare-ze var an douar.

Hag ouzpen, lavaret a rin de hoc'h eun dra-all, mar kirit.

AR SKOLAER.

Petra eo, autrou? Breman on deuz atao mall da glevet eun nevezenti ben-nag digane-oc'h.

AN DOGTOR.

Penaoz dioud ar souzi a gemero eur vro, eur barrez, eun tyegez da gender-c'hel da ober sin ar Groaz, eo e vezo oud ho eul ar chanz-vad pe an dichanz.

AR SKOLAER.

Adarre, autrou, em-beuz c'hoant do tizlavaret. C'houi a vel ken koulz a guelloc'h soken evit omp-nin ar broiou hag an tyegeziou ne rcar kazi mui en ho sin ar Groaz, o vont hemdez var araog, var-

vell, var-vell, oc'h ober aferou kaer, o
tastum danvez bras dre an ijin nevez a
za breman en hon touezk.

AN DOGTOR.

Evit guir, beza'zeuz unan-bennag dre
ar bed a zo deuet en cun taol-kount da
zastum danvez ; lezomp Douc avat da
c'houzout penaoz... Gortozit gouz Koude,
Maturin. Ar broiou, pe an tyegeziou, a
gomzit anezho, o deuz aviziou doareou
pinvidik-mor. Eno ne glever ano nemet
a eazamanchoù nevez, a ijinnerez. An
dud en ho a zo eat edoare ken aliez a
zen mezo : an anter anezho n'cm-aint
ket en ho ho-unan : enem fougeal, frin-
gal, a dansal, setu aliez ho sousi. Enem
zegiza, ober dizpignou sot en dillad hag
en debri ; gounit nebeut a dizpinn kalz,
a kredi a rit-hu eo an doare da zastum
danvez, pe do dional ? Ar bed a ve neuze
var an du a-cnep ! Evit ho-me, Maturin,
a glco eo ar c'houarnamanchoù karget a
zle en amzer-man, a muioc'h c'vit biz-
koaz ; hag an dra-ze ne dle ket beza eur
merk euz ho finvidigez. — An tyegeziou

a fizier varn-ezho ar muia, eo aliez ar re a zo tosta da vont da zougen ar *boned-glaz*. Madou ar filouterien ne dint bet bizkoaz na fountet mad na paduz. An dianveaz, va mignouned, a zo kaer avoalc'h ; an diabarz avat a zo dizhenvel, hag a bep amzer ar feintiz a zo bet trompluz.

AR SKOLAER.

Lakeomp eta, autrou, ne deo ket atao ker pinvidik ar c'houarnamanchou nag an tyegeziou edoare m'o devez, lod anezho, c'hoant da dremen. C'houi a lavar eta e zeuz kalz re a lorc'h gant an traou kaer a velomp en dro de omp.

AN DOGTOR.

Ia, va mignoun, lorc'h a moged, a nebeut a dra goudeze ; a pcur-liessa, kredit ac'hanon, ar spered fall a zo e pen an traou-ze ; an trompler ! c'hoant en deuz da zizkuez, e oar sulvui eurusoc'h ma troer gant han, a ma troer kein da Jesus-Christ a de relijion. En dra-ze ne deuz adarre nemet finessaou fallagr

aberz an diaoul. — Pep roue euz a eul lignez nevez, va mignouned, en deuz he c'hitoun, hag ar c'hitoun-ze a zizkuez d'an oll eo chenchet ar c'houarnamant en eur vro. Ar pezh hon deuz guelet, siouaz ! aliez dija en hon amzer, ep beza koz-koz.

Pa deuaz hor Salver var an douar, gitoun an droug-speret a velet o tizpaka e pep leac'h. Jesus avat, evit dizkuez ec'h entente beza ar mestr aviziken, a chenchaz gitoun, hag a blantaz he hini, a oa ar Groaz ; o lezel gouz Koude gant pep unan ar frankiz d'e respeti pe d'en dizprijout. Evel-ze, va mignouned, edoare, a gredan, em-beuz her lavaret, pa deu eur vroad-tud pe cun den en he bard he-unan da zilezel gitoun Jesus-Christ pe ar groaz, an ærouant a zo stad en han, a enem laka he vestr, a sin ar Groaz a zo kuit. E touezk an doare tud-ze ec'h enem gaf ep aoun, hag en he eaz : em-an e kreiz he vignouned, en kreiz he rouantelez. Ar pezh'zo erruet hag a erru c'hoaz dre ar bed her prou manifig.

N'euz bet bizkoaz marteze, va mignou-

ned, muioc'h a dud difciz, dizoue, a heller da lavaret, eget en amzer ma vevomp en han. Mad, ne gavont ket e ve avoalc'h evit ho beza enem verzet ho-unan d'an droug-speret ; klazk a reont bemdez an doare da grezki an niver euz he vignou-
ned, oc'h ampouezouni ar re-all, muia mac'h ellont. Guir co, en dra-ze ne reont, avizioù ep he sonjal, nemet labour ho mestr bras. An dud-ze hag ho c'hamaraded a glevot bepred o lavaret a vouez uhel : nin ne reomp ket sin ar Groaz, nag ar re binvidik divar ar meaz ken-nebeut, a ne d'omp ket diessoc'h evit an dra-ze...

An dud keiz ! oul ho c'hlevet, e lavar-
fet buhan-avoalc'h ec'henem gredont
abilloc'h var ar relijion eget an tad san-
tel ar Pap : hi epken a oar pep tra, a
gompren pep tra ! A gouz Koude o deuz
an doare da zont euz a vro ar gozed ! Int
ganet deac'h, a n'o deuz dezket netra...
An traou-ze a ranker da sonjal divar ho
fenn ; her goaranti a ran de oc'h.

AR SKOLAER.

Ho ! autrou, evit ar re-ze n'euz ken nemet avelach en ho fenn, a tromplerez var ho muzellou. Ne bakint ken ac'hannomp-nin. — Sonjal a reomp avat, nin entrez-omp tud yaouank, eo kalz eurusoc'h an dud breman var an douar, eget na d'oant gocchall : bevanz guelloc'h, nebeutoc'h a labour, eassoc'h henchou, pourmenadennou souploc'h a braoc'h ; a ne velomp ket, gant an eazamanchouze, muioc'h a zelvoud dre ar bed eget en amzer goz ; marteze soken nebeutoc'h.

AN DOGTOR.

An traou-ze o deuz ho zalvoudegez, Maturin, a n'o nac'homp ket, pell diouz eno. An abeg'zo, eo ne deo ket an dud anaoudek euz ar prezanchou a ro Doue dezho. Peleac'h em-an an ijinner a ne zalc'h ket evit han he-unan an ijinnerez en deuz kavet ? A piou a ro gloar da Zoue euz an traou nevez a zo en hon touezk ? Pep hini a gred eo dre he sperec he-unan eo deuet a-ben euz he la-

bour, a ne gompren ket an dizterra eo Doue a ro speret pe intentamant hag ijin d'an dud. Nan, ne sonjer ket en dra-ze, hag ar re a denn bemdez profit euz a ijinnerez kavet gant re-all, ne sonjont ket muioc'h trugarekat Doue. Atao az-tennet var draou an douar, a netra ken, netra uhelloc'h !

AR SKOLAER.

An ijinn hag ar speret a deu gane-omp var an douar, a goude-ze, pa vezomp deuet abill, e lakeomp anezho da dalvout, autrou.

AN DOGTOR.

Ne deuz forz pegement a ijinn hag a speret a ve deuet gane-omp var an douar, n'on deuz nemet muioc'h a-ze a obligasion da Zoue ; nemet c'hoant o pefse, Maturin, ar pez ne gredan ket, da lavaret ne d'euz Doue ebet, na provi-danz cbet, hag e zeo ar memez tra ar c'horf hag ar speret ; an dud hag a loe-
ned.

AR SKOLAER.

Nan, autrou, a drugarez-Doue, n'em-beuz c'hoant na da gredi na da lavaret traou ken dizkiant. Ne deuz nemet an dud gouez ho sounje.

AN DOGTOR.

Mad neuze, va mignoun, e rankot an-zao gane-me eo an dud a speret hag a ijinn dleour da Zoue euz ar pezh a zo deuet gant ho var an douar, rag heu ep-ken a ro kalz pe nebeut da bep-unan, dioud ma plij dezhan; pep-unan avat goude-ze a dle lakaat da dalvout donai-zonou Doue evit he c'hloar, a bepred gant anaoudegezh vad. Netra sklearoc'h.

Eun dra-all a zo c'hoaz, a ne sonjer ket en-han.

AR SKOLAER.

Petra eo, autrou? Kuriuz omp, cdoare merc'hed yaouank.

AN DOGTOR.

Mecchanz ec'h ouzoc'h, va mignoured, e zeuz bet var an douar en hor raog-nintud abill hag a speret. Lavarit d'in eta perag n'o deuz-hi ket kavet an ijinnerez a zo kavet en hon amzer ? A ne deo ket drol an dra-ze ?

AR SKOLAER.

Ne ouzomp ket, autrou. Bizkoaz soken n'on deuz sonjet en dra-ze.

AN DOGTOR.

Me a zo o vont d'er lavaret de hoc'h : abalamour n'oa ket c'hoaz deuet ar poent merket gant ar brovidanz a Zoue d'o rei d'an dud. Kement vertuz a zo bet kavet a dijoloet e traou ar bed-man nevez'zo, a ioa lakeat en ho da genta, p'en devoa Doue ho c'hrouet, a den ebet sur n'en devoa, na n'en deuz gallet ober ar burzud-ze nemet han. Pa oa deuet ar poent, an Autrou-Doue, ar furnez hag an abilité memez, en deuz digoret ar

speret a ijinn en devoa roet da hinien-
nou ; en deuz roet da santout ar vertuz
a chome kuzet e meur a dra euz a draou
ar bed-man, a sekrejou Doue a zo bet
dizoloet. Piou avat a helfe lavaret n'euz
ket c'hoaz mil-a-mil sekred-all da zizelei ?

AR SKOLAER.

N'ou devoa bizkoaz sounjet en traou-
ze, autrou, hen anzao a reomp.

AN DOGTOR.

Guelet a rit breman da-viana pegen
kabluz e tle an dud beza dirag daoulagat
Doue , o terc'hel evit ho ho-unan an
enor ne deo dlet nemet d'ar mestr bras
a c'houvarn ar bed-man.

Var ben ar pez a lavarac'h bremaig,
Maturin, *penaoz eo eurussoc'h an dud bre-
man var an douar*, guelomp a ne deuz
netra da lavaret a enep an dra-ze.

Dija em-beuz hen dizkleiret : c'houi,
entrez-oc'h tud-yaouank, ne velit aliez
nemet an dianveaz euz an traou ; mar
plijont do taoulagat pe do tizkouarn, ne

sounjit ket larkoc'h. *Eurusoc'h eo an dud* : perag neuze kement a glemou, ken-nebeut a dud kountant euz ho stad? An dud divar ar meaz a fell dezho beva edoare ar voure'hizien ; an artizaned edoare a noblanz, a ma ne hellont ket, n'euz en ho zouezk nemet avi a murmurerez. Abaoue ne istimer mui sin ar Groaz, ne sounjer nemet er c'horf, hag an ene a lezer, edoare pa n'on deffe hini ebet. Kaer a vezo gouzkoude klazk kountanti ar c'horf, ma ne glazker ket er memez mare kountanti ar speret, den ebet ne hell sounjal beza na kountant nag curuz. Daou dra *a ra an den*, eur c'horf hag eun ene, liamet azamblez : an eil ne hell ket beza euruz ep egile. Pa vezo unan e poan, egile a santo poan, a pa ve en dezpet dezhan. An dra-ze, va mignoured, a zo bet hag a vezo, rag evcl-ze eo plijet da Zoue hor c'hroui er bed-man ; a na mui-na-moez en doare-all. Lavaret oc'h euz ive, Maturin, ne veler ket muioc'h a zarvoudou en amzer-man eget goechall. Evessaomp a guir eo an dra-ze.

Me a oar, va mignoured, e zeuz breman kalz a dud a zo noz-deiz o krial ouzomp ne deo eat bizkoaz an traou ker brao na ken kaer edoare en amzer-mau. An dud keiz ! ne gredont ket ho-unan ar pezh o deuz kement a c'hoant da rei da gredi d'ar re-all ; rag bemdez em-aint oc'henem glem, oc'h irvoudi. A du em-aint avat gant an droug-speret atao gaoyad, atao an trompler bras. Tromplomp, a tromplomp adarre, hag atao, a leveront an eil d'egile.

AR SKOLAER.

Kredi avoalc'h a raffemp, autrou, e zeuz eun dra-bennag da lavaret ; rag klevet a ran va c'hamaraded oc'h anzañ penaoz pa'zeont d'o c'hæar e klevont ho zud oc'henem glem goech euz ar gounidegez, goech euz a voed ar chatal, a veller o vankout dalc'h-mad, ep gouzout gouzoude petra've kaoz. Oud eur bla vez mad, daou pe dri fall. Mechanz an traou ne dint ket bet atao en doare-ze ?

AN DOGTOR.

A bep amzer euz bet guelet darvoudou dre ar bed ; ker stank avat, hag e ken aliez a vro, nan, va mignoured, ispisial er rouanteleziou kristen. Pep hini a ro ar pezh en deuz ; an droug-speret a zo leun a fallagriez, hag a bouezoun ; ne hell eta nemet rei kollou a reuz d'ar re a enem ro dezhan. Oud he eul, e rank beza atao an drougiez hag ouspen ar goarizi.

C'houi, va mignoured, a zo bemdez o studia an histor euz an traou a zo bet c'hoarvezet dre ar bed. Ac'hanta a sonj oc'h euz-c'houi euz ar pezh a reaz ar brotestantet kounared-ze, pa goumanchont da glazk forsi an dud da gemeret ho relijion nevez a faoz, poulzet, edoare ma'zoant, gant eur c'hoz manac'h karget a dechou fall, hag anvet LUTHER. Azaleg ar blavez 1520, betek ar blavez 1530, da lavaret eo epad deg vloaz, ne rejont, e kement leac'h mac'h allent beza miztri, nemet dizkar ar c'hroachou savet gant 'ho zud koz en enor da Jesus-Christ. —

Ar c'hroaziou a gavent var an henchou, var ar meneziou, var an tyez, var an ilizou, var an touriou, er guerejou, ar c'hroaziou-ze oll a oue dizkaret, treinet dre ar fank, lakeat a-damou, pe staolet en tan dirag eur bobl a grie gant joa an dud, gouez hag eur gounnar a ziaoul ! Bizkoaz n'oa bet guelet goassoc'h e touezk ar bayaned dizkiantet a enep ar gristenien. Pe doare kelou eo an traouze, va mignoured, nemet ec'h errue an ærouant bras euz an ifern da gemeret anevéz he dron en broiou ar gristenien ? Hag anavezet mad eo bet an dra-ze divzatoc'h ; rag ar broiou a asantaz kemeret ar relijion brotestant a zo bet pell goude-ze, a breman c'hoaz e meur a leac'h, edoare ken-aliez a gavarn a grizteri hag a zizoneztiz var an douar.

Ar revolusion pe an dizpac'h a zo bet guelet e bro-c'hall, breman e zeuz pevar ugent vloaz, a n'oa-hi ket deuet ive euz ar relijion brotestant ?

AR SKOLAER.

Pa bilet an ilizou, autrou, a pa oa la-

keat ar roue Loiz c'huezeg d'ar maro,
abalamour ma oa eur c'hristen mad? Euz
an amzer-ze eo e komzit.

AN DOGTOR.

Edoare a levirit, Maturin. An amzer-
ze ne vezo ket c'hoaz ankouac'heat!

AR SKOLAER.

Pa oan bihan, em-beuz klevet va zad
koz o kounta meur a veac'h e kichen an
tan, oa bet var ar poent da veza gilloti-
net; abalamour m'en devoa kuzet en he
dy eur beleg-bennag hag arc'hantiri an
iliz. Mear oa avat en he barrez, hag ec'h
allaz enem denna.

AN DOGTOR.

Chanz vad en devoa bet neuze ho tad
koz, Maturin; rag er mare-ze n'ezpernet
tam ar vceleyen, nag ar re a zalc'he mad
d'ar relijion gristen. Pell diouc'h eno,
ho oual-gass a reat edoare anevaled-
gouez. Oud ar c'hroaziou ive ec'henem

gemeret start. A villcrou ho dizkaret hag ho bruzunct. Ar gallaoued, en amzer-ze, ho devoa an doare da veza kollet ho fenn, a lakeat en egar gant an drougsperet ; da-viana an traou kriz a dizkiant a zo bet guellet neuze, n'oant ket dioud doare ar c'hallaoued. Ar pillach, a laze- rez, ar beuzercz, ar c'hillotiu, setu ar pez a rea plijadur ar re a ioa e pen ar c'hargou, ispisial en Paris. Mont a rejont bete diframa ar *sakramant* euz an aoter, meulet-ra-vezo, evit lakaat en he leac'h ar plac'hed-fall ! — Eun devez hag eun nozvez skrijuz a oue dreist oll.

D'an unan-varn-ugent a viz Kenver, er blavez 1792, ar roue Loiz c'huezeg, a gomzac'h anezhan bremaig, Maturin, hag unan euz ar guella rouanet, a oue gillotinet en Paris, ep raizoun ebet, marteze soken dre'n abeg ma oa eur c'hristen start, edoare a lavarac'h.

« Da gever an devez-ze, hag en nozvez var-lerc'h, eur bar-amzer, ep bizkoaz he bar, a goezaz var gear Paris, a lavar en he skridou eun den goezcheg euz an amzer-ze. Da genta, eun domder hag a vire

da denna an alan, a goude-ze eur gou-
moullen spontuz da velet : var dro deg
heur dioud an noz, al luc'hed a gouman-
saz da sklerijenna kæar, hag an avel a
chichadennaz en eun taol ; ar glao hag
ar c'hazarc'h a goeze var an tyez edoare
mein. Ar gurun ne baouezaz epad eiz
heur pen-da-ben, hag a lazaz eun niver
bras a dud ; beteg soudarded en ged a
oue kavet devet-oll antronoz. Treiliou-
ouarn, siellet mad er mogeriou, a oue
kavet troet edoare eur vialen, hag a oue
sklapet keit, e ve poan oud her c'hredi.
Ar c'hroaziou a ioa var an ilizou pe tro-
var-dro, a oue taolet ive bete teir a pe-
der leo, hag antronoz divreac'h ar c'hro-
aziou-all a oue guelet skignet var an
douar, edoarc pa vije tremenet dre eno
eur vanden droug-sperejou, evit dizkar
merkou ar relijion gristen, koundaonet
en Paris. »

Petra'roe an traou spountuz-ze da en-
tent, va mignoured, nemet oa deuet sa-
tan da gemeret he vir milliget en bro ar
c'hallaoued, o devoa her c'hemeret evit
ho mestr, a deuet renegat da Jesus-
Christ a de groaz !

Evel-ze, va mignoured, goude'r marø ken dizleal a ken kriz euz ar roue-man, ar c'harantezussa a zo bet, eur vandenn tud direol, ne deo ket avoalc'h, rag savaiç e oant, muioc'h henvel oud bleizi pe tigred eget oud tud, a cnem blantaz prount e pen ar c'houarnamant, a neuze, edoare m'em-beuz her lavaret, e koumansaz ar c'hillotin da c'hoari dre bevar c'horn ar vro. Hirio c'hoaz, va mignoured, eo skrijuz klevet pe lenn ar pez'zo bet erruet en amzer-ze !

AR SKOLAER.

Ar c'hillotin a ioa mechanz, autrou, anavezet pell-araog ar poent-ze ?

AN DOGTOR.

Nan, Maturin. En amzer goz, en hor bro, an torfaitourien vras a veze krouget. Ar c'hillotin avat a zo bet forjet er mare-ze, evit galloud laza easoc'h a buanoc'h, hag evit mervel dreiz-hi, oa avoalc'h beza anavezet evit kristen, ep torfed ebet ken. — Doue gouzkoude

n'oa ket serret gant han he zaoulagat, a guelet mad a rea ar goad, a guella goad o redet en pep leac'h. An dyranded mil-liget-ze a ioa, en pen ar c'houarnamant, o kemeret eur blijadur a ziaoul oud her skuilla, a enem zavaz, aben nemeur, an eil a enep egile ; enem ziztrujet int bet an eil-egile ; a setu dourn-Doue o pocza var an dud-ze, deuet da veza edoare a-nevaled gouez, a kenseurted an dioulou.

AR SKOLAER.

Spountuz eo an traou-ze, autrou, a ne deuz den breman n'en deffe euz oud ho. Erruet int bet en hor bro dre chanz, dre c'hazard, a ne deo ket an droug-speret a zo bet kaoz ; pegement-bennag a fallagriez a zo en han, ne hell ket mont keit-ze.

AN DOGTOR.

Spountuz int sur, va mignoun, hag an droug-speret a zo bet ar pen-kaoz ; kredit ac'hanon, Maturin. Me'zo o vont d'her proui de hoc'h.

Petra'eo LUTHER ? Nemet eun hailloun,

eun diaoul-beo, a ioa enem zavet a enep Jesus-Christ hag an iliz, en devoa he-unan difennet a respetet diaraog? Deuct, siouaz ! da veza eur mignoun bras d'an ærouant, ne ouie mui penaoz ho sklabeza ar muia ! Setu petra eo enem rei d'an diaoul ! Petra'oa ar brotestanted kenta, ispisial ar pennou bras anezho, nemet kanfarted an droug-speret, a enem serviche anezho evit direiza ar bed, a bugale Doue, goude beza bet ho c'harget a fallagriez ?

Petra'oa ROBEZPIER hag he gamaraded, nemet ken aliez a zroug-speret, kounnaret oud sin ar Groaz, hag o devoa touet diztruja beteg an ano euz ar gristenicn ?

Ar re-ze oll, a kalz eveldo, a rea labour an diaoul var an douar, a ma n'er gouzoc'h ket, va mignounced, anzavit ne ouzoc'h c'hoaz netra.

Bremaig, Maturin, e komzac'h euz ar *c'hazard*. Ar ger-ze a zo eur ger payen, a ne zere tam en ginou eun den badezet. N'euz nemet ar re ne gredont nag e Doue nag en ifern, a gement a impliche

anezhan. Ar pezh a anvont ar *c'hazard*, eo ar brovidanz evit omp-nin, kristenien, da lavaret eo ar sousi a gemer Doue euz a draou ar bed-man, ne dremen en han netra nemet dioud he veno, a beteg eur vlevenn o koeza euz hor penn, e taol evez oud hi, a lavar an aviel. Pep tra a c'hoarvez hag a deu euz a unan-pe-unan : pe euz an droug-speret oc'h ober he freuz, pe euz a Zoue o kartziza he vugale, evit digeri dezho ho daoulagat.

AR SKOLAER.

Ho lavar a blij avoalc'h d'in, autrou ; ar reuz-ze avat en hor bro, oc'h euz komzet anezhan bremaig, ne erruo ken en hon touezk.

AN DOGTOR.

Ma ve guir a lavarfac'h, Maturin ! Gouzkoude dioud ar pleg a gemer tud hor bro er c'hæriou hag ive var ar meaz, abaoue meur a vlavez, ne deuz nemeur da fiziout, pell diouz eno.

Ne deuz ket a izom da veza koz, evit

kaout souñjmad petra'zo bet erruet adarre e bro-c'hall er blavez 1830. An Autrou-Doue neuze ne otreaz ket gant ar speret-fall dizpaka kement a gounnar, nan ; a gouz Koude ar c'hroaziou a zo bet ive dizkaret a gantchou.

Hirio c'hoaz, pegement a dud ne veler ket o kounnari a enep ar c'hroaziou ; o lakaat anezho er meaz euz ar plasennou ; o lamet divar an henchou hag euz ho zyez ar c'hroaziou lakeat eno gant au dud koz ! kement a boan a reont do daoulagat ! Evit ho-me, va mignoured, ne blij nemeur an traou-ze d'in, ne gavan eno nemeur a siu vad. N'em-aoun ket va-unan ; kalz re-all a sonj evel do-me.

AR SKOLAER.

Red eo beza lea!, autrou, a diouall da ziraizoni. An traou-ze poezet a-zoare, ne dint ket sin gaer, a ne deuz ket a leac'h da glazk re hor plijadur. Bete vreman n'oan bet nemeur devod da sin ar Groaz ; an oll her goar ; en amzer da zont, an oll ive em guelo startoc'h. Dizkuezet ec'h euz, autrou, da gement hini en

deuz daoulagat da sellet, a speret da gompren, pegement a obligasion a zo da zerc'hel da ober sin ar Groaz, hag ec'h anzavan e kemerfen evit eun dizkiant an hini a deufe d'en dilezel. Nan, n'er c'homprenfen ket.

AN DOGTOR.

Doue ra vezo meuled euz a eur chenchamant ker kaer, Maturin. Diouallit gouzkoude, va mignoun, a ne fijit ket re var ho menoziou mad. Pep den a ankouac'ha buhan, a sempl omp oll, ispisial pa vez meneg da ober hon dever. Gant sikour Doue epken, goulennet a galoun, ec'h allomp dont a-ben.

Araog aichui, em-beuz c'hoaz eun dra bennag da zizplega de hoc'h, va mignouned, a ne dint ket sur an traou dizterra; rag beza int edoare ar profit a dleomp da denna, a c'houi a me, euz an debatman var sin ar Groaz. A pegement-bennag m'am-beuz atao aoun pe da veza rehira, pe d'o skuiza dre'n abeg ne zizplegan ket de hoc'h sklear avoalc'h an

traou, e kavan diez gouzkoude tevel var ar poentchou-ze.

AR SKOLAER.

Komzit, autrou, plijadur hon deuz atao oud ho klevet. N'omp ket inouet.

AN DOGTOR.

Guella'ze, va mignoured. Evit guir ne glazkan nemet ho mad var an douar, hag ive ho plijadur er bed-all. — Ken-avezo di-sul.

XII KENTEL.

Sin ar Groaz a zo eun dra eaz. — E tleer hen ober aliez. — Ep mez. — E-doare. — Gant resped : — Gant devosion. — Ne deo ket eun dra dizter.

AN DOGTOR.

En eur aichui di-sul, va mignoured, e lavaren de hoc'h e tleomp breman kemeret sousi euz an doare da denna eur profit-bennag euz an debat-man var sin ar Groaz. Evit an dra-ze, taolomp evez eta pegen eaz eo ober sin ar Groaz, evit an amzer, evit an doare, evit al leac'h.

Hor Salver, va mignoured, a zo plijet gant han mervel evit omp ; ar pezh en deviche gallet da ober en meur a c'hiz : pe mervel a zindan an taoliou-mein, edoarc m'oa lezenn ar Juzevien en amzer-ze ; pe dre ar pouczoun, pe dre an tan, pe beuzet en dour, pe staolet divar eun uhelen bennag, edoarc kalz a re-all.

Perag eta en deveuz hor Salver choazet mervel oud eur groaz? Netra, na den n'er forse. Eur frankiz leun en devoa da ober edoare ma plije gant han.

Eun den abill, anvet ALEVIN, en deuz pell'zo dizpleget ar poent-ze, a setu aman petra en deuz lavaret : « Unan euz a reizouniou en deveuz Jesus-Christ choazet ar groaz evit mervel, eo abalamour ma'zeo avoalc'h mania cun nebcut hor breac'h, evit lakaat varn-omp ar merk euz he varo, merk kaer a beniget a bell hon difenn a encp hon oll enebourien. »

E guirionez, va mignoured, petra'zo easoc'h da ober eget sin ar Groaz? Eman e galloud an oll ; e galloud ar re vihan edoare ar re vras ; ar re klau edoare ar re iac'h ; a ne c'houlenn nemeur a amzer, eur *vinuten*, petra'lavar-a-me, cun anter-minuten a zo avoalc'h. Ouzpen, hen ober a ellomp en pep leac'h : er gear, en hent, en hor labour, en iliz, en hor goele : a setu perag e tleomp hen ober *aliez*. Raizoun vad ebet da viret ouz omp.

Na perag n'er grafemp-nin ket edoare.

ar gristenien genta, a divezatoc'h ive ?
Ar re-ze a enem gave bemdez gant tud
a n'oant ket kristenien ; n'o devoa
c'hoant ebet soken da veza kristenien ;
a nin, n'on deuz-nin ket bemdez afer, er
c'hæriou, er marc'hajou, oud tud ne dint
mui kristenien, a ra goab euz a gement
hini en deuz c'hoant da zerc'hel mad
d'an ano a gristen. — Ar gristenien
genta, a ne oant-hi ket bemdez e touez
an ezemplou fall euz ar bayaned ! A nin,
petra'velomp-nin en dro de omp nemet
traou, komzou, levriou, taolennou a zo
kazi payen ? — Hon tud koz o devoa ive
atizou an droug-speret da bellaat dioud
ho, a ne gredent ket gallout hen ober,
ep ober aliez sin ar Groaz... A nin, a
krenvoc'h omp-nin eget ho ? A nebeu-
toc'h omp-nin touc'let gant an droug,
gant ar oual-sounjezonou, a c'hoantedi-
geziou dizkiant ? A nebeutoc'h a rizkl ou
deuz-nin da goll ar feiz ?.. Nan, va mi-
gnouned, bezit sur n'on deuz bet biz-
koaz muioc'h a izom da ober aliez sin ar
Groaz, eget en amzer ma vevomp en han.

AR SKOLAER.

Raizoun oc'h euz, autrou. Eur spount eo guelet a klevet petra'dremen en am-zer-man a enep an tracu santella euz a relijion ; lavaret a heller soken, ne res-peter mui petra ; red e ve mont eun ne-beut dre ar bed evit hen anaout. Evit ho-me, n'euz bet nemet treuz eun neuden, na d'oun bet enem gollet er veach-ze leun a voufounerez, am-beuz bet, er bloaz-man, ar oual-chanz da ober er c'hæriou bras ; hag ar memez rizkl, tost-da-vad, a zo er c'hæriou bihan a var ar meaz. — Pa glevit ho koapaat en ho pizaich, epken aliez abalamour ma rit sin ar Groaz, eo diez chom ep lantaat, a miret oud ar goad da zével d'o penn.

AN DOGTOR.

Guir eo, Maturin ; a setu petra'goll kement a dud, a dud yaouank ispisial : *ar vez !* Ar vez, an aoun da ober ho de-ver a gristenien en andred Doue dirag an dud, a dreist pep tra, dirag tud difeiz ! Dirag tud gouzkoude a ne iztimeç

ket *eun diner*, en pere ne fichet kazi ne-tra. Aoun a mez dirag an doare tud-ze ! Piou her c'hredche, ma n'er guelchet bemdez ? A setu eun dra, va mignoured, a ne haller da gompren nemet pa deuer da c'houzout pegen bras eo galloud an droug-speret varu-omp, pa ne ouzomp ket her pellaat.

Ma n'on deuz ket eta an nerz-kaloun rekiz, ma n'on deuz ket eur menoz start da ober sin ar Groaz dirag n'euz forz piou, a pa ve dirag eur roue, ne blijimp morse mad avoalc'h da Zoue, hag aliez e teuimp da veza edoare ken-aliez a re-negat.

Setu perag e tleomp ober aliez sin ar Groaz ep, aoun ebet, edoare ma ra an dud kren en ho relijiou, edoare, eur veach-c'hoaz, hon tud koz ; kemeret hon amzer da sevel hon dourn deou, evit her c'hass goude-ze d'on tal.

Taolit evez, va mignoured, e lavaran *ar vreac'h hag an dourn deou*, a ne dco ket ar *vreac'h hag an dourn kleiz*. Perag an dra-ze, *‡Maturin* ?

AR SKOLAER.

Allaz ! ne ouzon ket, autrou. Re abill eo an dra-ze diouz-omp-nin.

AN DOGTOR.

Abalamour, va mignoun, ar c'huztum-ze a zo bet a bep amzer e touezk ar gristenien. Selaouit eun eskob merzer, Sant JUSTIN, a ioa o veva er pen kenta euz an iliz : « Ober a reomp sin ar Groaz gant hon dourn deou, em-ezhan, var ar re a zo e doare da veza badezet, rag an dourn deou a zo noploc'h eget an dourn kleiz, pegement bennag ma'zeo henvel oud an hini deou. An ebeztel o deuz dezket de omp an dra-ze. »

St-Augustin a lavare ive : « Ne gavit ket mad guelet unan o tebri gant he zourn kleiz, hag he repren a rit. Ma ne gavit ket mad an dra-ze oud ho taol, perag her c'hafac'h mad oud taol an Autrou-Doue. »

Eun dra gouz Koude a dlit gouzout ive, va mignouned : penaoz ar gristenien genta ne reant nemeur sin ar Groaz evel

domp-nin, evit miret na vijent anavezet gant ar bayaned. Hen ober a reant avat aliez-aliez gant ho meud var ho zal ; ar pez a rear c'hoaz e meur a vro, hag ispisial e Spaign.

A perag ive var an tal, va mignoured, a ne deo ket e leac'h all ?

AR SKOLAER.

Ne ouzomp ket ken-nebeut, autrou. Atao e chomomp azenn.

AN DOGTOR.

Mad, va mignoured, setu amañ meur a raizoun.

« Var an tal, eme St-Augustin, e tle beza dreist-oll an honeztiz kristen, hag hor Salver a zo plijet gant han e verkemp hon tal gant sin ar Groaz, evit dizkuez d'an oll n'on deuz ket a vez euz a zizmeganz hor mestr. Mar grit eta sin ar Groaz dirag an dud ep ruzia, kountit var drugarez an Autrou-Douc. »

An cil raizoun eo abalamour sin ar Groaz eo enor pe dekoranz an tal. « Eun

tal ep sin ar Groaz, a lavar adarre Sant Augustin, eo eur penn ep bleo, beza tarvoal a zo mezuz : lezel an tal ep sin ar Groaz a zo c'hoaz mezusoc'h dirag ar gristenien ; eun tal en doare-ze a zo ep modezti. Doue ra viro e chomfe morse va zal ep beza paret gant sin ar Groaz. »

An trede raizoun eo evit dizkuez ec'h enem gavomp enoret da veza euz a famill an hini a zo bet plijet gant han mervel oud eur groaz. Ne guzer ket an traou a hell enori ac'hanomp ; ho dizpaka a rear dirag daoulagat an oll. « Jesus-Christ, eme St-Augustin, en deuz trec'het an diaoul dre ar groaz ; e tleomp eta lakaat ar groaz e leac'h uhella euz hor c'horf. »

Erfin, er penn hag ispisial en tal em-an an ene. An tal eta eo al lodenn gaerra euz a gorf an den ; hag an hini en deuz gallet gounit penn an den a zo sur anezhan. Ho ! va mignoured, hag en zo tal an den eun dra gaer ! Hag en zo eun dra santel !

Evel-ze an droug-speret en deveuz atao klazket oual-gass tal ar gristenien ;

hen difurmi, her freuza, hag ive he skla-
beza en meur a c'hiz. An traou'zo tre-
menet en amzer ma oual-gasset ar gris-
tenien, a breman ive er c'harteriou, ma
zint tamallet en ho, her prou manifig.
Evit c'uebi oud han, hor Salver a zo fal-
vezet dezhan e teuche ar gristenien he
vugale hag he vreudeur, da verka ho zal-
gant sin ar Groaz, a zo ho c'haerra pare-
digez ; ar penn hag an tal a zo neuze en
ho renk, hag en frankiz dioud an diaoul.

A kompren a rit-hu, va mignoured,
perag e tler ober sin ar Groaz var an tal,
kentoc'h eget eu leac'h all ?

AR SKOLAER.

Ia, ia, autrou. Bennoz Doue de hoc'h ;
anez d'oc'h n'on devije morse her c'hom-
prenet, a bete breman n'on devoa klevet
den oud hen dizplega de omp.

AN DOGTOR.

N'em-beuz ket a izom da glevet, va
mignoured, petra eo an den-man, pe
an den-hount ; dioud an doare ma velin

anezhan oc'h ober sin ar Groaz, ec'h anavezin petra eo : kristen toc'hor, pe kristen feal ; parfet, pe skan a benn... E tleomp ober sin ar Groaz gant *resped*, adarre evit meur a raizoun : abalamour ma'zeo maro Jesus-Christ var eur groaz ; — abalamour ma'zeo bet implijet sin ar Groaz er pen-kenta euz an iliz ; — abalamour ma'zeo ar c'huztum d'en ober e touezk an dibab euz an dud, e touezk an dud santella a bep amzer ; — Abalamour da fin ar bed, pa zuio Jesus-Christ da varn an oll dud, var eur goabren skeduz, ar Groaz a lugerno neuze kaerroc'h evit an heol, evit frealzedigez ar re vad, a brasa mez ar re fall.

Gant devosion ive, va mignoured ; hag he-man eo ar poent bras evit gallout tenna profit euz a sin ar Groaz, hag a vank de omp peur-liessa. Ober a reomp sin ar Groaz ep sonjal petra'reomp : di-var fae, edoare c'hoari ! Gouzkoude pa reomp sin ar Groaz, petra'zizkoezomp nemet e zoump dizkiblien, breudeur, mignoured da Jesus krusifiet, hag a zindan boan da veza tremenet evit gaouya-

det, e tleomp beza ar pezh a zizkoezomp. Evel-ze a gouzout a rit, va mignouned, petra oa lavar ar gristenien genta an eil d'egile ? Setu-hen aman : « *Breudeur, Jesus-Christ en hor c'haloun, a sin ar Groaz var hon tal.* »

AR SKOLAER.

Ar re-ze, autrou, o devoa ho doare da bedi, a kaer avoalc'h oa ar pezh a lavarent. En amzer-man ne glever nemeur ar c'homzou-ze e touezk ar gristenien, pell diouc'h eno. Hiniennou stank soken am'beuz klevet o lavaret oa eun dra dizter ober, pe chom ep ober sin ar Groaz.

AN DOGTOR.

Va mignoun Maturin, her lavaret em-beuz dija meur a veach, ar gristenien euz an amzer goechall a ioa kuztum da bedi Doue dre sin ar Groaz. Daoust hag hi, ne ouient-hi ket petra oa ar guella ? Tostoc'h oant sur oud amzer an ebeztel, a ioa bet skoliet gant hor Salver he-unan, hag ec'h anavezant en doare-ze petra a

dlie plijout ar muia da Zoue. Evit ho-me, va mignouned, em-beuz atao kemeret an dra-ze edoare eun dra anat evit hon. Klevet oc'h-euz, Maturin, meur a hini o lavaret eo eun dra dizter ober, pe chom ep ober sin ar Groaz... A pa ve guir an dra-ze, ar pez ne deo ket, daoust a Jesus-Christ a ne lavar ket en aviel : « An hini a zo feal en traou bihan, a vezo feal en traou bras. » — E guirionez, va mignoun, beza eur c'hristen mad, edoare ma tleomp oll poagna da veza, eo ober aleiz a draou bihan, aleiz a draou dizter evit plijout da Zoue, evit enem lakaat mui-oc'h-mui henvel oud Jesus-Christ. Eul lodenn vras euz ar sent n'o deuz great ken, evit beza santel en ho buez hag en ho maro. Ne gavomp nemeur a leac'h da ober traou bras evit Doue ; traou bihan avat, aleiz, bemdez, e pep mare. A ne deo ket guir, Maturin, va mignoun ?

Ouzpen, a guir eo, *ober sin ar Groaz a zo eun dra dizter* ? Nan, va mignouned, an dra-ze ne deo ket guir. Her proui am-beuz great de hoc'h meur a veach.

Ar gristenien goz n'er c'hredent ket, nag hor Mam santel an iliz, a zo atao ar virionez gant hi, ken-nebeut.

Mar gran deg goech bemdez sin ar Groaz, setu deg dra vad ouzpen evit plijout da Zoue, evit beza deg goech uhelloc'h er baradoz ; deg pezh arc'hant muioc'h evit paea va dle, pe dle va mignouned er *Purgator*, da lavaret eo pemp kant devez *induljanz* muioc'h evit hon, p'evit an anaoun ; deg pedenn muioc'h evit diztro ar bec'heurien var hent ar baradoz, evit ma kendalc'ho ar re vad da garet Doue ; evit pellaat dioud ar bed hag ar graouadurien ar c'hlenvejou hag ar goarizi.

Sonjit, va mignouned, en niver-ze a oberou mad great epad eun devez, eur sizun, eur miz, eur bloaz, epad anterkant vloaz, pe ouzpenn... Hag e teuor da lavaret c'hoaz goude-ze, pe da gredi :
« Ober sin ar Groaz, pe chom ep hen ober a zo eun dra dizter ! »

Mar deo an dra-ze ive ho sonj hag ho kredenn, va mignouned, sonjit a kredit p'oc'h euz ket c'hoaz dezket ho kenta

Kentel euz ho katekiz. A mar d'em-aoc'h
eno d'au oat oc'h euz, eo dezpaill kou-
manz.

OLL AZAMBLEZ.

Nan, nan, autrou, ne gredomp ket an
dra-ze.

AR SKOLAER.

Kentoc'h m'em-beuz kredet a lavaret
meur a veach oa sin ar Groaz eun dra
dizter-bras ; an dra-ze avat a ioa en am-
zer m'oan eat anter-sot gant froudennou
ar bed. Evit breman, autrou, kredit,
mar plij, ne sonjan mui en traou-ze.
Nan, nan, ober, pe chom ep ober sin ar
Groaz ne deo ket eun dra dizter, a sklear
avoalc'h oc'h euz hen dizkoezet de omp.
Hen anzao a reomp oll aman, a pep-unan
ac'hanomp hen difenno dirag an oll. —
Red eo beza dallet gant an droug-speret,
a beza dientent edoare eun azenn, evit
chom ep kompren traou ken anat.

A brepoz, autrou, a guir eo bet appa-
riet adarre ar Verc'hez da eur batre-
zig yaouank en tu bennag en koztez ar
Spain ? Kement a gaoziou a zo e touez

an dud, ne ouzor mui kalz petra, na da biou kredi.

AN DOGTOR.

Sur avoalc'h eo an dra-ze, Maturin ; hag ar gear e kichen pe hini eo enem gavet, a zo anvet *Lourdes*, stag oud hor bro, 250 leo diouz omp, a tost da veneziou ar *Pyrenees*, a zizparti bro-c'hall dioud ar Spaign. Ar burzud bras-ze a zo eat dija pell, a skignet dre bevar c'horn ar bed. Ker sur eo, ma'zeuz savet eun iliz euz ar re gaerra var al leac'h eo bet gueleet Mam-Doue beo hag en he furm natural. Goude m'o deuz rendaclet kalz ar re vras euz ar vro, great kalz a freuz ; goude ma'zeuz bet gueleet burzudou aleiz hag a bep sort aman hag aount, a bet prouet sklear, hag ispisial eun erienen diouanet, dre ali ar Verc'hez, euz a eur roc'h a ioa bet seac'h a bep amzer, an autrou'n eskob euz ar vro en deveuz abars ar fin roet he setanz var an afer, a gourc'hemennet sevel an iliz-ze evit beza test en amzer da zont euz ar pez a zo c'hoarvezet. An iliz beniget-ze breman

a zo bizitet gant meur a gant den bemdez aviziou er bloaz.

AR SKOLAER.

Va c'hamaraded a me ive, autrou, a ve joa bras gane-omp klevet eun dra-bennag var ben ar plac'hig-ze. — Petra oa ?

AN DOGTOR.

Petra oa , Maturin ? Eur plac'hig paour, anvet BERNADET SIBIROUS, a oue kasset gant he mam da eur vagerez euz ar vourgadenn dosta, abalamour m'oa klan pa e devoa he lakeat er bed. Ar vagerez a tud an ty a gemeraz kement a joa oud ar c'hraouadur, ma talc'hont anez-hi evit diouall an denved, pa oa deuet en oat. O veza n'o devoa dezket d'ar baotrezig nemet he chapeled, a m'e devoa dija trizeg vloaz, he zad hag he mam a sonjaz he digass d'ar gêar evit he c'helenn da ober he fazk kenta, d'an unnek a viz Fevrer, er bloaz 1858.

N'oa nemet 15 devez abaoue m'oa diztroet Bernadet d'ar gêar, pa deuaz eun

devez ar c'heuneud da vankout, pa oa ano d'aoza lein. Goulenn a reaz digant he mam mont da geuneuta azamblez gant he c'hoar hag eun amezegez dezhi. Siouaz ! ne gafjont netra, ken a errujont dirag eur garrek vras hag uhel, e devoa eur c'havarn doun a zindan. Eno e velent keuneud aleiz da zeztum. Lamet a rejont ho bouteier-koat, evit tremen eur stær a ioa en hi eun nebeut dour. Bernadet a ioa gant hi he lerou, dre'n abeg n'oa ket iac'h, hag a ioa enem lakeat ive e doare do zivizka, evit gallout tremen en tu-all, pa glevaz eun trouz bras, a grede eur gorventen. Scvel a reaz he daoulagat, a kaer e devoa sellet, ne vele ket brankou ar guez o vranzkellat. Neuze ec'henem lakeaz adarre da zivizka he lerou, hag an trouz a goumansaz goas-soc'h evit bizkoaz. Bernadet a zellaz diraz hi, hag a fallas dezhi krial : he izili a goumansas da grena, a trubuillet oll gant ar pezh a vele, e koezas d'an daoulin.

Var lein ar garrek, e touezk eur blantenn roz-gouez, e velas eur vaouez, e devoa eur gened dudiuz : en dro dezhi

eur sklerder dousoc'h a kaerroc'h eget hini an heol, a guizket gant eun abit flamoc'h eget an erc'h, o tougen entre he bizied eur chapeled, a oa ar gurunennou anezhan guennoc'h eget al leaz.

Ne gomzaz ket c'hoaz neuze oud ar plac'hig beniget ; divezatoc'h avat, p'en em zizkoezas meur a veach c'hoaz dezhi, ec'h anzavas oud hi e oa ar Verc'hez Vari, dinam a bec'het, guir vam Doue.

Kenta tra a sonjas Bernadet da ober, o velet traou ker burzuduz, oa kemeret he chapeled, a klazk a reaz kas he dourn de zal evit ober sin ar Groaz. He aoun gouzkoude a ioa ker bras, ne doue ket an nerz da zével he breac'h, a goezas adarre var he daoulin.

Neuze ar Verc'hez a reaz eur c'hoarzig dous oud ar plac'hig, edoare evit pellaat he aoun, hag a reaz sin ar Groaz diraz hi ; a Bernadet a hellas ive neuze sevel gouztadig he dourn evit ober sin ar Groaz, sikouret gant an hini a zo anvet sikour ar gristenien ; hag ep aoun ebet mui e lavaras he chapeled. Pa oa avat o lavaret an diveza *Gloria Patri...* Gloar

d'an Tad, gloar d'ar Map, gloar d'ar Speret-Santel, ar Verc'hez konsevet ep pec'het a zizparissas en eur moument.

AR SKOLAER.

Mad, autrou, chalmet oll omp o klevet an traou-ze... Beo eo atao ar plac'hig-ze ?

AN DOGTOR.

Ia sur, Maturin ; pemp bloaz varn-ugent a hell da gaout breman ; ne deo ket avat chomet er bed ; enem c'hreat eo leanez evit sousial euz ar re glan en hospitaliou hag em-an en eur gæar anvet *Nevers*. He ano eo : ar sœur **MARIE-BERNARD**.

Var ben an afer-ze, va mignoured, ec'h alfet ober eul leor bras avoalc'h, kement a draou a zo erruet. Avoalc'h a gredan am-beuz lavaret evit her rei de hoc'h d'anaout. Taoliñ evez gouz Koude oud an traou-man : penaoz n'euz ken nemet ar plac'hig Bernadet a gement e deffe bet an heur-vat da velet ar Verc'hez, abalamour, ep mar ebet, de buez

divlam a santel : penaoz ouzpen pa fallas dezhi ober sin ar Groaz, ne hellas dont a ben, nemet goude m'e devoa ar Verc'hez ive great sin ar Groaz ; a petra'zizkuez an dra-ze nemet e rankomp kaout sikour Mam-Doue evit sonjal ober mad sin ar Groaz. — Erfin penaoz sin ar Groaz a zo eun dra ken kaer a ken santel, ma'zeo bet implijet gant Mam-Doue he-unan.

AR SKOLAER.

Kaerroc'h-kaerra a levirit de omp, autrou. Ne ankouanc'haimp ket...

Pa'zeo guir avat n'oc'h euz ket amzer da lavaret ken deomp var ben an aparition-ze euz ar Verc'hez, lavarit de omp da-viana ano euz a eun histor gaer all am-beuz sonj da veza lennet en tu-bennag divar ben eur roue en devoa bet trec'het he enebourien dre vertuz ar groaz pe sin ar Groaz : ne ouzon ket pehini ; c'houi her goar guelloc'h, autrou. M'o peffe ar vadelez da gounta de omp an histor-ze, e vemp kountant.

AN DOGTOR.

Ne gredan ket e ve an dra-ze eun dra diez, va mignoun. — Histor a impalaer CONSTANTIN, a gredan, oc'h euz c'hoant da glevet ; mad setu aman.

An impalaer-man, var dro tric'hant vloaz goude hor Salver, a ioa c'hoaz payen, a ne anaveze ket ar guir Doue, a nebeutoc'h c'hoaz Jesus-Christ. E pen a rouantelez ar Romaned oa azamblez gant han eun impalaer-all, anvet MAXENZ, kalz avat goasoc'h den evit egile, a mistri, ho daou, kazi euz ar bed-oll. — C'hoari a zavaz gouz Koude entrez-ho, hag emgann vras a zigoraz. Eun devez Constantin, leun a brez, a iez gant he arme da ziloja Maxenz en devoa kemeret ar gear a Rom. An amzer a ioa kaer, hag en eun taol, var dio krez-deiz, sin ar Groaz a ouc guelet o lugerni en car kaerroc'h eget an heol, a zioud penu Constantin hag he arme, o tougen ar c'homzou-man skrivet varn-ezhi : « *Dre ar sin-man e viot treac'h.* »

En noz varlerc'h Jesus-Christ a enem

zizkoezaz d'ar memez impalaer, o terc'hel eur groaz henvel oud an hini en devoa guelet an devez diaraog, hag oc'h alia anezhan da lakaat ober eun all henvel oud hi, evit he dougen er brezeliou, a mac'h alche bepred dont a-ben euz he oll enebourien dre vertuz ar groaz-ze. Constantin a zentaz. Ar groaz livet en aour hag en arc'hant, a skedusse var gitouniou an arme, a roe kaloun a fizianz da bep-unan cuz ar soudarded, hag a daolaz ar spount e touezk arme Maxenz, a goezaz he-unan, var he benn, en eur stœr vras a zour, hag a enem veuzaz eno.

Gitouniou ar Romaned a dec'haz eta, neuze, va mignoured, dirag kroaz Jesus-Christ; ar payaned dirag ar gristenien, an diaoul dirag he vestr, a dre vertuz sin ar Groaz epken Constantin a enem velaz en pen ar gæar a Rom.

Hirio c'hoaz, e Rom, patroun an impalaer-man a zizkoez anezhan o terc'hel ar Groaz en he zourn, gant ar c'homzouman : « *Dre vertuz sin ar Groaz em-beuz gounezet Rom.* »

Setu a-ze, va mignoured, eur burzud

kaer, a gredan, great gant Doue dre sin ar Groaz, evit planta ar relijion gristen e touezk ar bayaned. Abaoue ar Romaned a zo deuet da veza kristenien, azamblez gant eun niver bras a bobliou all, o deuz ive goulennet ar vadiziant ; hag abaoue, dalc'hit sonj, va mignoured, sin ar Groaz a zo deuet da veza kaerra merk a enor lakeat var beultrin ar rouanet, ar brinset, a jeneralet an armeou.

AR SKOLAER.

Oh ! kaerra histor, autrou. Pell a ioa em-boas c'hoant da glevet he c'hounta pen-da-ben.

AN DOGTOR.

Ia, Maturin, hag eun histor ne hell den fur beza var-var anezhi, rag tremenet eo bet an traou-ze dirag eur milion a dud a bep renk, a lezet dre skrid gant an oll skrivourien a-zoare euz an amzer dremenet.

A breman ive, va mignoured, mar goulenc'h digane-me piou a drec'ho guella an droug-speret, e lavarinn : « Ar

re a zougo mui a resped da sin ar Grodz. »
Piou a ielo d'ar Baradoz? — « Ar re a raio aliessa sin ar Groaz. »

Piou a vezo uhella er baradoz? — « Ar re a raio devota sin ar Groaz. »

OLL AZAMBLEZ.

Gloar da sin ar Groaz, abalamour ma' zeo kurunenn Jesus-Christ.

Enor da sin ar Groaz, abalamour ma' zeo kaerra merk euz a vugale Doue.

AN DOGTOR.

Ia, va mignoured, hag istim bras ive, hag atao, hag en pep leac'h, da sin ar Groaz, abalamour ma'zeo unan euz ar guella pedennou ; m'on difenn a enep fallagriez an droug-speret, a ma roio de omp an heur-vad da gaout eur maro santel.

Dre ar merk-ze e trec'hot hoc'h enebourien.

In hoc signo vince.

TAULENN.

	Page.
Aliou	4
I KENTEL. — Ar gristenien euz an amzer- man ne reont ket sin ar Groaz ; pe nebeut, — pe fall.....	44
II — Dogtored an iliz. — Ar gris- tenien genta a rea sin ar Groaz aliez a mad. — Pe ar gaou a ioa gant ho, pe ar gaou a zo gane-omp-nin, — unan-a-zaou.	23
III — An iliz a respet sin ar Groaz. — An dud dizpar a bep amzer o deuz respetet sin ar Groaz. — Piou ne reont ket sin ar Groaz. — Difin.....	36
IV — TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ. Digareziou a enep sin ar Groaz — Sin ar Groaz a deu a Zoue ; — a ro noblanz d'an den. — Her laka d'enem respeti.....	58

- V KENTEL. — TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.**
 An dud abill euz a douezk ar bayaned, hag euz a douez tud ar bed. — Sin ar Groaz a zo eur skol..... 87
- VI — TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.**
 Paour omp ; — Sin ar Groaz a zo eur bedenn pinvidik ; — Gallouduz ; — Implijet a bep amzer. — Ar Verzeyrien..... 406
- VII — TALVOUDEGEZ SIN AR GROAZ.**
 An oll a sant izom a sin ar Groaz. — Meur a zoare d'en ober. — Ar Juzevien a rea sin ar Groaz. — Ar bayaned a rea sin ar Groaz. — Kounar an diaoul oud sin ar Groaz..... 428
- VIII — IZOM SIN AR GROAZ,**
 Enep an droug-speret. — An An diaoul en deuz aoun rag sin ar Groaz, her laka mud ; — her c'hass kuit ; — a ziztro he atizou..... 460
- IX — IZOM SIN AR GROAZ,**
 Enep darvoudou ar bed-man.

— Burzudou sin ar Groaz evit
ar iec'hed ; — evit ar guelede ;
— evit ar re vud ; — enep ar
goal amzer ; — enep an tan-
ouall ; — enep ar gurun ; —
enep ar pouezoun 489

X KENTEL. — Pe goulz ober sin ar Groaz.
— Ne sounjer ket e teu a
Zoue. — Ober sin ar Groaz
araog, a goude hor pred. — Ar
skiant, an enor her goulenn.. 243

XI — Derc'hel da ober sin ar
Groaz ; araog mont da gouz-
ket ; — er c'hlenvejou. —
Darvoudou dre ar bed, default
sin ar Groaz. 242

XII — Sin ar Groaz a zo eun dra
eaz. — Hen ober aliez ; — ep
mez ; — e doare ; — gant res-
ped ; — gant devosion. Ne deo
ket eun dra dizter, sin ar Groaz. 282

FIN EUZ AN DAULENN.